

MARI TOLLÅLI

Fem typer frivillige arbeidere

Mari Tollåli

Fem typer frivillige arbeidere

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2019

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2019
Rapport 2019:2

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (print): 978-82-7763-637-5

ISBN (online): 978-82-7763-638-2

ISSN (print): 1891-2168

ISSN (online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Norwegian Research Centre og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

1	Innledning.....	9
2	Bakgrunn	13
2.1	Definisjon av frivillig arbeid	13
2.2	Frivillighetens historie.....	14
2.3	Frivillighet i dagens samfunn	15
3	Teori og tidligere forskning.....	21
3.1	Kollektiv og refleksiv frivillighet.....	21
3.2	Individualisering av samfunnet	25
3.3	Teorien om rasjonelle valg	27
3.4	Normteori	31
3.5	Tidligere forskning om typer frivillige arbeidere.....	33
3.6	Frivillighetstype.....	35
3.7	Tidligere forskning om sosiale kjennetegn og frivillig arbeid	37
3.8	Forventninger til analysene	41
4	Data og metode.....	45
4.1	Datasett.....	45
4.2	Metode	47
4.3	Operasjonalisering av variabler	51
4.4	Deskriptiv statistikk	57
5	Analyse.....	59
5.1	Steg 1: Antall klasser.....	59
5.2	Steg 2: Beskrivelse av de latente klassene	61
5.3	Multinomisk logistisk regresjon	67
6	Diskusjon.....	77
6.1	Finnes det mer enn to typer frivillig arbeidere?	77
6.2	Variabler som skiller klassene fra hverandre	79
6.3	Forskjeller i sosiale kjennetegn mellom klassene	84
6.4	Konklusjon	88

Vedlegg.....	91
Litteratur	99
Sammendrag/Abstract.....	103

Sammendrag

Temaet for undersøkelsen er frivillig arbeid. Undersøkelsen er en kvantitativ analyse av ulike typer frivillige arbeidere i Norge. I denne undersøkelsen defineres frivillig arbeid som «arbeid du gjør for organisasjoner eller personer uten at du får vanlig lønn for dette» (Respons Analyse og Institutt for Samfunnsforskning 2014: 11).

Bakgrunnskapittelet starter med å gjøre rede for ulike definisjoner og avgrensninger av frivillig arbeid, i tillegg til å redegjøre for hvilken definisjon av frivillig arbeid som blir benyttet i undersøkelsen. Deretter blir frivillighetens historie i Norge fra middelalderen til i dag gjennomgått i grove trekk. Den siste delen av bakgrunnskapittelet ser på frivillighetens rolle i det norske samfunn i dag. Herunder blir frivillige organisasjoner og frivillig arbeids forhold til offentlig og privat sektor samt sosiale medier gjennomgått.

Kapittelet Teori og tidligere forskning tar for seg teori og tidligere forskning på frivillig arbeid. I teorikapittelet tar jeg først og fremst for meg Hustinx og Lammertyns inndeling i idealtypene kollektiv og reflektiv frivillighet (Hustinx og Lammertyn 2003). Etter redegjørelsen av kollektivt og reflektivt frivillig arbeid ser jeg på frivillig arbeid i lys av individualiseringen av samfunnet, normteori og rasjonell handlingsteori. Disse blir igjen diskutert opp mot Hustinx og Lammertyns idealtyper. Blant tidligere forskning finner vi Hustinx' klassifisering av frivillige arbeidere samt tidligere forskning på frivillig arbeid og sosiale kjennetegn. Undersøkelsen er eksplorativ og har som formål å undersøke hvilke typer frivillige arbeidere som finnes i Norge i dag.

Det er to problemstillinger i undersøkelsen. Problemstilling 1 er «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?», og problemstilling 2 er «Hva kjennetegner medlemmene i de ulike gruppene?». Basert på disse problemstillingene blir det formulert tre hypoteser. Den første hypotesen er H1: «Det finnes mer enn to typer frivillige arbeidere», den andre hypotesen er H2: «Disse klassene av frivillige skiller seg fra hverandre i tidsbruk, tilhørighet og type frivillig arbeid de gjør». Disse to første hypotesene ble formulert for å besvare undersøkelsens første problemstilling. For å besvare problemstilling 2 ble hypotese H3 «Medlemmene i klassene skiller seg fra hverandre på kjønn, foreldreskap, alder, utdanning og inntekt» formulert.

Analysen har tre steg, ett for hver hypotese. Problemstilling 1 besvares i de to første stegene av analysen. I disse to første stegene blir metoden latent klasseanalyse benyttet. I steg 1 benyttes informasjonskriteriene AIC og BIC samt fortolkbarhet for å finne ut hvor mange klasser av frivillige som finnes, basert på faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid utført. Her ble de fem klassene «aktive frivillige», «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige», «deltakende frivillige» og «bakgrunnsfrivillige» funnet. I steg 2 besvares hypotese 2 ved hjelp av substansielle fortolkninger av de fem klassene som ble funnet i trinn 1. De fem klassene blir her beskrevet og sammenlignet.

I trinn 3 ble en multinomisk logistisk regresjonsanalyse gjort for å besvare hypotese 3 og problemstilling 2. Analysen bygger på funn fra den latente klasseanalysen, og den avhengige variabelen i den multinomiske logistiske regresjonsanalysen er tilhørighet i hver av de fem klassene. I steg 3 ble det funnet overraskende få forskjeller i sosiale kjennetegn mellom klassene. Likevel skilte alle klassene seg fra hverandre i sosiale kjennetegn.

Funnene fra analysene blir diskutert opp mot tidligere forskning og teori. Herunder også spesielt Hustinx og Lammertyns idealtyper, kollektiv og refleksiv frivillighet. Undersøkelsen finner det hensiktsmessig med fem typer frivillige arbeidere.

Forord

Denne rapporten er en omarbeidet versjon av masteroppgaven min i sosiologi «Typer frivillige arbeidere: En latent klasseanalyse» som ble levert 01.11.2018 ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo.

Jeg er utrolig takknemlig for all hjelp og støtte jeg har fått i skriveperioden.

Først må jeg takke min hovedveileder Trude Lappegård og min biveileder Bernard Enjolras for god veiledning og gode råd. Jeg vil også rette en takk til Daniel Arnesen for hjelp med tilrettelegging av datasett og variabler. Takk til Maria Brandén ved Stockholms Universitet for at jeg fikk se på kodingen deres.

Jeg vil også rette en takk til Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor for bruk av datasett, og til Hallvard Kvale og Institutt for samfunnsforskning for hjelp med tilretteleggingen av arbeidet med å gjøre om masteroppgaven til rapport.

Innledning

Frivillig sektor kan ses som en tredje sektor i tillegg til offentlig og privat sektor. Vi møter på frivillig arbeid på en rekke ulike arenaer og i alle livets faser, i alt fra frivillige voksne som er til stede på aktiviteter for barn og unge, frivillige på idrettsarrangement og festivaler, og frivillige som besøksvenner for ensomme og eldre. I 2014 svarte over seksti prosent av de spurte i en undersøkelse at de hadde drevet med frivillig arbeid i løpet av det siste året (Folkestad, Christensen, Strømsnes og Selle 2015: 65). Dette viser at frivillig sektor og frivillig arbeid spiller en stor rolle i det norske samfunnet.

Undersøkelsen tar for seg ulike typer av frivillige arbeidere i det norske samfunnet i dag.

Som resten av samfunnet er frivillig arbeid under stadig endring. En trend blant mange forskere på frivillig arbeid er fokuset på utviklingen av refleksiv frivillighet. Den refleksive frivillige er i motsetning til den kollektive frivillige mer flyktig og opptatt av aktivitet fremfor organisasjon. Refleksive frivillige motiveres av faktorer knyttet mer til egen biografi enn tilhørigheten til organisasjon (Hustinx og Lammertyn 2003).

I denne undersøkelsen utfordres idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet. Det stilles spørsmål om det finnes flere former for frivillighet. Dette spørsmålet stilles både på grunnlag av teoretiske perspektiver, herunder normteori, individualiseringen av samfunnet og rasjonell handlingsteori, samt tidligere forskning på typer av frivillige arbeidere.

Denne undersøkelsen vil utforske hvilke grupper av frivillige vi finner, basert på kvantitative data. Den vil se på hva som skiller disse gruppene fra hverandre, og hvilke faktorer som gjør gruppene til de gruppene de er. Disse faktorene er tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid de frivillige gjør. Undersøkelsen vil også ta for seg hvilke sosiale kjennetegn som skiller medlemmene i de ulike gruppene fra hverandre.

Problemstillingen i denne undersøkelsen er todelt. Den første knyttes til den latente klasseanalysen og hvilke underliggende grupper eller latente klasser av frivillige arbeidere vi finner. Del 2 av problemstillingen vil knytte seg til den multinomiske logistiske regresjonen, hvor det undersøkes hvilke sosiale

kjennetegn som skiller medlemmene i de ulike gruppene eller latente klassene fra hverandre.

Problemstilling 1 er «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?», og problemstilling 2 er «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?».

Undersøkelsen er eksplorativ og har som hovedmål å bidra til utvikling av kunnskap på feltet frivillighet. Den har også som mål å øke forståelsen av hvilke typer frivillige vi har i Norge i dag. Undersøkelsen har både forskningsmessig og samfunnsmessig relevans.

Fra et forskningsmessig perspektiv vil det å undersøke hvilke frivillighetstyper vi har i det norske samfunnet, være interessant av flere grunner. Først og fremst vil man ved å utforske hvilke typer frivillige arbeidere vi kan finne, bidra til å utvikle forståelsen vår av frivillig arbeid og frivillige arbeidere. Undersøkelsen utfordrer eksisterende teori om frivillig arbeid ved å tilføre nye dimensjoner til todelingen i idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet. Siden undersøkelsen er eksplorativ, vil det ikke gjøres falsifiseringstester på eksisterende teori. Undersøkelsen vil heller utdype forståelsen av frivillige arbeidere og finne ut hva slags typer frivillige arbeidere man kan finne.

Det å finne ut hvilke typer frivillige arbeidere man har i det norske samfunnet i dag, vil også kunne få praktiske betydninger. Kunnskap om hvilke typer frivillige arbeidere som finnes vil kunne komme til nytte for frivillige organisasjoner. I rekrutteringssammenheng vil organisasjonene kunne avgjøre hva slags frivillige de ønsker eller trenger til spesifikke oppdrag, og rette rekrutteringen til spesifikke grupper. Organisasjonene kan også benytte økt kunnskap om de frivillige og inndelingen av dem til tilrettelegging av tilbud og programmer. Dette vil være nyttig for de frivillige som da vil få frivillig arbeid som passer til dem. Til gjengjeld ville dette kunne føre til at de frivillige kanskje blir i organisasjonen. Tilrettelegging av frivillig arbeid etter frivillighetstype vil også potensielt føre til nye måter å organisere frivillig arbeid på.

Undersøkelsens oppbygning og struktur

Kapittel 2 Bakgrunn starter med avgrensninger og definisjoner på hva som menes med frivillig arbeid i denne undersøkelsen. Frivillig arbeids historie i grove trekk fra middelalderen og 1800-tallet til i dag blir så gjennomgått. Deretter blir det sett på frivillig sektors forhold til privat og offentlig sektor. Kapittelet tar også for seg frivillig arbeids forhold til sosiale medier og organisasjoner.

Kapittel 3 tar for seg tidligere forskning og teorier som undersøkelsen bygger på. Først ut er en gjennomgang av Hustinx og Lammertyns todeling i idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet. Deretter gjennomgås flere teoretiske aspekter som diskuteres opp mot Hustinx og Lammertyns todeling. Disse er individualisering, normteori og rasjonell handlingsteori. Etter dette ser

vi på Hustinx' tidligere forskning på typer av frivillige arbeidere i det flamske Røde Kors (Hustinx 2005), og tidligere forskning på hvem som gjør frivillig arbeid eller ikke. Kapittelet avslutter med forventninger til analysene og utformingen av hypoteser.

Kapittel 4 tar for seg data og metoden som blir benyttet i undersøkelsen. Kapittelet starter med en gjennomgang av undersøkelsens datasett. Det neste som blir tatt opp i kapittelet, er undersøkelsens to metoder. Først ut er latent klasseanalyse, deretter multinomisk logistisk regresjonsanalyse. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av operasjonaliseringen av variablene. Først de observerte variablene som representerer frivillighetstype og faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid. Deretter variablene som er uavhengige variabler i den multinomiske logistiske regresjonsanalysen. Kapittelet avsluttes med deskriptiv statistikk.

Analysekapittelet, kapittel 5, er delt i tre steg. Steg 1 er en latent klasseanalyse hvor det undersøkes hvor mange klasser eller grupper av frivillige som finnes, basert på frivillighetstype og de tre faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid utført. Steg 2 bygger også på den latente klasseanalysen og er substansielle fortolkninger av klassene som ble funnet i steg 1. Steg 3 er en multinomisk logistisk regresjon som bygger på klassene fra steg 1 og 2. Denne vil la oss finne ut hvilke sosiale kjennetegn som skiller medlemmene i de ulike latente klassene fra hverandre.

I kapittel 6 diskuteres undersøkelsens funn opp mot forventningene til analysene, problemstillingene og hypotesene samt teori og tidligere forskning. Det blir også diskutert om det er hensiktsmessig med en ny inndeling av frivillige arbeidere samt forslag til videre forskning.

Bakgrunn

Kapittelet er delt i tre. I den første delen redegjøres det for definisjonen av og avgrensninger for hva som regnes som frivillig arbeid i denne undersøkelsen. Det er mange måter å definere frivillig arbeid på. Derfor gjøres det en oppklaring av hvilken definisjon på frivillighet som benyttes i denne undersøkelsen. Jeg gjør også en avgrensning av hva som ikke er frivillig arbeid. I neste del ser jeg nærmere på frivillig arbeids historie frem mot i dag. Det er flere grunner til å skrive om frivillig arbeids historie. Her er det hovedsakelig fordi utviklingen av frivillig arbeid har betydning for frivillig arbeid i dag, og dermed hvilke frivillighetstyper vi har. I den siste delen redegjøres det for frivillig arbeid i det norske samfunnet og organisasjoner i dag.

2.1 Definisjon av frivillig arbeid

Frivillig arbeid kan defineres på mange måter. En av disse er: «Frivillig arbeid er aktiviteter som utøves av egen fri vilje og uten lønn, annet enn begrenset kompensasjon eller mindre gaver, for å gagne mennesker utenfor egen familie og hushold» (Wollebæk, Sætrang og Fladmoe 2015: 18). Frivillig arbeid skiller seg derfor fra betalt arbeid og arbeid vi gjør for egen husholdning og familie. Folkestad mfl. skiller mellom formelt og uformelt frivillig arbeid. Formelt frivillig arbeid er gjerne knyttet til organisasjoner, mens uformelt frivillig arbeid skjer utenfor organisasjoner, direkte mellom personer (Folkestad, Fladmoe, Sivesind og Eimhjellen 2018: 26–27). Dette er bare to av mange definisjoner på frivillig arbeid. Det disse definisjonene har til felles, er at frivillig arbeid ikke innebærer lønn. Denne undersøkelsen benytter en definisjon på frivillig arbeid fra dataenes spørreskjema. Her vil frivillig arbeid defineres som «arbeid du gjør for organisasjoner eller personer uten at du får vanlig lønn for dette» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 11).

Etter å ha sett på hva som defineres som frivillig arbeid, skal vi nå se på noe av det som utgjør grensene for frivillig arbeid. Ut fra definisjonen over faller handlinger man får lønn for, eller tjenester for personer innad i egen husholdning utenfor definisjonen på frivillig arbeid. En annen ytterkant eller

grense for frivillig arbeid er sosial aktivisme. Frivillig arbeid og sosial aktivisme har tradisjonelt skilt seg fra hverandre på flere områder. Frivillig arbeid knyttes til opprettholdelse av samfunnet, fritidsaktiviteter, demokrati og det å hjelpe mennesker (Henriksen og Svedberg 2010: 95). Sosial aktivisme på den andre siden forbindes med et ønske om å endre samfunnet og utfordre det eksisterende systemet for eksempel gjennom demonstrasjoner og opprør (Henriksen og Svedberg 2010: 95). Makt er også et punkt som skiller aktivisme og frivillighet. Frivillighet er ikke forbundet med makt, mens aktivisme er knyttet til maktskifte (Henriksen og Svedberg 2010: 95–96). Frivillig arbeid grenser dermed til ting man gjør for sin egen familie, betalt arbeid og sosial aktivisme.

2.2 Frivillighetens historie

Frivillig arbeid og dugnadsånd fremstilles ofte i norske medier som noe urnorsk. Det er kanskje noe sannhet i dette, selv om det er lite som tyder på at dette kun gjelder for Norge. Allerede i middelalderen ser vi spor fra dugnad (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016a: 9). Dette var nok ikke det samme organisasjonslandskapet og den kulturen vi er vant med i dagens samfunn. Likevel viser dette oss at frivillig arbeid har røtter som strekker seg langt tilbake i tid.

Starten på mer moderne former for frivillig arbeid kan vi se rundt 1840 (Arnesen mfl. 2016a: 9). «Sivile sammenslutninger utformet som landsomfattende, frivillige organisasjoner går tilbake til 1840-årene, da de første brede, nasjonale folkebevegelsene så dagens lys» (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000: 75). Dette er noen av de første frivillige organisasjonene som ligner den formen vi ser i dag.

1823 var året hvor de første sparebankene ble opprettet (Wollebæk mfl. 2000: 76). Sparebanker er nok ikke det første man kommer på når man i dag skal nevne frivillige organisasjoner. Den gangen hadde sparebankene sosiale oppdrag med «filantropiske tiltak for syke og eldre som ikke klarte seg selv økonomisk» (Wollebæk mfl. 2000: 76). Selv om dagens sparebanker er mer bedrifter enn frivillige organisasjoner, har de sin plass i utviklingen av frivillig sektor og sivilsamfunnet. I dag kan vi se at mange sparebanker bidrar økonomisk til frivillige organisasjoner.

1840- og 1850-årene var tiden hvor en rekke organisasjoner som var opptatt av misjon og avholdskap, oppsto (Wollebæk mfl. 2000: 76). En rekke andre organisasjoner kom også til i disse årene. Flere av disse var knyttet til «avhold, religion, misjon, fattigdom og folkeopplysning» (Wollebæk mfl. 2000:76). Det som kjennetegner organisasjonene som oppsto på denne tiden, er deres tilknytning til en sak. Ideologien, eller «saken», sto sterkt i disse svært kollektive organisasjonene, og «Holdningsskapende og praktisk hjelpearbeid gikk hånd i hånd» (Wollebæk mfl. 2000: 76).

Selv om frivillige organisasjoner med mål om å arbeide for en sak fremdeles er en del av Frivillighets-Norge, er det en annen organisasjonstype som er større. Dette er fritidsaktiviteter. Fra rundt 1850 oppsto stadig flere foreninger og organisasjoner rettet mot fritidsaktiviteter. Blant disse var kor, korps, idrettsforeninger og turnforeninger (Wollebæk mfl. 2000: 76–77). Noen år senere, i 1868, ble en organisasjon vi fremdeles kjenner i dag, Den Norske Turistforening, stiftet (Wollebæk mfl. 2000: 77).

Atten år etter ble en annen forening vi fremdeles kjenner i dag, «Norske Kvinners Sanitetsforening», stiftet (Wollebæk mfl. 2000: 78). Den gang da var foreningen sterkt knyttet til sanitetsformål, spesielt det å anskaffe sanitetsmaterieell som skulle brukes av hæren (Wollebæk 2000: 78). Denne oppgaven har staten nå tatt på seg, men NKS eksisterer i dag, om enn med litt andre aktiviteter. Disse er fremdeles knyttet til kvinnesak, helse og omsorg (Norske Kvinners Sanitetsforening u.d.).

Sivilsamfunnet sto sterkt etter andre verdenskrig. «Et bredt folkelig engasjement kom til uttrykk gjennom et stort mangfold av sivile aktiviteter som lot seg kombinere med politisk anerkjennelse og begrenset offentlig støtte og kontroll» (Wollebæk mfl. 2000: 79). Noe av dette kan nok skyldes et Norge i oppbygningsfase etter år med krig. Noen organisasjoner har også organisert seg inn i større paraplyorganisasjoner og andre samarbeid mellom organisasjoner. Et slikt samarbeid er 10H-samarbeidet. Dette samarbeidet mellom de ti største humanitære organisasjonene i Norge ble startet i 1970 (Arnesen 2018: 9).

I tiden etter andre verdenskrig har folk flest fått mer fritid og bedre økonomiske kår (Arnesen mfl. 2016a: 10). Mer fritid førte til mer tid som kunne fylles med fritidsaktiviteter. Kultur og fritid hadde fremgang i årene opp til 1980 (Arnesen mfl. 2016a: 10). «Selv om det til kom enkelte nye sosiale bevegelser, slik som kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen, skjedde det som helhet en svekkelse av det verdibaserte engasjementet» (Arnesen mfl. 2016a: 10). De neste 20 årene, 1980 til år 2000, viser en fremdeles svekking av organisasjoner innen misjon og en stadig økning innen idrettsfeltet (Arnesen mfl. 2016: 10).

2.3 Frivillighet i dagens samfunn

I dag er frivillig arbeid en stor og viktig del av det norske samfunnet. Vi møter frivillige som natteravner på gaten, i barneidretten, på loppemarkedet til korpset og på festival. Vi møter også frivillige på internett, på hjelpelinjer og i nabolaget. Hele 61 prosent av de spurte svarte i en undersøkelse fra 2014 at de hadde gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året (Folkestad, Christensen, Strømsnes og Selle 2015: 65). Tidligere forskning viser følgende utvikling av andelen nordmenn som har gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året: I 1998 hadde 52 prosent, i 2004 hadde 58 prosent, i 2009 hadde 48 prosent og i 2014 hadde 61 prosent av nordmenn drevet med frivillig arbeid i løpet av det siste året (Folkestad mfl. 2015: 25). Tallene øker og synker noe, men ligger generelt

rundt og over 50 prosent. Spesielt det siste tallet fra 2014 på 61 prosent viser at frivillig arbeid er noe en stor del av det norske folk utfører (Folkestad mfl. 2015: 25).

Omfanget av den frivillige innsatsen som blir gjort i Norge, er også stort. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at det norske folk utfører tilsvarende 147 800 årsverk eller tilsvarende 74 milliarder norske kroner i frivillig arbeid i året (Statistisk sentralbyrå 2017). Disse tallene viser at svært mange nordmenn er involvert i og bidrar med mye frivillig arbeid. Omfanget av det frivillige arbeidet er i stadig økning. Tall fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor viser at det var en økning på 27 400 årsverk fra 114 900 årsverk i 2009 til 142 300 årsverk i 2014 (Arnesen, Sivesind, og Gulbrandsen 2016b: 3). Omfanget av betalt arbeid i frivillig sektor har også økt til 32 700 årsverk i 2013, til sammenligning med 21 500 årsverk i 1999 (Arnesen mfl. 2016b: 3). Dette viser oss at frivillig sektor står for mye arbeid, at dette øker, og at frivillig sektor nå blir en enda større og viktigere samfunnsaktør enn tidligere.

Et utviklingstrekk i den frivillige sektoren er at folk i synkende grad ønsker å ta på seg frivillige verv som er bindende over lengre tidsperioder. Eksempler på dette er styreverv eller administrative oppgaver. «Når deltakerne i mindre grad er villige til å påta seg tillitsverv og delta i styringen av organisasjonen, blir lønnsansatte viktige ressurser» (Arnesen mfl. 2016a: 11). Dette betyr at organisasjonene i dag er nødt til å sette inn ansatte for å gjøre det frivillige tidligere tok på seg.

2.3.1 Frivillig, offentlig og privat sektor

Frivillig sektor betegnes ofte som den tredje sektoren i tillegg til offentlig og privat sektor. Frivillige organisasjoner forholder seg aktivt til både private og offentlige aktører. Dette skjer på mange måter, blant annet i form av pengegaver og tilskudd. Det offentlige har for eksempel en viss pott de deler ut etter definerte spilleregler. Organisasjonene må så søke på disse midlene, og også til en viss grad endre sin drift eller rapportere for å vise hvordan midler blir brukt. Noen slike midler bevilges direkte fra departement eller direktorat til organisasjoner, mens andre midler deles ut via paraplyorganisasjoner (Arnesen 2018). Slike paraplyorganisasjoner får både midlene som skal deles ut, og administrasjonsmidler for å fordele midlene videre (Arnesen 2018: 68–70). Et konkret eksempel på dette er en lokal fotballklubb som søker om driftsmidler fra Norges idrettsforbund. Norges idrettsforbund deler ut midler til organisasjoner som utfyller visse krav. Disse midlene har de igjen fått fra staten.

Frivillige organisasjoner har tilgang til å søke en rekke støtteordninger, som inkluderer blant annet økonomisk støtte og kursing. I tillegg har en rekke frivillige organisasjoner tilgang på momskompensasjon. En annen ordning frivillige organisasjoner har, er at selv om en del midler til frivillige organisasjoner kommer fra private donorer, vil disse private donorene kunne søke om å få skattelette. Slike ordninger har det offentlige tilrettelagt for,

sponset og lagt retningslinjer for. Selv om organisasjonene ikke i seg selv er direkte styrt av det offentlige, vil dette påvirke dem. En oversikt over hvor ulike organisasjoner fikk inntektene sine fra i 2013, viser at overføringer fra staten står for 23 prosent av inntektene til frivillige organisasjoner (Arnesen mfl. 2016a: 71). Dette er gjennomsnittet, som vil si at det kan være stor variasjon mellom organisasjoner og organisasjonstyper i hvilke organisasjoner som får en større eller mindre del av sine inntekter og driftsmidler fra offentlige tilskudd.

Private aktører bidrar også til frivillig sektor. Dette kan de gjøre på flere måter. Noen velger å gi overskuddet sitt eller en andel av overskuddet sitt tilbake til sivilsamfunnet gjennom å hjelpe frivillige organisasjoner økonomisk. Noen velger å gjøre dette som reklame ved for eksempel å sette logoen sin på fotballagets drakter eller bli oppført i kirkekolets programmer (Arnesen mfl. 2016a: 67–68). Dette kan være fordi det er bra for bedriftens omdømme å være en aktiv bidragsyter i sivilsamfunnet, selv om dette ikke nødvendigvis er motivasjonen bak dette. Samlet sett står reklame og sponorbidrag for elleve prosent av inntektene i frivillig sektor (Arnesen mfl. 2016a: 71). Sparebankene som ble nevnt tidligere, er blant disse private aktørene som ofte bidrar til frivillig sektor. Privat sektor bidrar til frivillig sektor på flere andre måter. Noen bedrifter gir penger til frivillige organisasjoner i stedet for å gi julegave til sine ansatte. De ansatte får da gjerne et kort med beskjed om at deres julegave i år er en donasjon i sitt navn til en gitt sak.

2.3.2 Frivillig arbeid og organisasjoner

Frivillig arbeid knyttes i stor grad til frivillige organisasjoner. Folkestad mfl. viser i sin rapport «Frivillig innsats i Noreg 1998–2014: Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?» en oversikt over frivillig arbeid og antall frivillige etter organisasjonstype (Folkestad mfl. 2015: 27). Denne rapporten har en inndeling i femten organisasjonstyper. Kategorien «Idrett og sport» er den som absolutt er størst, og det har den vært i alle fire målingene (38 prosent i 1998, 40 prosent i 2004, 41 prosent i 2009 og 41 prosent i 2014) (Folkestad mfl. 2015: 27). Den nest største er «Velforeninger, grendelag og nærmiljø» på 29 prosent i 2014 (Folkestad mfl. 2015: 27). Denne oversikten er ikke gjensidig utelukkende, da folk ikke er bundet til å kun være frivillig for én organisasjon eller én organisasjonstype.

Mange frivillige arbeider frivillig i flere organisasjoner. Tall fra 2014 viser at 38 prosent av de som var frivillige det siste året, var frivillig i én organisasjon, 27 prosent av de frivillige var frivillig i to organisasjoner, mens 35 prosent av de frivillige gjorde frivillig arbeid i tre eller flere organisasjoner (Folkestad mfl. 2015: 30). Tallet på de som gjorde frivillig arbeid i én enkelt organisasjon, har gått ned fra 59 prosent i 1998 til 38 prosent i 2014 (Folkestad mfl. 2015: 30). Prosentandelen av de som er frivillig i to organisasjoner, har holdt seg noenlunde stabil i disse årene. Samtidig har antallet som jobber frivillig i tre

eller flere organisasjoner, økt fra 15 prosent i 1998 til 35 prosent i 2014 (Folkestad mfl. 2015: 30). Disse tallene er tegn på en utvikling hvor flere arbeider frivillig i flere organisasjoner enn de tidligere har gjort. Vi ser også at de som arbeider frivillig i to organisasjoner, gjør gjennomsnittlig flere timer frivillig arbeid enn dem som er frivillig i én organisasjon (Folkestad mfl. 2015: 33). De som arbeider frivillig i tre organisasjonstyper, bruker igjen mer tid som frivillig enn dem som arbeider i to organisasjoner (Folkestad mfl. 2015: 33). Dette sier oss noe om at de som arbeider frivillig i flere organisasjoner, også gjør mer frivillig arbeid enn dem som er frivillig i færre organisasjoner. Fra 1998 til 2014 har prosentandelen frivillige som er «Medlem av minst 1 organisasjon ein har utført frivillig arbeid for» gått fra 88 prosent i 1998 til 89 prosent i 2009 til 76 prosent i 2014 (Folkestad mfl. 2015: 35). Disse tallene peker i hver sin retning, hvor flere engasjerer seg i flere organisasjoner samtidig som færre faktisk er medlem i noen av organisasjonene de er frivillige i.

2.3.3 Frivillighet og sosiale medier

Det har skjedd store endringer i samfunnet vårt de siste årene. Utviklingen av mobiltelefonen og fremveksten av sosiale medier har hatt innvirkning på hvordan vi samhandler. Dette påvirker også den frivillige sektoren. I dag har vi helt andre muligheter for organisering og spontanitet enn det man hadde for bare 15 eller 20 år tilbake. Dette tillater oss å organisere små og store grupper og arrangement på relativt kort varsel. Informasjon har også blitt betraktelig lettere å få ut til flere folk. Resultatet er at vi nå med få tastetrykk kan finne frem til nye arrangement, veldedige formål og grupper, og informasjon om dem. Mulighetene blir så mange fordi informasjonen er lettere tilgjengelig.

Synne Sætrang skriver i sin casestudie ««Ikke bare en Facebook-gruppe»: En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge» om hvordan bevegelsen(e) «Refugees Welcome to» (*stedsnavn varierer*). I disse bevegelsene spilte teknologi, og da særlig sosiale medier en stor rolle i organiseringen av slike grupper og tiltak. Facebook-gruppene med navn som «Refugees Welcome to Norway» vokste fort til over 80 000 medlemmer (Sætrang 2016: 10). Denne og lignende grupper med lokal tilhørighet hjalp nyankomne asylsøkere med bolig, mat, klær og toalettsaker (Sætrang 2016: 10). Disse Facebook-gruppene ble beskrevet som å ha en «tilsynelatende uformell organisering» (Sætrang 2016: 10). En ting som er interessant med disse Facebook-gruppene, er hva de faktisk gjorde. At folk ikke bare ble med Facebook-gruppene, men at gruppene ble brukt til organisering av giving og frivillighet. I sine undersøkelser fant Sætrang at gruppene brukte digitale verktøy som Facebook-grupper til koordinering og kommunikasjon (Sætrang 2016: 78).

Internett brukes i dag i store deler av Frivillighets-Norge. Frivillighets-sentraler bruker for eksempel sosiale medier for å utlyse frivillige «oppdrag». Noen organisasjoner har egne frivillige som kun gjør frivillig arbeid for dem på

nett. Et eksempel på dette er noen som har i oppdrag å svare på henvendelser på Facebook-siden til en organisasjon, eller å være moderator i nettforum. Dette er å regne som virtuelt frivillig arbeid. Internett og sosiale medier brukes av frivillige og andre i samfunnet uavhengig av om de er med i organisasjoner eller det dreier seg om spontanorganisering.

I dette kapitlet har vi sett at frivillig arbeid er arbeid man gjør for andre, og som ikke er betalt. Vi har sett på frivillighetens historie og utvikling fra folkebevegelser til organisasjonsamfunn til dagens blanding av organisasjon og spontanorganisering. Vi har også sett hvordan frivillig sektor som en tredje sektor forholder seg til de to andre, privat og offentlig.

Teori og tidligere forskning

Dette kapittelet vil ta for seg teorier og tidligere forskning på frivillig arbeid. Kapittelet starter med en gjennomgang av Hustinx og Lammertyns klassifikasjon av kollektiv og refleksiv frivillighet. Med utgangspunkt i kollektivt og refleksivt frivillig arbeid gjennomgås flere teoretiske perspektiver. Først ut er Becks og Beck-Gernsheims individualisering og individualiseringen av samfunnet. Individualiseringsteorien betraktes i lys av todelingen av kollektiv og refleksiv frivillighet. Etter dette blir kollektiv og refleksiv frivillighet sett opp mot et aktør- og et strukturteoretisk perspektiv. Det aktørteoretiske perspektivet er teorien om rasjonelle valg. Rasjonelle handlinger og bytter blir her sett i lys av frivillig arbeid generelt, i tillegg til kollektiv og refleksiv frivillighet. Strukturteorien normteori blir også sett på som en mulig forklaringsmodell på frivillig arbeid. Som teorien om rasjonelle valg blir også normteori diskutert opp mot frivillig arbeid og Hustinx og Lammertyns idealtyper. Kollektiv og refleksiv frivillighet er en svært populær teori i frivillighetsforskningen. Hustinx utfordrer selv denne todelingen med en latent klasseanalyse av frivillige i det flamske Røde Kors. De fem frivillighetstypene Hustinx finner i sin forskning, vil bli gjennomgått.

Kapittelets siste del handler om ressurser og sosiale kjennetegn og frivillige. Først gjennomgås ulike årsaker og forklaringer på hvorfor det kan være ulikheter i deltakelse i frivillig arbeid blant personer med ulike sosiale kjennetegn og ulike ressurser. Dette gjøres blant annet ved å se på Bourdieus kapitaltyper og habitus. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av ulike sosiale kjennetegn og faktorer som har betydning for deltakelse i frivillig arbeid.

3.1 Kollektiv og refleksiv frivillighet

Hustinx og Lammertyn skriver i sin «Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective» om to idealtyper av frivillig arbeid. Denne inndelingen viser seg å være svært sentral og grunnlag for mye frivillighetsforskning. Disse to frivillighetstypene skiller seg fra hverandre blant annet innen motivasjon, hvem de gjør det for, hvor mye de

involverer seg i organisasjonen, hvilke organisasjonstyper de trives i, og hvilke roller de tar på seg som frivillige (Hustinx og Lammertyn 2003).

3.1.1 Kollektiv frivillighet

Kollektiv frivillighet er på sett og vis den tradisjonelle organisasjonsbaserte frivilligheten. De frivillige her er faste medlemmer i organisasjoner og er knyttet til og trofast mot «sin» organisasjon. Det viktigste her er det kollektive «vi-et» og gruppetilhørigheten, mens selve aktiviteten kommer i andre rekke (Hustinx og Lammertyn 2003: 172). Organisasjonen er viktigere enn enkeltmenneskene her, og i denne typen frivillighet er det fellesskapet og organisasjonen som er kjernen. Motivasjonen i denne formen for frivillighet er oftere knyttet til en større mening som for eksempel religion eller ideologi (Hustinx og Lammertyn 2003: 173). Eksempler på dette kan vi se blant annet i kirkesamfunn. De frivillige gjør gjerne mye arbeid innad i samme organisasjon, uavhengig av personlig utbytte på enkeltsaker eller hva oppgavene dreier seg om. I en kirke vil de kollektive frivillige for eksempel gjøre frivillig arbeid for å være til tjeneste eller nytte for kirken eller menigheten, uavhengig av hva arbeidet består av. Et annet eksempel er en fotballklubb, hvor foreldrene til barn som spiller i klubben, hjelper til med alt fra vaffelsalg til det å være fotballtrener. De frivillige blir også gjerne værende lenge i samme organisasjon (Jakob 1993: 231–232 i Hustinx og Lammertyn 2003: 174). Vi kan nesten snakke om å «arve» medlemskap, hvor det er slik at enkelte nærmest vokser opp i en fotballklubb eller en annen organisasjon hvor de selv tar med sine barn. Den kollektive frivilligheten omtales også til dels som «tradisjonell frivillighet» (Hustinx 2010a. 165).

I kollektiv frivillighet er gruppen kjernen, og enkeltmenneskene kommer i andre rekke, bak kollektive mål (Hustinx, Shachar, Handy og Smith 2016: 350). Kollektiv frivillighet er også langsiktig, ubetinget og regelmessig (Hustinx og Lammertyn 2003: 174). Disse frivillige er de som stiller opp på Røde Kors-butikken uke etter uke, eller de som sitter i styret i idrettslaget. Det er disse frivillige som blir lenge i samme organisasjon. Disse frivillige er mer knyttet til organisasjonen enn aktivitetene de utfører det frivillige arbeidet sitt gjennom.

Hustinx og Lammertyn beskriver kollektiv frivillighet som en livslang og krevende forpliktelse, og den nyere refleksive frivilligheten som noe som krever mindre grad av forpliktelse, og som i større grad er midlertidig og sporadisk (Hustinx og Lammertyn 2003: 168). Organisasjonsmiljøet hvor kollektive frivillige trives best, er medlemsorganisasjoner med høy grad av struktur (Hustinx og Lammertyn 2003: 175). Eksempelvis vil det å være frivillig for en fagforening legge bedre til rette for kollektiv frivillighet enn spontanorganisering over nett slik som den Sætrang beskriver. Den viktigste motivasjonsfaktoren blant kollektive frivillige er plikt (Hustinx og Lammertyn 2003: 173).

Kort oppsummert er de kollektive frivillige mest opptatt av og knyttet til gruppen. Det er gruppen de gjør frivillig arbeid for, og det er det kollektive som er viktig, ikke individet. Det er fellesskapet som er senter for det frivillige arbeidet, ikke arbeidet i seg selv.

3.1.2 Refleksiv frivillighet

Refleksiv frivillighet er på mange måter motstykket til den kollektive frivilligheten. Refleksiv frivillighet er den nye og individualiserte frivilligheten.

Der gruppen står i sentrum i kollektiv frivillighet, står individet i sentrum i den refleksive frivilligheten (Hustinx og Lammertyn 2003: 172). De frivillige er her mer opptatt av selve aktiviteten eller saken aktiviteten fremmer, enn gruppetilhørigheten. I motsetning til kollektive frivilliges lange forpliktelser og tilknytning baserer refleksive frivillige seg på separate og begrensede sekvenser med spesifikke og individuelt biografisk relevante hendelser (Hustinx og Lammertyn 2003: 174). Motivasjonen til slik frivillighet kan ses fra to sider. De frivillige bruker frivillighet for å håndtere sine egne problemer, men også som en mulighet for selvrealisering (Hustinx og Lammertyn 2003: 173). Aktiviteten må passe der hvor de frivillige selv er i sitt liv, men kan også brukes som en «boost» for å komme seg dit de vil i livet (Hustinx 2010b: 238). Når man gjør refleksivt frivillig arbeid, realiserer man seg selv gjennom frivillig arbeid (Hustinx og Lammertyn 2003: 173). Likevel betyr ikke dette at de refleksive frivillige bruker arbeidet sitt for å gagne seg selv (Hustinx og Lammertyn 2003: 173–174). Selvrealisering behøver ikke bare å innebære egoistiske mål. Dersom den man ønsker å bli er en som hjelper til i nærområdet sitt, så kan det å gjøre frivillig arbeid for sitt nærområde også telles som selvrealisering. Den enkelte står fritt til å velge aktiviteter som passer en selv der og da. Den refleksive frivillige ønsker ikke å bli bundet til en organisasjon, men ønsker denne muligheten til å alltid velge kortere eller mindre intense frivillige oppdrag. Disse frivillige er heller med fra prosjekt til prosjekt (Hustinx og Lammertyn 2003: 175). Man kan se på dette som nærmest en shoppingkultur hvor de frivillige shopper prosjekter basert på hva som passer inn i deres eget liv på et gitt tidspunkt. De refleksive frivillige hopper fra aktivitet til aktivitet og blir med og slutter ofte, alt etter hva som passer i deres eget liv (Hustinx 2010b: 238). De frivillige kan for eksempel velge prosjekter basert på hva som ser bra ut på CV-en, eller på hva som på et gitt tidspunkt er en populær sak (Hustinx og Lammertyn 2003: 168). Eksempler på aktiviteter knyttet til refleksiv frivillighet er bøssebæring eller festivaler. På festivaler vil de frivillige ofte bytte sitt engasjement mot inngang til festivalen, enten mens de er frivillig eller når de ikke har «vakt». Andre ord på slik frivillighet er «sving-dør-frivillighet» eller «drop-by»-frivillighet (Hustinx 2010b: 237). Et eksempel på refleksiv frivillighet kan være et styreverv hvor man tar vervet for å få erfaringer som man bruker på CV-en sin.

Et viktig poeng med den refleksive frivilligheten er ønsket om å ikke binde seg til langvarige frivillige verv. Man kan gjerne være frivillig for en sak eller i en aktivitet i en viss periode eller bare én gang, mens den tilhørigheten som man tidligere har sett til en gruppe eller en organisasjon, er ikke lenger like fremtredende.

I refleksiv frivillighet er det en mye løsere kobling til organisasjonen enn det er i kollektiv frivillighet. Det er enkeltmennesket, den frivillige, som er i sentrum i denne typen frivillighet, og ikke organisasjonen. De frivillige velger at de vil hjelpe en sak, ikke nødvendigvis en organisasjon. Enkelte saker kan bli populære i bølger og være nærmest på moten å gjøre frivillig arbeid innenfor (Hustinx og Lammertyn 2003: 168). Andre eksempler er folk som gjerne er frivillige litt, men ikke kan eller ønsker å forplikte seg i lengre perioder. Disse er ikke nødvendigvis medlem av organisasjonene de gjør frivillig arbeid for, selv om arbeidet kan være for en organisasjon. Refleksiv frivillighet handler i stor grad om valgfrihet og fleksibilitet (Hustinx og Lammertyn 2003: 175). De refleksive frivillige ønsker ikke å være bundet til å kun gjøre én type frivillighet over lengre tid, og de ønsker ikke å bli bundet til en organisasjon.

3.1.3 Refleksiv og kollektiv frivillighet som idealtyper

Refleksiv og kollektiv frivillighet er ment som idealtyper og må forstås som et spektrum fra kollektiv til refleksiv frivillighet, heller enn en klar todeling (Hustinx og Lammertyn 2003: 171). Dette betyr ikke at det er slik at kollektiv var før, og så er det et klart skille til da den refleksive tok over. I stedet må vi se det som at begge har eksistert hele tiden, men sammensetningen har endret seg, slik at den refleksive frivilligheten nå har fått større plass, og blant de frivillige vi har i dag, er en større andel refleksive enn kollektive. Dette betyr ikke at de kollektive frivillige ikke eksisterer i dag. Det er ikke slik at den refleksive frivilligheten tar over for den kollektive frivilligheten i et nytt frivillighetsparadigme (Hustinx og Lammertyn 2003: 171). Det later til at de frivillige til en viss grad kan velge hvor de vil drive med refleksiv og kollektiv frivillighet, og velge litt fra begge typene (Hustinx og Lammertyn 2003: 171). Det må også presiseres at det er typen frivillighet og ikke personen som gjør frivillig arbeid, som er delt i refleksiv og kollektiv frivillighet. Det å være medlem og aktiv i en organisasjon hindrer ikke noen fra å være frivillig i kortere engasjementer eller å være medlem i andre former for frivillig arbeid. Eksempelvis kan disse som gjør det kollektive frivillige arbeidet med å være fast på Røde Kors-butikken, også være med som frivillig på en festival og gjøre refleksivt frivillig arbeid på den måten.

En interessant observasjon i litteraturen om frivillig arbeid er hvor stor konsensus det er om inndelingen i kollektiv og refleksiv frivillighet. Hustinx og Lammertyns artikkel behandles i mye av litteraturen på feltet. En kan imidlertid spørre seg hvorfor det er akkurat to frivillighetstyper, og om dette egentlig er nok. Selv om kollektiv og refleksiv frivillighet er ment som idealtyper, virker

det som litt lite å dele inn alle frivillige i bare to typer frivillige eller langs én linje. I denne undersøkelsen stilles det spørsmål ved om man også kan snakke om andre typer av frivillig arbeid, og todelingen utforskes ved å trekke inn flere faktorer for å klassifisere ulike typer av frivillig arbeid.

3.2 Individualisering av samfunnet

«Individualismen innebærer tro på individets muligheter, rettigheter og ansvar for egen skjebne» (Schiefløe 2011: 141). Vi kan snakke om kollektivistiske og individualistiske samfunn. De skandinaviske kulturene er kjent som individualistiske. Et annet eksempel, som kanskje er enda mer rendyrket individualistisk, er kulturen i USA. Eksempler på det motsatte, kollektivistiske samfunn, er Japan og land i Sør-Amerika og Sørøst-Asia (Schiefløe 2011: 169). Fellesskapet er det viktigste i kollektive samfunn, og samfunnet som helhet er viktigere enn hvert enkelt individ. Fellesskapet er svært viktig for individets identitet i kollektivistiske samfunn. I individualistiske samfunn står selvet sterkere. Individualistiske kulturer verdsetter frihet, «egen tilfredsstillelse» og selvet høyere enn i kollektive samfunn (Schiefløe 2011: 169).

Det vi skal se på nå, er ikke kulturforskjeller mellom kollektivistiske og individualistiske samfunn. Vi skal se på individualiseringen innad i et samfunn. Herunder menes ikke en overgang fra et kollektivt samfunn, men et samfunn av mennesker som blir stadig mer individualistiske. Vi skal nå se på Beck og Beck-Gernsheims samtidsdiagnose.

3.2.1 Individualisering

Samfunnet er dynamisk og i stadig endring. Dette gjenspeiler seg også i frivillig sektor. Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim gjør i sin bok *Individualization, Institutionalized individualism and its Social and Political Consequences* en samtidsdiagnose hvor de beskriver dagens samfunn som individualisert (Beck og Beck-Gernsheim 2001).

Folk velger i større og større grad sitt eget liv, sin egen familie og identitet enn de gjorde tidligere. Vi er ikke lenger som helhet integrert i samfunnet, men er heller deltakende på mange vis gjennom våre roller (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 23). Staten legger på sett og vis opp til dette når den møter folk som enkeltindivider og ikke som grupper. For eksempel møtes man som et enkeltindivid og ikke som medlem av en gruppe på et NAV-kontor. Mennesket forholder seg aktivt til og er avhengig av mange av samfunnets institusjoner, men fanges ikke opp av disse i sin helhet (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 23).

Det individualiserte samfunnet kjennes igjen av at mennesket kan ta mange valg, samtidig er de også nødt til å velge og har ikke lenger valget om å passivt følge en veltråkket sti. Menneskets liv er preget av gjentatte valg, og standardbiografier erstattes av valgte biografier (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 24). Individualiseringen av samfunnet gjør ikke folk uavhengig av samfunnet, men det fører til at de aktivt må forholde seg til samfunnets

institusjoner (Beck og Beck-Gernsheim 2001). Mennesket trer inn i en rekke roller knyttet til ulike institusjoner og er både pasient, skattebetaler og arbeider på en og samme tid, uten at disse rollene nødvendigvis står i konflikt med hverandre. Man må i dag ta en aktiv rolle i å velge sitt eget liv (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 26). Folk går med andre ord fra å tilhøre, og ha liv som i store trekk ligger klart for en, til å aktivt velge de fleste komponenter i sitt liv. Det er ikke mange generasjoner siden man nærmest arvet yrke og generell retning for sitt livsløp fra sine foreldre. Slik er det ikke lenger i dag. Dagens individualiserte menneske kan og må aktivt ta sine egne valg.

Det individualiserte samfunnet krever mer av mennesker enn samfunnet gjorde før. I dagens samfunn forventes folk å ha et aktivt forhold til det meste. Når man velger noe, velger man dette fremfor noe annet. Kostnaden ved å ta «feil» valg tilfaller individet (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 24). Det blir da opp til hvert enkelt individ å ta de valgene det må ta i samfunnet, samtidig som de er nødt til å passe på at disse delene passer i deres biografi (Beck og Beck-Gernsheim 2001: 24 og 26).

3.2.2 Individualisering og frivillighet

Samtidsdiagnosen til Beck og Beck-Gernsheim forteller oss om hvordan vi som mennesker har blitt mer individualiserte og handler mindre kollektivt. Selv om Beck ikke eksplisitt skrev om frivillig arbeid, kan hans samtidsdiagnose og teori om individualisering knyttes til frivillig arbeid. Som samfunnsaktør er ikke frivillig sektor uberørt av denne overgangen eller utviklingen til det individualiserte samfunnet.

Frivillige arbeidere forholder seg til samfunnet, dagens individualiserte samfunn. Hustinx og Lammertyn beskrev to frivillighetstyper, hvorav den refleksive frivillige var i fremvekst. Vi kan trekke en linje mellom fremveksten av den refleksive frivillige og individualiseringen av samfunnet og dets borgere. Samtidig kan vi trekke linjer mellom den kollektive frivilligheten og det kollektive samfunnet, eller samfunnet før individualiseringen, som ikke nødvendigvis var et fullstendig kollektivt samfunn, men mer kollektivt enn i dag.

De kollektive frivillige og det kollektive samfunn ligner på hverandre i det at de setter gruppen over individet. Kollektivistiske samfunn har større fokus på grupper enn enkeltindivider. Kollektive frivillige motiveres i større grad av organisasjonen enn faktorer knyttet til hver enkelt. På den andre siden kan vi se likhetstrekk mellom individualiserte mennesker og refleksive frivillige. Begge disse har et aktivt forhold til selvet og tar avgjørelser ut fra egen biografi. Både refleksive frivillige og individualiserte mennesker forholder seg til en rekke aktører i samfunnet. Det individualiserte mennesket gjør dette gjennom flere samfunnsinstanser, mens de som gjør refleksivt frivillig arbeid, bruker det frivillige arbeidet som en brikke i sin biografi.

Den store forskjellen her ligger i paradigmeskiftet eller utviklingen. Selv om den refleksive frivillige har vokst frem de siste årene, betyr ikke det at den refleksive frivillige har utkonkurrert den kollektive frivillige. Det har ikke vært noe paradigmeskifte hvor den ene har overtatt den andres plass (Hustinx og Lammertyn 2003: 171). Individualiseringen later ikke til å fungere på samme måte. Samfunnet blir mer individualisert som helhet. Selv om samfunnet i sin helhet i store trekk har blitt mer individualisert, kan de frivillige likevel være kollektive, eller både kollektive og refleksive.

Hvis vi tenker i Beck og Beck-Gernsheims baner her, så kan vi tenke oss til at det ikke finnes kollektive frivillige, men kun individualiserte refleksive frivillige. Dette bidrar til et spørsmål om hvor mange typer frivillige som finnes. Er det den ene individualiserte frivillige som ligner den refleksive, er det reflektiv og kollektiv, eller er det flere? Et annet spørsmål er om det finnes flere former for refleksive og kollektive frivillige. Dersom det virkelig er slik at vi har forlatt det kollektive og dermed også de kollektive frivillige, vil alle de frivillige være refleksive. Dette vil igjen si at da vil dagens frivillige alle være av samme type; refleksive. Det virker for enkelt å kun skulle sitte igjen med én type frivillige arbeidere. Dette bygger opp under spørsmålet om hvilke typer eller undergrupper av frivillige arbeidere som finnes.

3.3 Teorien om rasjonelle valg

Teorien om rasjonelle valg handler om hvordan man velger å gjøre eller ikke gjøre handlinger. Byttet foregår i grove trekk ved at man veier opp alternativer mot hverandre og velger det som er mest nytte for minst ytelse. I frivillig arbeid får arbeiderne per definisjon ikke lønn. Frivillig arbeid har derfor for mange virket vanskelig å forklare med tanke på teorien om rasjonelle valg.

Teorien om rasjonelle valg er en aktørorientert teori. Dette vil si at den leter etter forklaringer på handlinger hos det enkelte mennesket. Dette stiller seg i motsetning til strukturorienterte forklaringsteorier som ser på atferd og handlinger med de store linjene i sentrum. Vi vil nå se på teorien om rasjonelle valg, og hvordan denne kan knyttes til Hustinx og Lammertyns todeling i kollektiv og reflektiv frivillighet.

3.3.1 Teorien om rasjonelle valg

Teorien om rasjonelle valg er en handlingsteori. En handlingsteori er en teori om hvorfor personer eller aktører velger å ta de valgene og utføre de handlingene de utfører. Teorien om rasjonelle valg er avhengig av to prinsipper. Det ene er at mennesket er et grunnleggende rasjonelt vesen (Aakvaag 2008: 97). Det andre prinsippet er «metodologisk individualisme» (Aakvaag 2008: 97; Elster 1989:13). Individuer er rasjonelle vesen som kan fatte beslutninger på egne vegne, og utfører handlinger som et resultat av disse valgene. Kort sagt handler teorien om rasjonelle valg om at når vi står overfor flere handlingsalternativer, så velger vi vanligvis det vi tror kommer til å få best

utfall (Elster 1989: 22). Teorien om rasjonelle valg handler altså om rasjonelle mennesker som tar valg ut fra den informasjonen de har tilgjengelig. Handling kommer til ved at ønsker og oppfatninger fører til valg som igjen fører til handling (Aakvaag 2008: 102).

Teorien om rasjonelle valg kan ikke krediteres til én enkelt forfatter og må derfor forstås som en bevegelse innen sosiologien. Det er noen uenigheter og trender innen teorien om rasjonelle valg. En av disse er om det er bytteteori. I bytteteori ser man på alle sosiale samhandlinger som en form for bytte. Man utveksler materielle og immaterielle goder. For eksempel kan man i par bytte penger mot en tjeneste, men også immaterielle goder mot hverandre. All sosial samhandling blir på sett og vis forstått som transaksjoner. Disse transaksjonene har noen forutsetninger. Gjensidighetsprinsippet er ett av disse. Dette handler om størrelsen på hva man bytter bort i forhold til hva man bytter til seg. Det skal være en symmetri her hvor «Likt skal byttes mot likt» (Aakvaag 2008: 100). Dette betyr ikke at man må bytte til og fra seg det samme, men at man forstår det man bytter til og fra seg som å ha tilnærmet lik verdi. Et enkelt eksempel på dette er når man handler på butikken. I denne transaksjonen bytter vi penger mot varer. Vi anser verdien på varen lik verdien på pengene når vi gjør den transaksjonen. Men det er ikke bare penger og varer man bytter. All sosial interaksjon kan forstås som bytter, og man bruker ikke penger eller kjøper varer hver gang man interagerer sosialt. Man kan også bytte blant annet sosial status, skjønnhet og immaterielle goder (Aakvaag 2008: 99–100). En siste ting som disse byttene må ha, er nytteverdi. Det må lønne seg å bytte. Man må med andre ord sitte igjen med følelsen at man har byttet til seg noe mer nyttig eller verdifullt enn det man hadde før man foretok byttet (Aakvaag 2008: 100).

Bytteteorien er bare én av flere trender i den sosiologiske bevegelsen rundt teorien om rasjonelle valg.

Jon Elster hevder at det er «to filtreringsprosesser» i «menneskelig handling» (Aakvaag 2008: 101). Menneskets handlinger og valg påvirkes av disse to prosessene. Den første er at mange alternativer og valg rett og slett ikke er mulige å gjennomføre på grunn av objektive grunner som kan være kognitive, økonomiske eller politiske (Aakvaag 2008: 101). Disse har ikke personen kontroll over, men de virker avgjørende for handlingen. Når disse alternativene er filtrert bort, står vi overfor den andre filtreringsprosessen. Det er rasjonelle (eller irrasjonelle) valg som står igjen.

Rasjonelle valg har tre deler. Dette er ønsker, oppfatninger og valg (Aakvaag 2008: 102). Det stilles en rekke krav til alle disse delene av det rasjonelle valget. Kravene til ønskene er som følger: Ønskene må være rangerbare, ikke selvmotsigende, fremtidsrettede, stabile, logisk realiserbare og autonome (Aakvaag 2008: 103–106). De to første kravene er ganske klare. Det at man må kunne rangere ønskene sine, betyr enkelt nok at man må ønske noe mer enn noe annet. Dersom ikke ønskene dine kan rangeres, vil du heller ikke kunne ta noe valg. Hvis vi knytter dette til frivillighet, kan vi tenke oss at du

har meldt deg som frivillig på en festival, men får valget mellom tre ulike jobber å gjøre der. For eksempel være vakt, stå i baren eller selge billetter. Dersom man ikke klarer å rangere disse, klarer man heller ikke å ta noen rasjonelle avgjørelser på hvilken jobb man skal gjøre. Kravet om å ikke ha selvmotsigende ønsker kan også forklares med festivaleksemplet. Dersom man klarer å rangere ønskene om frivilligjobb slik at man ønskene rangeres 1) stå i baren, 2) selge billetter, 3) være vakt, må det også være slik at du heller vil stå i baren enn å være vakt. Disse preferansene må også være relativt stabile, hvis ikke er det vanskelig å planlegge å skulle gjøre noe med disse ønskene (Aakvaag 2008: 104). Det neste kravet jeg skal se på, er at ønsker må være «Logisk realiserbare som et resultat av forsøket på å realisere dem» (Aakvaag 2008: 104). Vi kan forklare fremtidsrettede ønsker med at vi har flere ønsker. Noen ønsker er kortsiktige, og andre er langsiktige. Vi må ikke la de kortsiktige ønskene stå i veien for de langsiktige ønskene. Dette er ulogisk. Det siste kravet er at ønskene må være autonome. Dette vil si at ønskene ikke kan være pålagt eller påvirket av andre. Ønsker er ikke rasjonelle dersom de oppstår bare fordi noen andre ønsker eller ikke ønsker det (Aakvaag 2008: 105–106).

Det er også krav til oppfatninger. Oppfatninger er fenomenologisk. Vi mennesker vet ikke alt, vi har ingen måte å kunne inneha all informasjon på. All informasjon er ikke tilgjengelig for hver enkelt av oss, og det er også en begrenset mengde informasjon vi kan ta inn før vi må ta et valg. Innsamlingsparadokset handler om dette; hvor mye informasjon man egentlig skal eller bør innhente før man tar en avgjørelse. Dersom man henter inn for lite informasjon, står man i fare for å ta et uinformert valg. Dersom man henter inn for mye informasjon, bruker man også mye tid og kan dermed gå glipp av viktige sjanser (Aakvaag 2008: 107). Oppfatningene bør ikke være preget av vanetenkning, ønsker eller fordommer (Aakvaag 2008:107). Man må bruke den informasjonen man har, og dersom man ikke har nok, må man innhente tilstrekkelig med informasjon til at man er «mettet» og kan ta en avgjørelse (Aakvaag 2008: 107). Hva man ønsker, kan heller ikke være en del av oppfatningene i en rasjonell avgjørelse. Man må med andre ord balansere mellom for mye og for lite informasjon, samtidig som man må bruke den informasjonen man har tilgjengelig, og ikke la den farges av informasjon man allerede besitter i form av fordommer, ønsker eller vaner. Oppfatninger må også være logiske for å kunne regnes som rasjonelle (Aakvaag 2008: 108).

Akkurat som det stilles krav til ønsker og oppfatninger, stilles det krav til handlingen. Man må ta det valget som man oppfatter gir den beste løsningen for å få oppfylt ønsket sitt. Det alternativet man velger, må være valgt fordi det er det beste og derfor det rasjonelle alternativet, og det kan ikke være noen andre årsaker til at valget blir tatt (Aakvaag 2008: 110).

3.3.2 Frivillighet og teorien om rasjonelle valg

Det er lett å se for seg problemer med frivillig arbeid og teorien om rasjonelle valg. Frivillig arbeid er per definisjon ubetalt. Dermed er det lett å tenke at det kan være ulogisk å velge dette, eller at man får mindre tilbake enn man gir.

Ser vi først på frivillighet opp mot bytteteori, kommer vi raskt til problemet med prinsippet om at bytter skal innebære en viss form for symmetri, og at byttene skal være nyttige. Siden frivillig arbeid er ubetalt, kan det være vanskelig å se for seg hvordan dette byttet lar seg gjøre gang på gang. Her kan vi skille mellom refleksive og kollektive frivillige. Refleksive frivillige finner motivasjonen og nytten med frivillig arbeid i faktorer knyttet til dem selv. De kan gjøre frivillig arbeid for å få utløp for egne aspirasjoner eller for å få erfaring som de kan bruke når de skal søke jobb. Her er ikke mangelen på lønn like viktig. Tid byttes her mot erfaring. Andel tid mot andel erfaring som man kan bruke til å anskaffe seg en bedre jobb senere, gir mening i bytteperspektivet.

Kollektiv frivillighet er litt problematisk med tanke på bytteperspektivet. Siden ønskene i bytteperspektivet er egoistiske, teller det ikke å få oppfylt altruistiske ønsker som en del av byttet (Aakvaag 2008: 100). Kollektive frivillige gjør frivillig arbeid for gruppen, for fellesskapet. Det kan jo tenkes at selv om det viktige for disse frivillige er gruppen, så får de en egen nytte ut av denne frivillighetsformen likevel. Byttet her kan for eksempel være tid og innsats i bytte mot gruppetilhørighet, fellesskap og sosialt samvær. Likevel er det noe vanskeligere å forklare kollektiv frivillighet ut fra bytteperspektivet, fordi det ikke er tydelig hvorfor de skal velge denne formen for sosialt samvær fremfor noe annet. Hvorfor gjøre frivillig arbeid når man kan bli med i en fritidsklubb, for eksempel? Denne oppveiningen blir vanskeligere med kollektiv enn refleksiv frivillighet.

Kollektiv frivillighet lar seg enklere forklare med rasjonelle ønsker, valg og handlinger enn bytteteori i teorien om rasjonelle valg. Ønsker, valg og oppfatninger i teorien om rasjonelle valg åpner for altruistiske ønsker (Aakvaag 2008: 103). Derfor er ønsker om «gruppens beste» enklere å forklare og gir mer mening i denne modellen. Refleksiv frivillighet med ønsker om frivillig arbeid med motivasjon med utgangspunkt i eget liv lar seg like godt forklare med denne modellen som kollektiv frivillighet.

Vi har nå sett at disse to delene av rasjonell handlingsteori ikke lar seg kombinere helt knirkefritt med kollektiv og refleksiv frivillighet. Hvis det virkelig er slik at kollektiv og refleksiv frivillighet er de eneste typene frivillighet, hadde det ikke vært noe problem med kollektiv frivillighet og bytteperspektivet. Det later til at dersom man tilfører rasjonelle valg til kollektiv og refleksiv handling, så får man en ny dimensjon til frivillighetstyper. Dette bidrar til å så tvil om at det kun finnes to typer frivillighet.

3.4 Normteori

Samfunnet har normer og regler for hva som er akseptert atferd. En populær diskusjon i sosiologisk sammenheng er aktørorienterte eller strukturelle forklaringer på atferd. I dette tilfellet er frivillig arbeid den handlingen man gjør. Da jeg gikk gjennom teorien om rasjonelle valg, var dette en aktørrelatert forklaring på frivillig arbeid. Vi skal nå se på en strukturell forklaring eller en strukturell forklaring. Dette er samfunnets normer. Her er selve normen på systemnivå, mens handlinger og sanksjoner som opprettholder normen, er på individnivå (Schieffloe 2011: 146).

3.4.1 Normer

Alle samfunn har normer. Normer er en form for uskrevne regler som vi som samfunnsborgere følger, eller ikke følger. Schiefloe beskriver normer som: «en norm er en kjent og allment akseptert forskrift som sier hva som er riktig og uriktig atferd» (Schieffloe 2011: 145). Normer bygger på samfunnets verdier og opprettholdes av sanksjoner. En viss form for orden eller system i samfunnet opprettholdes av normer og regler.

Det er ingen offisiell regel for hvilken side av rulletrappen man skal stå på. Likevel er det en etablert norm at man skal stå på høyre side. Dersom noen står på venstre side av rulletrappen, vil dette dermed regnes som et brudd på normen eller normbrudd. Rent praktisk gjør dette normbruddet at venstre side av rulletrappen ikke er fri, slik at de som har det travelt ikke kan gå forbi. Samfunnet vårt er fullt av slike normer. Disse er med på å opprettholde systemer og unngå kaos i hverdagen. Det er ikke behov for nedskrevne regler for alle typer ønskelig atferd. Opprettholdelse av normer er viktig for opprettholdelsen av samfunnet.

Normer læres gjennom sosialisering. Denne sosialiseringen skjer gjennom oppdragelsen vår som barn, men også gjennom hele livet. Som barn, men også som voksne lærer vi av å se hvordan andre oppfører seg. Deres atferd danner et eksempel for hvordan man selv skal handle eller ikke. Noen normer er tilnærmet universelle, mens andre er knyttet til spesifikke kulturer. Andre normer igjen er knyttet til spesifikke situasjoner (Schieffloe 2011: 147). I møte med nye kulturer står man i fare for at det som er en selvsagt norm i den kulturen man kommer fra, ikke er det i den kulturen man besøker. Et eksempel her er om man skal ha på seg sko eller ikke i private hjem. I Norge er normen at man ikke går inn med sko, andre steder, som for eksempel USA, er det ikke vanlig å ta av seg skoene når man går inn i noens hus. Er man ikke oppmerksom på at det kan være slike kulturforskjeller, står man dermed i fare for å begå normbrudd.

Dersom man skulle bryte en norm, kan man bli utsatt for sanksjoner. En sanksjon er en reaksjon på normbrudd. Sanksjoner er også reaksjoner på opprettholdelse av en norm. Det finnes mange former for sanksjoner. Sanksjoner kan være interne eller eksterne, positive eller negative. Positive og

negative sanksjoner kan enklere forklares eller tenkes på som belønning og straff. En belønning kan være så håndfast som en medalje, men det kan også være et smil eller en anerkjennelse. En slags belønning kan også være fraværet av noe negativt, som at noen slutter å mase. Straff kan for eksempel være et stygt blick, sosial utestengelse eller det å få kjeft. Ikke alle normbrudd straffes, og ikke all opprettholdelse premieres. Det kan være problematisk i enkelte tilfeller å opprettholde normer, når man egentlig burde ha brutt normen og sagt fra om kritikkverdige forhold. Normbrudd kan også premieres.

Sanksjoner kan være interne eller eksterne. Eksterne sanksjoner kommer utenfra, fra andre. Dette er disse blickene eller medaljene. Interne sanksjoner er sanksjoner av seg selv. Dette at man for eksempel kan bli stolt eller flau over seg selv. Det er også viktig å påpeke at dette handler om læringen av normer. Man lærer en norm og internaliserer den slik at den blir en del av ens egen væremåte (Schiefløe 2011:317). Deretter bruker man dette bevisst eller ubevisst til å sanksjonere seg selv eller andre. På denne måten har vi en sosial reproduksjon som leder til opprettholdelse av samfunnets relative status quo.

Noen normer er vi bevisste på, andre har vi et mer ubevisst forhold til. Normene blir en del av vår habitus, vår væremåte. Mange normer følger vi selv når ingen andre er til stede. Andre normer forholder vi oss aktivt til, og man kan føle på forventningene til hva man skal gjøre. Normer i denne forstand kan på sett og vis bli koblet til sosialt press.

Normen er på strukturnivå. Dette vil si at normen er større enn enkeltmennesket, og den er noe som gjelder for hele eller deler av et samfunn. Det kan tenkes at normer for eksempel ikke gjelder eldre eller barn, men at de opprettholdes for alle andre. Det finnes også unntak for normer, som spesielle personer eller omstendigheter tillater (Schiefløe 2011: 148). Likevel er normene der som noe felles for en kultur eller et samfunn. Normene påvirker menneskers væremåte, samtidig som mennesker påvirker normer og bidrar til å skape og å opprettholde dem.

3.4.2 Normer og frivillighet

Noen opplever å føle seg presset til å gjøre frivillig arbeid, selv om de egentlig ikke har lyst til å gjøre det. Et eksempel på en slik situasjon er foreldre til et barn i korps. På foreldremøtet i korpset legges det klare føringer på at alle foreldrene må eller bør bidra til korpsets loppemarked, og det kan til og med legges opp til hvor mye hver enkelt barns foreldre bør bidra med. Skulle man som forelder ikke ha tid til eller lyst til å bidra på dette loppemarkedet, må en da enten ha en god unnskyldning for å ikke være med, eller kanskje betale seg ut. Normen legges da til at foreldrene skal bidra på loppemarkedet. Foreldre som ikke bidrar, blir kanskje sanksjonert sosialt med blick eller kommentarer. En annen sanksjon som ikke er helt ukjent for foreldre som ikke kan bidra på dugnad, er en «bot» man må betale avhengig av hvor stor del av dugnaden man kan eller ikke kan være med på. Foreldrene kjenner også presset innenfra fordi

de føler at de må være med. Internaliseringen av normen om foreldredeltakelse på korpsdugnad kan føre til skyldfølelse for å ikke kunne være med. Foreldre som møter opp på dugnad, vil da på motsatt side kunne klappe seg selv på skulderen, motta ros, unngå bot og ha mulighet til å bli med i et sosialt fellesskap. Dette er strukturen som påvirker aktøren til handling eller sanksjon.

Egenskaper ved det strukturelle, i dette tilfellet normer og regler, påvirker altså foreldre, men også andre som blir presset til å gjøre frivillig arbeid. Aktøren må ikke nødvendigvis være klar over at han eller hun gir etter for et sosialt press for å utføre frivillig arbeid.

Normer og frivillighet knyttes sammen i det at frivillighet anses som noe bra i det norske samfunnet. Frivillig arbeid sanksjoneres positivt, eller belønnes. Man kan trekke linjer mellom samfunnets normative forhold til frivillighet og motivasjon til frivillighet. Mange sitter igjen med en positiv følelse når de gjør eller har gjort frivillig arbeid. Det gir dem god samvittighet. Dette kan i seg selv være en grunn til å gjøre frivillig arbeid. Man kan trekke linjer mellom denne gode samvittigheten eller gode følelsen man får av å gjøre frivillig arbeid til positive sanksjoner. Normen er ikke så enkel at man absolutt må gjøre frivillig arbeid, men i et land som Norge som er relativt opptatt av å snakke om den norske dugnadsånden, er det lett å se at denne normen opprettholdes.

Normbaserte handlinger er en teori som forklarer hvorfor man gjør handlinger som for eksempel frivillig arbeid, fra et systemperspektiv. Kollektiv og refleksiv frivillighet forklarer typene frivillig arbeid fra et individorientert perspektiv. Normbaserte handlinger blir dermed på sett og vis en tredje type som ikke passer helt inn her. Likevel kan de kombineres til en viss grad. Kollektiv frivillighet kan knyttes til normativ atferd. Selv om det ikke er ens eget ønske om å bidra til organisasjonen, kan det være et press om å bidra til fellesskapet. Man gjør da ikke frivillig arbeid for fellesskapet, men fordi man ønsker å oppfylle normer. På lignende måte kan vi tenke oss til en norm som sier at man kan bruke frivillig arbeid som en brikke i måloppnåelse. Dette frivillige arbeidet blir da normoppfyllende. Uansett hvordan man vrir og vender på det, passer ikke normativ atferd helt inn i verken kollektiv eller refleksiv frivillighet. Likevel virker ikke normativ frivillighet som noe som er usannsynlig som en frivillighetstype. Dette bidrar til å så tvil om at todelingen i kollektiv og refleksiv frivillighet er tilstrekkelig.

3.5 Tidligere forskning om typer frivillige arbeidere

I forskningen på feltet frivillighet står inndelingen i kollektiv og refleksiv frivillighet sterkt. Dette danner grunnen for mange forskningsprosjekter. Denne inndelingen har i liten grad vært utfordret. Unntaket er Hustinx selv.

I artikkelen «Weakening Organizational Ties? A Classification of Styles of Volunteering in the Flemish Red Cross» fra 2005 gjør Hustinx en latent klasseanalyse av frivillige i det flamske Røde Kors (Hustinx 2005). Denne analysen er svært relevant for denne undersøkelsen da den også bruker latent

klasseanalyse for å analysere ulike typer av frivillig arbeid. Da Hustinx' latente klasseanalyse vil være et interessant sammenligningsgrunnlag for denne undersøkelsens analyser, vil det her redegjøres for denne analysen i detalj.

Lesley Hustinx skriver i sin artikkel fra 2005 om en litt annen inndeling av frivillige enn i refleksiv og kollektiv frivillighet. I denne artikkelen gjør Hustinx en latent klasseanalyse (Hustinx 2005). Utvalget i denne artikkelen er 652 frivillige i det flamske Røde Kors (Hustinx 2005: 628). Hustinx kommer frem til fem latente klasser (Hustinx 2005: 633). Disse er basert på variabler om hvor lenge, hvor ofte og hvor mye de arbeider frivillig, samt variabler som sier noe om de sitter i et styre, hvilke aktiviteter de utfører, og kulturelle dimensjoner (Hustinx 2005: 636–640). Hustinx fant fem klasser i sin latente klasseanalyse: 1) episodiske frivillige 2) etablerte administratorer 3) pålitelige medarbeidere 4) serviceorienterte kjernefrivillige 5) kritiske nøkkelpersoner (Hustinx 2005: 638). Hver av disse klassene har en rekke kjennetegn. Den første klassen, «episodiske frivillige», kjennetegnes av at de ikke har noen hovedaktiviteter og heller ikke bruker stort med tid på frivillig arbeid (Hustinx 2005: 638). Denne gruppen bruker minst tid på frivillig arbeid i måneden, de har ingen styreverv og har ikke mer enn én hovedaktivitet (Hustinx 2005: 638). De fleste i denne klassen har vært med i Røde Kors i Flandern i over to år, og til og med en tredjedel har vært med i mer enn fem år (Hustinx 2005: 638). De «episodiske frivillige» er en gruppe som er lite med, men som absolutt har vært der en stund. Hustinx finner dette rart med tanke på nye typer frivillige (refleksive) (Hustinx 2005: 638–639). Den andre frivillighetstypen Hustinx finner, er «etablerte administratorer». Denne klassen består av frivillige som har vært med i mellom fem og ti år i Røde Kors i Flandern (Hustinx 2005: 638). Denne gruppen sitter i styret, har ansvar for organisering av aktiviteter og administrative oppgaver og kursing (Hustinx 2005: 639). Denne gruppen har gjerne over ti år som frivillig i organisasjonen, samtidig som de tidsmessig bruker lite eller gjennomsnittlig med tid i måneden på frivillig arbeid for organisasjonen (Hustinx 2005: 639). Gruppe nummer 3 er de «pålitelige medarbeiderne». Denne gruppen sitter ikke i styret, har vært medlem i kortere tid og har ikke knytting til seriøs eller langsiktig frivillig involvering (Hustinx 2005: 638–639). Disse bidrar oftest på medisinsk, sosialt eller psykologisk vis (Hustinx 2005: 639). Den fjerde frivillighetsklassen er «serviceorienterte kjernefrivillige». Disse har vært mye involvert med minst to hovedaktiviteter (Hustinx 2005: 638). De bidrar til spesielt mye på medisinsk, psykologisk og sosialt plan. Faktisk har medlemmene av klassen «serviceorienterte kjernefrivillige» hele 93,7 prosent sannsynlighet for å ha drevet med frivillighet innenfor dette (Hustinx 2005: 636–637 og 639). En ting som er interessant med denne klassen, er at de fleste ikke har vært medlem i organisasjonen i mer enn to år (Hustinx 2005: 640). Hustinx mener at dette står i sterk kontrast til bildet av frivillige som ikke ønsker å forplikte seg, og at svært krevende frivillig arbeid slett ikke bare er for den eldre og veletablerte frivillig-generasjonen (Hustinx 2005: 640).

Den siste frivillighetsklassen eller -stilen er de «kritiske nøkkelpersonene». Denne gruppen har mange roller, som inkluderer styreposisjoner, organisering av aktiviteter og administrasjon av arbeid og anskaffelse av midler (Hustinx 2005: 640). Denne gruppen er frivillig på minst ukentlig basis og har gjerne to eller flere hovedaktiviteter (Hustinx 2005: 638). Denne gruppen ligger an til å være medlem på livsbasis (Hustinx 2005: 640).

Denne forskningen på frivillighet er spesielt interessant fordi den utfordrer ideen om at det kun finnes kollektive og refleksive frivillige. Dette er en empirisk tilnærming til å finne klasser eller undergrupper av frivillige. Hustinx' fem klasser fra det flamske Røde Kors vil være et interessant sammenligningsgrunnlag for de klassene som kommer frem av denne undersøkelsens analyser. Det vil for eksempel være interessant å se om antall klasser er likt eller ulikt i disse to analysene.

Selv om dette er svært relevant forskning siden temaet frivillighet og metoden latent klasseanalyse er den samme, er det også en del ulikheter mellom Hustinx' forskning og min. En av disse er at utvalgene er svært ulike. Hustinx' utvalg består kun av frivillige fra én organisasjon. Dermed er også Hustinx' resultater generaliserbare til Røde Kors i Flandern. Resultatene fra Hustinx' latente klasseanalyse er dermed klasser flamske Røde Kors-frivillige. Utvalget i denne undersøkelsen er ikke knyttet til én enkelt organisasjon. Hustinx' utvalg er begrenset til Røde Kors i Flandern, denne undersøkelsens utvalg er begrenset til personer i en gitt aldersgruppe som har gjort frivillig arbeid i Norge. Dette gjør at det ikke er noe overlapp mellom befolkningene disse latente klasseanalysene undersøker. Denne undersøkelsen benytter heller ikke helt samme variabler som Hustinx bruker. Noen variabler er med i både denne undersøkelsens analyser og i Hustinx' analyser, for eksempel hvor mye tid de frivillige bruker i måneden. Variablene her er spesifisert noe ulikt. Som Hustinx bruker jeg også variabler som spesifiserer oppgavene de frivillige har gjort. Likevel er disse relativt ulike innholdsmessig. Siden variablene i en latent klasseanalyse er avgjørende for hvilke klasser man får ut av en latent klasseanalyse, vil ikke denne undersøkelsens og Hustinx' klasser være direkte sammenlignbare. Likevel vil det være interessant å diskutere disse opp mot hverandre.

3.6 Frivillighetstype

Hva utgjør typer av frivillige arbeidere? Kollektivt og reflektivt frivillig arbeid er viktige faktorer i hva som utgjør typer av frivillige arbeidere. Medlemskap og tidsavgrenset frivillig arbeid utgjør en faktor i hvilke typer av frivillige arbeidere som beskrives. En annen faktor er tidsbruk. Hvor mye tid de frivillige bruker på frivillig arbeid, forteller oss noe om aktivitetsnivået deres.

3.6.1 Medlemskap

Store deler av de som er frivillige i dag, er medlem i minst én av organisasjonene de gjør frivillig arbeid for. Selv om det er noe nedgang i frivillige som er «Medlem av minst 1 organisasjon ein har utført frivillig arbeid for», er tallene generelt høye (Folkestad mfl. 2015: 35). I 2014 var denne andelen på 76 prosent (Folkestad mfl. 2015: 35). Vi kan knytte det å være medlem i frivillige organisasjoner til kollektiv frivillighet. Der reflekssive frivillige ikke ønsker å knytte eller binde seg til organisasjoner over lengre tid, er ikke dette problematisk i kollektiv frivillighet. Det å være medlem av en organisasjon er i all hovedsak noe som strekker seg ut i tid. Det er mest vanlig å være medlem i organisasjoner på års- eller semesterbasis, noe som står i kontrast til mer kortsiktig tidsavgrenset frivillighet.

Å være eller ikke være medlem i organisasjonene man gjør frivillig arbeid for, sier noe om hvilken tilknytning man har til sitt frivillige arbeid. Det å være medlem i en organisasjon er ikke ensbetydende med at man er aktivt med og gjør ting i organisasjonen på ukentlig eller månedlig basis. Noen medlemmer gjør mye frivillig arbeid, mens andre medlemmer nærmest er støttemedlemmer som ikke er så aktive.

3.6.2 Tidsavgrenset frivillig arbeid

Tidsavgrenset frivillig arbeid kan knyttes til reflektivt frivillig arbeid. Dette er på sett og vis motstykket til hvordan kollektiv frivillighet kan knyttes til organisasjonsmedlemskap. Der kollektive frivillige er knyttet til sin organisasjon og har dette som motivasjon for å drive med frivillig arbeid, er reflekssive frivillige mer knyttet til sitt eget selv. Slik som vi så over, har vi sett at reflektiv frivillighet også går under «drop in»-frivillighet eller «svingdør-frivillighet» (Hustinx 2010b: 237). Tidsavgrenset frivillig arbeid er en type frivillighet som legger til rette for dette. Personer kan velge å være frivillige en liten stund, alt etter hva som passer i de frivilliges liv.

Tidsavgrenset frivillig arbeid betyr ikke at det er spontant, eller ikke knyttet til en organisasjon – selv om det også kan være det. Man kan også gjøre tidsavgrenset frivillighet uavhengig av om man er medlem i organisasjonen eller ikke. Det er avgrensningen i tid som er det viktigste punktet i å avgjøre om det er tidsavgrenset frivillighet eller ikke. Tidsavgrenset frivillig arbeid kan knyttes til reflektiv frivillighet på den måten at det ikke krever en langsiktig forpliktelse av den frivillige. Et eksempel på slikt tidsavgrenset frivillig arbeid er det å være frivillig på festival.

Refleksiv og kollektiv frivillighet påvirker organisasjonene, og organisasjonene påvirker reflektiv og kollektiv frivillighet. I sitt bidrag til boken *The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations* skriver Hustinx mfl. om «Formal Service Program Volunteering» (Hustinx mfl. 2016). I Norge ville dette blitt oversatt til frivillighetssentraler eller lignende. Denne typen frivillig arbeid er i stor grad

ledet av ansatte. De frivillige kommer inn for å gjøre sine spesifikke avgrensede oppgaver og lar det administrative og planleggingsmessige arbeidet være opp til ansatte. Slike frivillighetssentraler har blitt mer vanlig i mange land inkludert i Norge. En slik digital frivillighetsportal er frivillig.no. Her utlyses små og store frivillighetsoppdrag, og personer står fritt til å velge og vrake hvilke oppdrag de ønsker å ta. Denne støttes av både offentlige og private aktører (Frivillig.no u.d.).

Dette fører på sett og vis til en selvforsterkende spiral hvor organiseringen av slike frivillighetssentraler oppfordrer til mer refleksiv frivillighet, samtidig som det er det at de frivillige er refleksive, som gjør at de må være til. Dermed vil dette kunne bidra i utviklingen av mer refleksiv frivillighet.

3.6.3 Tidsbruk i frivillig arbeid

Hvor mye tid en bruker på frivillig arbeid, forteller oss noe om hvor aktive de frivillige er. Aktivitet måles i timer brukt i løpet av den siste måneden. Folkestad mfl. klassifiserer kjernefrivillige som de som bruker mer enn ti timer i måneden på frivillig arbeid (Folkestad mfl. 2018: 60).

Hustinx har også tidsbruk på månedsbasis som en av variablene i sin latente klasseanalyse. Ved å måle tidsbruk i denne klasseanalysen vil dette øke sammenlignbarheten med Hustinx' frivillighetsklasser.

3.7 Tidligere forskning om sosiale kjennetegn og frivillig arbeid

Det er gjort mye tidligere forskning på hvem som gjør frivillig arbeid i Norge. Noen grupper er i høyere grad frivillige arbeidere enn andre grupper. Vi skal nå se på tidligere forskning på hvordan ulike sosiale kjennetegn har en sammenheng med frivillig aktivitet, men først skal vi se på noen forklaringer på hvorfor vi ser på sosiale kjennetegn i sammenheng med frivillig arbeid.

3.7.1 Kapital, ressurser og rekruttering

Kapital er «knappe ressurser det er konkurranse om blant individer og grupper i samfunnslivet» (Aakvaag 2008: 151). Pierre Bourdieu skiller mellom tre kapitaltyper. Disse kapitaltypene er økonomisk, sosial og kulturell kapital. Det finnes også en uoffisiell fjerde kapitaltype som er symbolsk kapital. Man kan ha mye eller lite av hver kapitaltype. Økonomisk kapital handler om hvor mye penger, eiendeler og eiendom man har. Kulturell kapital handler blant annet om hvor høyt utdannet man er, og hva slags smak man har. Kulturell kapital «består i å ha tilegnet seg og mestre den dominerende kulturelle koden i samfunnet» (Aakvaag 2008: 152). Sosial kapital handler til en viss grad om hvem man kjenner og hvilke kontakter man har. Selv om disse kapitalformene er ulike, kan man bruke dem for å oppnå mer av andre kapitaltyper. For eksempel kan man bruke kontaktene sine (sosial kapital) for å tilegne seg økonomisk kapital.

Økonomisk og kulturell kapital danner grunnlaget for Bourdieus «sosiale rom». Det sosiale rom består av to akser, hvor den horisontale akse sier noe om forholdet mellom kulturell og økonomisk kapital hvert enkelt menneske har. Den vertikale akse sier noe om hvor mye kulturell kapital denne personen har (Aakvaag 2008: 153). Personens plassering i det sosiale rom sier noe om hvilken klassesetilhørighet vedkommende har. Habitus er en kroppsliggjort væremåte. Det er «et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden» (Aakvaag 2008:160). Personens habitus er knyttet til hans eller hennes posisjon i det sosiale rommet (Aakvaag 2008: 161). Dermed kan vi si at hvordan en person handler og tenker, har en sammenheng med hvor mye kapital og hva slags kapital man har.

Vi kan trekke en linje mellom kapital og frivillighet. Vi har nå sett at kapital har noe å si for handlingene og holdningene til en person. En persons habitus kan tenkes å ha noe å si for hvilke valg han eller hun gjør i sitt liv, også i valg av frivillig arbeid og hvordan vedkommende forholder seg til dette. Derfor vil vi se på noen sosiale kjennetegn. Noen av de sosiale kjennetegnene som brukes i denne undersøkelsen, er knyttet til kapital. Dette er spesielt dem som er knyttet til økonomi og utdanning. I denne undersøkelsen vil økonomisk kapital representeres ved kvintil husholdningsinntekt mens kulturell kapital vil knyttes til utdanningslengde. Sosial kapital vil ikke måles, da det for det første er vanskelig å måle, og det for det andre kun er kulturell og økonomisk kapital som utgjør x- og y-aksene i det sosiale rommet.

«Den såkalla ressursmodellen (eller den sosiologiske modellen) ser deltaking i forhold til faktorer som utdanning, kjønn, alder, inntekt, landbakgrunn, livsfase og sosiale nettverk» (Folkestad mfl. 2015: 13). Denne undersøkelsen undersøker ikke hvem som deltar i frivillig arbeid, men hvilke grupper vi finner blant dem som deltar. Likevel er hvem som deltar i frivillig arbeid, interessant for hva vi finner når vi ser etter klasser eller undergrupper av frivillige. «Frivillig arbeid er sterkt kopla til familieliv, skule og arbeid, og dermed til dei stadia ein er på i livet» (Folkestad mfl. 2015: 13). Derfor skal vi også ha med noen sosiale kjennetegn som sier noe om hvor de frivillige er i livet. Dette er alder og om de har barn eller ikke. Undersøkelsen har også med variabler som representerer kjønn, fordi det er viktig å undersøke om det er kjønnsforskjeller mellom gruppene.

Eventuelle skjevheter i sammensetningen av frivillige kan også skyldes rekruttering. «Frivillige rekrutteres gjerne blant folk med erfaring, utdanning og nettverk som er nyttige for organisasjonene» (Folkestad mfl. 2018: 10). Wollebæk mfl. skriver at det å bli spurt er en viktig faktor i det å starte med frivillig arbeid, og dette kan være avgjørende i rekrutteringen av nye frivillige (Wollebæk mfl. 2015: 24–25). Dette viser oss at nettverk eller sosial kapital også er viktig med tanke på hvem som er frivillige arbeidere. Den samme rapporten finner også forskjeller i om de har oppsøkt det frivillige arbeidet selv

eller blitt rekruttert mellom ulike frivillige organisasjonstyper (Wollebæk mfl. 2015: 28). Her er det organisasjonstypene «Yrkes-, bransje- og fagforeninger» og «Borettslag, boligbyggelag» som hadde høyest andel som var rekruttert av andre, mens organisasjonstypene «Sosiale tjenester, rusomsorg» og «Internasjonale, bistand, menneskerettigheter» som hadde høyest andel av frivillige som selv tok kontakt med den frivillige organisasjonen de gjør frivillig arbeid for (Wollebæk mfl. 2015: 28). Wollebæk mfl. viser også til «like barn leker best»-prinsippet og mener med det at man gjerne rekrutterer folk som er like seg selv til frivillig arbeid (Wollebæk mfl. 2015: 35–36). Da det allerede er en skjevhet i at personer med høyere utdanning og inntekt oftere er frivillige, vil dette i prinsippet bidra til å opprettholde og å øke forskjellene i hvem som gjør frivillig arbeid (Wollebæk mfl. 2015: 36).

Så langt vet vi lite om hvilke grupper av frivillige vi vil finne, eller hvor mange grupper som finnes. Det er forskjeller i hvem som gjør frivillig arbeid mellom folk med ulike sosiale kjennetegn. Derfor vil jeg anta at det er ulike sosiale kjennetegn blant personer som er ulike typer frivillige arbeidere.

3.7.2 Inntekt

Økonomisk kapital blir i denne undersøkelsen definert som husholdningsinntekt. Folkestad mfl. finner i sin rapport «Endringer i frivillig innsats – Norge i et skandinavisk perspektiv» at det er sammenheng mellom frivillig arbeid og inntekt (Folkestad mfl. 2018). Det er en større andel av de med høy inntekt som er frivillige arbeidere enn de med lav inntekt (Folkestad mfl. 2018: 55). Dette mønsteret gjelder også for Sverige og Danmark (Folkestad mfl. 2018: 55). Folkestad mfl. forklarer noe av denne ulikheten med hva slags arbeid personer med høyere inntekt og utdanning har, sammenlignet med dem med lavere inntekt og eller utdanning. Disse personene som tilhører «høyere sosiale lag», har mer tid og fleksibilitet til å være frivillige enn personer som ikke er det (Folkestad mfl. 2018: 10).

Som nevnt ovenfor kan også noe av denne skjevheten i frivillighet blant personer med høy og lav inntekt også skyldes rekruttering. Denne forklaringen krever at det finnes en viss grad av skjevhet fra før. Likevel kan det at man rekrutterer personer som ligner seg selv, forklare en eventuell økning i forskjeller og opprettholdelse av denne.

3.7.3 Utdanning

Kulturell kapital måles ofte i utdanningsnivå. Personer med høyere utdanning driver i større grad med frivillig arbeid enn personer uten høyere utdanning (Folkestad mfl. 2018: 53). Dette er også tilfellet i Sverige og i Danmark. Forskjellen mellom frivillig deltakelse blant høyt og lavt utdannede er større i Norge enn i Sverige og Danmark, og trendene er motsatte (Folkestad mfl. 2018: 54). I Norge har forskjellen gått fra en differanse på 16 prosentpoeng mellom høyt og lavt utdannede på 90-tallet, hvor de høyt utdannede er overrepresentert,

til en forskjell på 9 prosentpoeng på 2010-tallet (Folkestad mfl. 2018: 54). I Sverige og Danmark har forskjellen økt med tre og fire prosentpoeng i den samme tidsperioden (Folkestad mfl. 2018: 54). Folkestad mfl. forklarer nedgangen i forskjellen i Norge med at det har blitt jevnere fordeling av lavt og høyt utdannede blant personer som regnes som korttidsfrivillige (gjør opptil ti timer frivillig arbeid i måneden) (Folkestad mfl. 2018: 54 og 49).

Akkurat som med inntekt kan det være rekrutteringsforskjeller blant dem med høyere og lavere utdanning. Det kan for eksempel være slik at personer med spesifikke egenskaper er mer ønskelig for noen typer organisasjoner. Noen organisasjoner trenger kanskje faglærte arbeidere til noen typer arbeid, mens andre trenger personer med høyere utdanning til andre typer arbeid.

3.7.4 Kjønn

Folkestad mfl. skriver i sin «Frivillig innsats i Norge 1998-2014: Kva kjenne-teikner dei frivillige og kva har endra seg?» at det er seks prosentpoeng flere menn enn kvinner som er frivillige, og at denne forskjellen er statistisk signifikant (Folkestad mfl. 2015: 39). Blant kvinner var det 58 prosent som var frivillige, og blant menn var det 64 prosent som hadde vært frivillige i løpet av de siste 12 månedene (Folkestad mfl. 2015: 39). Dette forklares ved at mange menn gjør frivillig arbeid innenfor idrett, som er den typen frivillig organisasjon hvor flest gjør frivillig arbeid. En interessant bemerkning her er at dersom man ser på alle andre organisasjonstyper, og fjerner idrett fra statistikken, er det ingen kjønnsforskjell lenger (Folkestad mfl. 2015: 39). Dette sier oss noe om at menn i større grad enn kvinner er involvert i idretten, mens kvinner og menn ikke er så ulike når det gjelder resten av frivillig sektor. Hvis vi går tilbake til å se på frivilligheten generelt inkludert idrett, men også ser på flere årstall, ser vi at denne kjønnsforskjellen er den samme i 1998, 2004 og i 2014, mens forskjellen er fem prosentpoeng i 2009 (Folkestad mfl. 2015: 45).

Det vi har sett på ovenfor, er kjønnsforskjeller i hvem som gjør og ikke gjør frivillig arbeid. Siden det er kjønnsforskjeller i organisasjonstyper, kan det også tenkes at det er kjønnsforskjeller i hvem som tilhører ulike klasser av frivillige.

3.7.5 Alder

Å se på aldersforskjeller mellom klassene er viktig fordi det kan tenkes at den refleksive frivillige forstås som en nyere form for frivillighet, og den kollektive frivillige forstås som den «gode gammeldagse» tradisjonelle frivillige. Det vil derfor være interessant å se om det er noen aldersforskjeller i hvem som tilhører hvilke klasser eller grupper av frivillige. Det kan jo tenkes at det finnes en generasjonsforskjell i hvem som tilhører ulike frivillighetsklasser.

Tall fra 2014 viser at den aldersgruppen som i høyest grad er frivillige, er de mellom 35 og 49 år, og at andelen som har vært frivillig, er generelt høy. I 2014 var andelen som drev med frivillig arbeid på over 50% for alle aldersgruppene (Folkestad mfl. 2015: 37).

Aldersforskjeller i hvem som gjør frivillig arbeid forklares av noen med livsfase (Folkestad mfl. 2015: 13). Herunder at foreldre som har barn, gjør frivillig arbeid for at barna skal få være med på fritidsaktiviteter, eller for at det i det hele tatt skal være tilbud om fritidsaktiviteter. I aldersgruppen 35–49 år har mange fått barn.

3.7.6 Barn

Det forventes at foreldre gjør mye frivillig arbeid. Barn er ofte aktive i fritidstilbud som krever at foreldrene bidrar med frivillig arbeid. Det vil være interessant å se om enkelte klasser har høyere grad av foreldre enn andre, eller om det å ha barn ikke har noe å si for hvilken type frivillig man er. Ut fra definisjonen på frivillig arbeid som benyttes i denne undersøkelsen, er det ikke nødvendig at frivillig arbeid er gjort fordi man har lyst til det. Dette vil si at det fremdeles er frivillig arbeid selv om man ikke har lyst til det. Det er ikke noe krav til at frivillig arbeid handler om å tjene samfunnet for alle, og det er heller ikke krav til noen spesiell indre motivasjon for å være frivillig.

I 2017 var forskjellen på frivillig deltakelse blant dem med og uten barn på 16 prosentpoeng (Folkestad mfl. 2015: 46). I 1998 hadde 58 prosent av de med barn gjort frivillig arbeid, i 2014 var det samme tallet på 72 prosent (Folkestad mfl 2015: 46). Det har også vært en økning blant dem uten barn, denne er henholdsvis fra 48 prosent i 1998 til 56 prosent i 2014 (Folkestad mfl. 2015: 46). En stor gruppe av frivillige har barn, og en stor del av det frivillige arbeidet som gjøres i Norge, er for fritidsorganisasjoner. Barn driver ofte med fritidsaktiviteter, men er ikke nødvendigvis i stand til å gjøre all sin egen dugnad. Dermed er det behov for foreldredugnad. Foreldre blir ofte kalt inn for å stille opp på barnas fritidsaktiviteters dugnad. Eksempler på dette er loppemarked for korpset, dopapirsalg for turnlaget eller foreldre som er trener på idrettslag. Både de som velger frivillig arbeid selv og de som blir kalt inn på dugnad, teller som frivillige. Denne undersøkelsen skiller ikke på disse.

3.8 Forventninger til analysene

Undersøkelsen har et eksplorativt eller utforskende forskningsdesign. Denne typen forskningsdesign skiller seg fra hypotetisk deduktivt forskningsdesign som er mer vanlig å bruke i kvantitative analyser. Hadde forskningsopplegget vært hypotetisk deduktivt, hadde man kunnet definert ut noen klasser som man kunne ha gjort tester på i analysekapittelet. I denne undersøkelsen er det verken mulig eller ønskelig å definere klassene på forhånd. Denne undersøkelsen er ikke induktiv, fordi man ikke starter med helt blanke ark og ser hva man finner og knytter det til teori etterpå. I en latent klasseanalyse ser man etter mønster av svar blant respondenter basert på noen variabler i datasettet. Man vet ikke hvilke klasser man kommer til å finne før man gjør analysene. Derfor er det ikke mulig å teste noen allerede definerte klasser. Likevel er teorien med fra starten av. Man ser ikke etter mønster i alle datasettets variabler. I en latent

klasseanalyse velger man ut noen variabler basert på teori. I denne undersøkelsen er dette variabler som sier noe om hvilken frivillighetstype man er. Det blir også gjort en multinomisk logistisk regresjon i denne undersøkelsen. Med denne metoden er det mer vanlig å kunne legge til testbare hypoteser. På dette punktet er dette vanskelig å gjøre, da vi ikke vet hvor mange klasser av frivillige det er.

Selv om det ikke er mulig å lage spesifikke testbare hypoteser for en undersøkelse med dette forskningsopplegget, betyr ikke det at man ikke gjør seg opp noen forventninger til hva man vil finne i analysene. Teori og tidligere forskning spiller en viktig rolle i grunnlaget for undersøkelsen. Det er gjennom teorien og den tidligere forskningen at forskningsspørsmålene har oppstått. Det er også teori og tidligere forskning som danner grunnlaget for utvelgelsen av hvilke variabler som skal være med i analysene.

Gjennom den tidligere forskningen har vi sett på flere teoretiske aspekter opp mot kollektiv og refleksiv frivillighet. Vi har stilt spørsmål ved idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet basert på normteori, rasjonell handlingsteori og individualisering. Både dimensjonen normative og normbrytende handlinger og dimensjonen rasjonelle og irrasjonelle handlinger gir nye dimensjoner til frivillighetstype som ikke todelingen kollektiv og refleksiv frivillighet gir. Dette sår tvil om at frivillige kun skiller seg fra hverandre i dimensjonen kollektiv eller refleksiv. Klassene som Hustinx fant i sin latente klasseanalyse, kan ikke generaliseres til den norske befolkningen. Likevel gir Hustinx' latente klasseanalyse en indikasjon om at man kan finne flere typer frivillige dersom man benytter flere variabler knyttet til de frivillige og deres aktivitet. Både de teoretiske aspektene og Hustinx' latente klasseanalyse bidrar til grunnlaget for den første hypotesen, H1: Det finnes mer enn to typer frivillige arbeidere.

I teorikapittelet har vi stilt spørsmål om det ikke er flere faktorer enn refleksiv og kollektiv frivillighet som spiller inn på hvilke typer frivillige arbeidere som finnes. Etter gjennomgang av teori og tidligere forskning står vi igjen med spørsmål om ikke frivillige også varierer med flere faktorer. Mer spesifikt menes det her hvor mye frivillig arbeid de gjør, hva slags oppgaver de gjør for frivillige organisasjoner, og hva slags tilknytning de har til organisasjonene. Med tilknytning menes det her om de gjør tidsavgrenset frivillig arbeid, som kun strekker seg over en begrenset tidsperiode, og om de er medlem av én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. Disse faktorene er ikke gjensidig utelukkende. Tilknytningen representerer til en viss grad kollektiv eller refleksiv frivillighet. Tidsaspektet forteller oss om hvor aktive de frivillige er, noe det ikke blir stilt spørsmål om i inndelingen av kollektiv og refleksiv frivillighet. Hvor aktive de frivillige er, eller hvor mye tid de frivillige bruker på frivillig arbeid, er derimot en faktor i Hustinx' latente klasseanalyse. Det forventes at ikke alle klassene bruker like mye tid på frivillig arbeid. Hva slags oppgaver de frivillige gjør for organisasjonene de er frivillige

for, forventes også å være en viktig faktor i hva som utgjør eller skiller ulike klasser fra hverandre.

Hustinx' latente klasseanalyse inneholder spørsmål om hvilke oppgaver de frivillige gjør for sin Røde Kors-enhet. Denne undersøkelsen er interessert i frivillige i det norske samfunnet generelt, og ikke bare én organisasjon. Derfor inkluderer undersøkelsen et større spekter av oppgaver de frivillige kan utføre. Undersøkelsens andre hypotese er H2: Disse klassene av frivillige skiller seg fra hverandre i tidsbruk, tilhørighet og type frivillig arbeid de gjør.

Disse to første hypotesene vil bidra med å besvare undersøkelsens første problemstilling: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» Med frivillighetstype menes hvilke typer frivillige de er. Frivillighetstype handler om måter å dele inn de frivillige arbeiderne på. Dette er konkrete faktorer som forteller oss om hva de frivillige gjør, hvor mye de gjør det, og hvor knyttet de er til organisasjonene de gjør frivillig arbeid for.

I dette kapitlet har vi sett at sosiale kjennetegn som kjønn, alder og utdanning har sammenheng med om man driver med frivillig arbeid eller ikke. Frivillige og ikke-frivillige skiller seg fra hverandre i flere sosiale kjennetegn. Menn gjør oftere frivillig arbeid enn kvinner, aldersgruppen 35–49 er den aldersgruppen som i høyest grad bidrar i frivillig arbeid, og personer med høy inntekt og personer med høy utdanning er overrepresentert blant frivillige (Folkestad mfl. 2015; Folkestad mfl. 2018). Siden det er forskjeller blant disse gruppene når det gjelder det å gjøre frivillig arbeid generelt, vil det kunne tenkes at disse faktorene også spiller en rolle i hvem som tilhører de ulike klassene av frivillige arbeidere.

Den tredje hypotesen i denne undersøkelsen er derfor H3: Medlemmene i klassene skiller seg fra hverandre på kjønn, foreldreskap, alder, utdanning og inntekt. Siden sosiale kjennetegn har innvirkning på om man er frivillig arbeider eller ikke, forventes det også at medlemmer av ulike klasser innehar ulike sosiale kjennetegn. Hypotese 3 vil bidra til å besvare problemstilling 2, «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?» Det forventes at dersom det blir funnet mer enn én klasse i analysens steg 1, så vil disse klassene variere i sosiale kjennetegn.

Data og metode

I Data- og metodekapittelet har tre deler. Den første er en gjennomgang av undersøkelsens datasett. Her beskrives innhenting av datasettet, etiske konsekvenser ved å benytte disse dataene samt utfordringer ved akkurat dette datasettet. Etter dette redegjøres det for de to metodene som skal benyttes i undersøkelsen. Først latent klasseanalyse, så multinomisk logistisk regresjon. De siste to delene av dette kapittelet handler om variablene som skal benyttes i analysene. Først er det en gjennomgang av hvordan de ulike variablene er operasjonalisert. Kapittelet avsluttes med deskriptiv statistikk over disse variablene.

4.1 Datasett

Datasettet jeg benytter i denne undersøkelsen, er «frivillig innsats». Dette datasettet ble samlet inn i 2014 av Respons Analyse for Institutt for samfunnsforskning. Denne undersøkelsen føyer seg inn i en rekke lignende undersøkelser. Dette datasettet er et tverrsnitt. Det vil si at selv om denne undersøkelsen er gjort på flere tidspunkt med nærmest like spørsmål, så kan man ikke se endringer hos hver enkelt respondent. Tverrsnittsdata stiller seg i motsetning til paneldata hvor man har stilt samme respondent eller enhet de samme spørsmålene over flere måletidspunkt. Datasettet som benyttes i denne undersøkelsen, «frivillig innsats», er basert på undersøkelser som har blitt gjentatt flere ganger. Utvalget er trukket tilfeldig uten minne fra sist. Dermed er det lite trolig at de samme respondentene er spurt mer enn én gang, selv om dette ikke er umulig, siden uttrekkene er gjort på nytt hver gang.

Undersøkelsen er gjort mellom mars og oktober 2014 (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 3). I datasettets dokumentasjonsrapport står det at: «Formålet med undersøkelsen har vært som nevnt å kartlegge folks involvering i frivillig innsats på ulike områder» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning: 3). «Målgruppen har vært alle fra 16 år og eldre i Norge, som har bodd minimum 5 år i Norge» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning: 3). Aldersspennet blant respondentene er 16–97 år (i 2014) (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 3). Da undersøkelsen ble gjort, var målet å få til en N på 4000 (Respons Analyse og

Institutt for samfunnsforskning 2014: 4). Personer i målgruppen ble trukket fra folkeregisteret (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 4). For å få nok intervjuer, som ble i alt 4001, ble det et totalt bruttoutvalg på 19 761 personer (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 7 og 4). Mer spesifikt utgjør dette en svarprosent på 20,2 prosent (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 7). Dette er en relativt lav svarprosent.

Respons Analyse har laget en oversikt over grunner til at om lag 80 prosent ikke besvarte undersøkelsen. Å opplyse om dette vil gi noe innsikt i om det kan tolkes som en skjevhet i hvem som svarer eller ikke. Under innsamlingen ble det først sendt ut et informasjonsbrev (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 14). Deretter ble respondentene intervjuet over telefon. Av de som var i brutto på 19 761 personer, var det 34,2 prosent som nektet å svare, 24,9 prosent som ikke svarte på telefon, 12,6 prosent hvor de hadde feil nummer, 1,4 prosent var bortreist eller utilgjengelig, mens 6,6 prosent falt utenfor målgruppen på grunn av sykdom eller at det av andre grunner ikke var «faglig forsvarlig» å intervjuer (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 8).

Selv om det er mange som ikke besvarte spørreundersøkelsen, betyr ikke dette at det nødvendigvis er en skjevhet i hvem som svarer. Ovenfor kommer det frem at 34,2 prosent nektet å svare, mens de resterende gruppene som utgjør 45,5 prosent, ikke svarte av andre grunner (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 8). Av de som ikke tok telefonen, kan det selvfølgelig være en del som «screener» telefonen og ikke svarer når de tror det er «callsentervirksomhet», eller ikke svarer med vilje. Likevel viser disse tallene oss at det var en mye lavere prosent som aktivt nektet å svare enn som ikke besvarte spørreundersøkelsen.

Selv om en slik lav svarprosent ikke nødvendigvis betyr at det er skjevheter i datasettet i forhold til befolkningen, er det oppdaget skjevheter i nettopp dette datasettet. Derfor er det lagt inn vektning på alder og utdanning. Denne vektningen er lagt inn i analysene, men ikke i den beskrivende statistikken.

Denne vektede variabelen kan benyttes for å gjøre opp for noen av skjevhetene i datasettet. Noen respondenters svar vil bli tyngre vektlagt, og andre respondenters svar vil ha mindre å si, avhengig av om de er over- eller underrepresentert i samplingen.

Datasettet som benyttes i denne undersøkelsen, «frivillig innsats», hadde allerede godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) før jeg fikk tilgang til dette. Derfor var det ikke nødvendig å skaffe egen NSD-godkjenning. Det har også vært gjort mye tidligere forskning på dette datasettet.

I datasettets dokumentasjonsrapport følger det med et brev som informantene fikk før de besvarte spørreskjemaet. Ut fra dette brevet anses det at informantene har fått nok informasjon om undersøkelsen til å ha gitt informert samtykke. Datasettet inneholder forøvrig ikke informasjon som gjør

det mulig å finne tilbake til noen av respondentene. Deres anonymitet er derfor ivarettatt.

Problemstillingene i denne undersøkelsen handler om typer frivillige. Derfor har de som ikke har gjort frivillig arbeid for minst én organisasjon i løpet av det siste året, blitt utelatt fra datasettet. Dette gjør at antall respondenter N synker fra 4000 til 2076. Flere av variablene i denne undersøkelsen har vært gjennom omkodning og sammenslåing (blant annet omkodning fra binær 1-0 til binær 1-2). I analysene er det også lagt inn vektning på alder og utdanning, for å gjøre opp for skjevheter i datasettet.

4.2 Metode

I denne undersøkelsen benyttes det to metoder. Den første er en latent klasseanalyse. Den andre er en multinomisk logistisk regresjon. Disse to metodene vil bli benyttet til å besvare hver sin av undersøkelsens to problemstillinger.

Undersøkelsen vil foregå i tre steg. Steg 1 og 2 vil bli benyttet for å besvare problemstilling 1: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» Steg 3, multinomisk logistisk regresjon, vil besvare problemstilling 2: «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?»

I steg 1 vil latent klasseanalyse benyttes for å finne ut hvor mange klasser av frivillige som finnes, basert på flere utvalgte variabler fra datasettet. Disse variablene er knyttet til tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid utført. I steg 2 benyttes også den latente klasseanalysen til å finne ut hva disse klassene består av. Analysens steg 3 er en multinomisk logistisk regresjon basert på klassene fra steg 1 og 2 samt sosiale kjennetegn. Formålet med den multinomiske logistiske regresjonen er å sammenligne sosiale kjennetegn mellom klassene.

4.2.1 klasseanalyse

Steg 1 og 2 av forskningsopplegget i denne undersøkelsen er en latent klasseanalyse. Denne metoden skiller seg fra andre statistiske metoder som for eksempel regresjonsanalyser i at den gir oss muligheten til å se på grupper av mennesker eller respondenter, og ikke bare sammenhengen mellom variabler (Collins og Lanza 2010: 8). Et viktig poeng med latent klasseanalyse som metode er at den er en personorientert metode, i motsetning til andre mer variabelorienterte metoder (Collins og Lanza 2010: 8). Et eksempel på en slik er Ordinary least square-regresjoner (OLS-regresjoner) hvor man ser på sammenhengen mellom to eller flere variabler. Latent klasseanalyse gir oss muligheten til å finne undergrupper av respondenter som man ellers kanskje ikke ville sett. Disse gruppene lages basert på mønster av svar fra respondentene eller mønster av data (Collins og Lanza 2010: 8). I latent klasseanalysene lar man dataene påvirke både hvor mange klasser som skal brukes, og hva som er

innholdet i disse klassene. Man kan og må selv spesifisere hvilke variabler gruppene skal lages på bakgrunn av.

Det å finne frem til slike subgrupper eller klasser i populasjonen eller utvalget lar oss forstå i hvilken grad det finnes ulike grupper av frivillige i populasjonen. Dette kan ha ulike praktiske betydninger. Blant annet vil denne metoden la oss komme frem til ulike grupperinger av frivillige uavhengig av forskerens antagelser om slike grupperinger av frivillige. Forskeren velger hvilke variabler klassene skal bygges på, og bidrar med sin substansielle fortolkning av hvor mange klasser og hva klassene består av. Likevel er det data og ikke forutbestemte grupperinger som vil være avgjørende for hvilke klasser man kan finne.

Det er ingen krav til at klassene fra den latente klasseanalysen behøver å være like store. Man kan for eksempel i teorien ende opp med én gruppe på 99 prosent av utvalget, og to grupper på en halv prosent hver. Det er mønstrene av svar fra respondentene som avgjør hvilke klasser vi finner, og hvilke klasser hver respondent tilhører. Gruppene overlapper også på sett og vis. Det er ikke slik at alle med et visst svar på en variabel nødvendigvis ender opp i samme gruppe. Hver respondent tilhører kun én klasse.

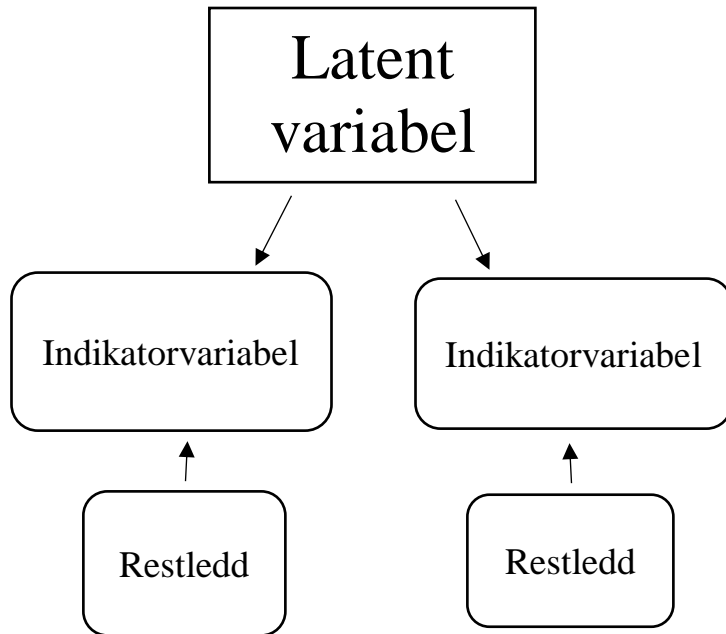
Matematisk uttrykkes latent klasseanalyse ved formelen:

$$P(\mathbf{Y} = \mathbf{y}) = \sum_{c=1}^C \gamma_c \prod_{j=1}^J \prod_{r_j=1}^{R_j} \rho_{j, r_j | c}^{I(y_j = r_j)}$$

(Formel hentet fra Collins og Lanza 2010: 41)

\mathbf{Y} er matrisen av mønster av svar. \mathbf{y} er hvert spesifikke svarmønster som respondenten har svart. P er sannsynlighet. $P(\mathbf{Y}=\mathbf{y})$ er da sannsynligheten for å et spesifikt svarmønster blant alle andre mulige svarmønstre. Dette er den samlede sannsynligheten for en latent klasse og ett responsmønster \mathbf{y} for hver av de latente klassene (Collins og Lanza 2010: 42–43).

Latent klasseanalyse baserer seg altså på en bakenforliggende latent variabel som ikke er direkte målbar (Collins og Lanza 2010: 4). Dette betyr at vi i stedet måler et sett med observerbare indikatorvariabler som er et resultat av den latente variabelen. Det er et direkte kausalt forhold mellom den latente variabelen og de observerbare variablene. De observerte variablene er ikke perfekte, og det må derfor medregnes et restledd (Collins og Lanza 2010: 4). Forholdet mellom latent variabel, observerte variabler og restledd vises i Figur 1.

Figur 1: Latent- og indikatorvariabler*Figur basert på figur fra Collins og Lanza 2010 side 5.*

En latent klasseanalyse har to hoveddeler. I forarbeidet før den første delen må man velge ut og operasjonalisere hvilke indikatorvariabler som vil representere den latente variabelen. I denne undersøkelsen er dette variabler som representerer frivillighetstype. Når dette forarbeidet er gjort, kan man gjøre den første delen av den latente klasseanalysen. Denne delen av analysen går ut på å finne ut hvor mange latente klasser man skal ha med i analysen. Rent teknisk er det mulig å lage modeller med et stort antall latente klasser. Et av hovedpoengene med å gjøre en latent klasseanalyse er å finne færre klasser enn antall muligheter ut fra en kontingenstabell (Collins og Lanza 2010: 11). Man begrenser med andre ord modellens størrelse. Det er to prinsipper som ligger til grunn for denne reduksjonen av modellens størrelse, målt i antall klasser. Det ene er at modellen må være logisk mulig å tolke. Hvis det på bakgrunn av forskerens erfaring fra å ha satt seg grundig inn i feltet ikke er mulig å finne substansielle forskjeller mellom gruppene, vil det være lite nytte i å ha med flere grupper. Det andre prinsippet er parsimoni (eller sparsommelighet) (Collins og Lanza 2010: 82). Dette prinsippet handler om at så lenge alt annet er likt, så er en enklere modell å foretrekke (Collins og Lanza 2010: 82). En unødig kompleks modell er dermed ikke ønskelig. De to

informasjonskriteriene AIC og BIC er mål på dette. Dette er Aikakes informasjonskriterium og Bayesianisk informasjonskriterium. Disse to målene bygger begge på G^2 (Collins og Lanza 2010: 88). Selv om modellene som skal sammenlignes i denne analysen er «nøstet» i hverandre, er ikke AIC eller BIC avhengige av dette. Felles for både AIC og BIC er at lavere verdi er å foretrekke (Gordon 2015: 528–529). Vi kan si at AIC og BIC straffer modeller som er unødvendig kompliserte uten å tilby økt forklaringskraft (Collins og Lanza 2010: 88). Det er ikke gitt at AIC og BIC «straffer» de samme modellene. Det er heller ikke gitt at fortolkbarhet gir samme svar som verken AIC eller BIC. I slike tilfeller må det tas en avgjørelse om hvilke kriterier som vil få mest å si for hvor mange klasser man går videre med. Et tredje kriterium her er at en modell med negative frihetsgrader er for komplisert, og bør reduseres (Collins og Lanza 2010: 103–104, 109).

Neste del av den latente klasseanalysen er substansielle fortolkninger man har funnet frem til. Her ser man på hver av klassenes sannsynlighet for å ha gitte svar på hver variabel. Dette er det som skiller klassene fra hverandre, og som gjør klassenes egenart. I dette steget gir man også navn til klassene.

4.2.2 Multinomisk logistisk regresjon

Analysens steg 3 er en multinomisk logistisk regresjon. I denne undersøkelsens forskningsopplegg vil denne multinomiske logistiske regresjonen bygge på den latente klasseanalysen fra steg 1 og 2.

Multinomisk logistisk regresjon ligner i prinsippet på «vanlig» binær logistisk regresjon. Hovedforskjellen ligger i forståelsen av den avhengige variabelen. Den avhengige variabelen i en binær logistisk regresjon er kodet 0 og 1, som varierer langs en logistisk s-kurve. I den multinomiske logistiske regresjonen er ikke den avhengige variabelen lenger binær. Den avhengige variabelen har kategorisk målenivå, og til tross for at hver kategori har ulike numeriske merkelapper, kan de ikke rangeres. Man kan for eksempel ikke si at kvinne er mer enn mann, eller at gruppe 3 er mer enn gruppe 2, selv om de kanskje er kodet på en måte som gjør at det ser slik ut. Et viktig poeng i fortolkningen av en multinomisk logistisk regresjon er at det finnes en referansekategori. Man kan selv velge hvilken kategori som er referansekategorien. Alle de andre klassene eller kategoriene blir da sammenlignet med denne (Collins og Lanza 2010: 177). I en modell med tre klasser og kategori 1 som referansekategori skal klasse 2 og klasse 3 kun forholde seg til klasse 1, og ikke med hverandre. Alle koeffisienter forholder seg da til referanseklassen.

Matematisk uttrykkes multinomisk logistisk regresjon med en ligning for hver av klassene, bortsett fra referanseklassen. I denne ligningen står F for frivillighetsklasse og R for referanseklasse. Det er to parametere i ligningen.

Det første er β_0^F som «er et konstantledd som i alle generaliserte linjære modeller» (Hegre 2011: 31). «helningskoeffisienten for X-variabelen» uttrykkes ved det andre parameteret β_1^F (Hegre 2011: 31). Formelen gir uttrykk for sannsynligheten for å tilhøre en klasse fremfor en annen klasse.

$$\ln\left(\frac{\Pr(Y = F|X)}{\Pr(Y = R|X)}\right) = \beta_0^F + \beta_1^F X$$

Formel basert på Hegre (2011:31).

Resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonen vil bli oppgitt i *relative risk ratio* (RRR). Denne målestANDARDEN tolkes på samme måte som oddsratio. Både oddsratio og relative risk ratio forholder seg til 1. Dersom det er like stor sannsynlighet for alternativ A og B, er både RRR og OR lik 1. Dersom det er mindre sannsynlighet for A enn B, er RRR og OR under 1, og dersom det er større sannsynlighet for A enn B, er RRR eller OR over 1. Denne måleenheten oppgir risikoen for å havne i en klasse sammenlignet med referansegruppen for dem med ulikt svar på variabelen det er snakk om (Statistics Solutions 2018).

I denne undersøkelsen er multinomisk logistisk regresjon steg 3 som bygger på resultatene fra steg 1 og 2. Resultatet fra steg 1 er både en inndeling i klasser som kan fortolkes substansielt, men også en variabel som innebærer sannsynligheten for å havne i de ulike klassene. I steg 3 gjøres det en logistisk regresjon med denne variabelen som avhengig variabel. På forhånd kan man verken vite hvor store de ulike klassene er, hvor mange klasser det er, eller hvem som er i hver av klassene. Etter å ha gjort steg 1 og 2, har vi funnet ut hvor mange klasser det er, hva som gjør klassene ulike fra hverandre, men vi har ikke funnet ut hvem som er i hver av klassene. Det er dette man finner ut av i steg 3.

Den avhengige variabelen her vil da være tilhørighet i hver av klassene. De uavhengige variablene i denne multinomiske latente klasseanalysen er sosiale kjennetegn som sier noe om respondentenes alder, utdanningsnivå, kjønn, om de har barn, og økonomi. Disse variablene vil bli gått nøyere gjennom i neste delkapittel.

4.3 Operasjonalisering av variabler

Variablene som benyttes i analysen, kan deles i tre kategorier. Den første er observerte variabler som vil bli benyttet i den latente klasseanalysen. Den andre er sosiale kjennetegn som vil bli benyttet i den multinomiske logistiske regresjonen. Den siste er den variabelen som sier noe om hvilken klasse de ulike respondentene tilhører. Denne tredje variabelen vil ikke bli operasjonalisert før

analysene, fordi den er et resultat av analysens steg 1 og 2. Dette er den avhengige variabelen i den multinomiske logistiske regresjonen. De sosiale kjennetegnene er de uavhengige variablene i steg 3, multinomisk logistisk regresjon.

4.3.1 Observerte variabler

Den første delen av analysen er en latent klasseanalyse. I en latent klasseanalyse har vi en latent eller bakenforliggende variabel som ikke kan måles direkte. I denne undersøkelsen er denne latente variabelen frivillighetstype. Vi kan ikke direkte måle hvilken frivillighetstype folk er. Vi må derfor måle konsekvensene av å være denne frivillighetstypen, eller observerte variabler som vist i Figur 1. Disse observerte variablene er direkte konsekvenser av den latente variabelen frivillighetstype. Disse variablene knyttes til faktorene tidsbruk, tilknytning og typen frivillig arbeid de frivillige har gjort for organisasjoner eller frivillighetssentraler.

De to første variablene jeg vil se på operasjonaliseringen av, er de variablene som representerer tilknytning til det frivillige arbeidet.

Tidsavgrenset frivillig arbeid er den første variabelen jeg vil se på. Tidsavgrenset frivillig arbeid defineres som frivillig arbeid som ikke strekker seg over lengre tid, og har et begrenset tidsperspektiv. Variabelen bygger på spørsmål om respondentene har gjort «ulønnet frivillig arbeid som har vært tidsavgrenset» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 18). Eksempler på slikt tidsavgrenset frivillig arbeid er her «ved en festival, et sportsarrangement eller vært bøssebærer» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning: 18). Dette er et ja/nei-spørsmål, og variabelen er dikotom. Hvis vi ser på den beskrivende statistikken, kan vi se at omtrent en tredjedel eller 33,5 prosent av de frivillige hadde gjort tidsavgrenset frivillig arbeid i løpet av det siste året.

Variabelen *medlem* sier noe om respondenten er medlem i én eller flere av organisasjonene de har gjort frivillig arbeid for i løpet av de siste tolv månedene eller ikke. Denne variabelen bygger på oppfølgingsspørsmål som de har fått etter spørsmål om de har gjort frivillig arbeid for hver av de 15 organisasjonstypene som nevnes i spørreskjemaet. Dette spørsmålet har de fått for hver av de 15 typene organisasjoner som nevnes i spørreskjemaet. De har ikke fått spørsmålet dersom de har svart nei på alle spørsmålene om de har vært frivillig for hver av de 15 typene frivillige organisasjoner i spørreskjemaet. Medlemsvariabelen er kodet dikotomt til å være medlem i én eller flere av organisasjonene man er frivillig for, eller ikke være frivillig i løpet av det siste året, eller ikke være medlem av noen av organisasjonene de har arbeidet frivillig for. Medlemskap i organisasjoner hvor man ikke har utført frivillig arbeid, vil derfor ikke gjøre noe utslag på denne variabelen. Variabelen er dikotom og har alternativene ja; medlem i én eller flere av organisasjonene man er frivillig for,

og nei; ikke medlem i noen organisasjoner man har gjort frivillig arbeid for i løpet av det siste året eller ikke gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året.

Hvor aktive de frivillige er, blir i denne undersøkelsen målt gjennom *tidsbruk*. Variabelen tidsbruk viser hvor mange timer respondentene brukte på frivillig arbeid i løpet av siste måned. Dette er en samlev variabel av hvor mange timer respondentene hadde brukt på hver av 15 underkategorier (inkludert *annet*) i løpet av den siste måneden. Denne variabelen var opprinnelig kontinuerlig, men ble kodet om til en kategorisk variabel med tre verdier. Dette ble gjort fordi det er mer hensiktsmessig med en mer grovmasket variabel i en latent klasseanalyse. Den første av disse tre verdiene, «0 timer i måneden» er de som svarte at de ikke har brukt noe tid på noen former for frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. «t.o.m. 10 timer i måneden» er de som har brukt 1–10 timer sist måneden eller opptil 2,5 timer i uken på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Den siste variabelen som er knyttet til tidsbruk, er «over 10 timer i måneden». Dette er de som har brukt over ti timer på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Det er kun frivillig arbeid for organisasjoner i løpet av den siste måneden som regnes med i denne variabelen.

De tre neste variablene handler om *hvilke typer frivillig arbeid* de frivillige har eller ikke har utført for frivillige organisasjoner eller frivillighetssentraler. Med typer frivillig arbeid menes det her handlinger og ikke hvilke typer organisasjoner de er gjort for. Disse variablene er sammensatt av svar for både frivillige organisasjoner og frivillighetssentraler. I utgangspunktet er det elleve svaralternativer som tilhører spørsmålet om hvilke oppgaver man har utført for frivillige organisasjoner eller frivillighetssentraler. Dette inkluderer svaralternativene «Annet» og «Ikke sikker/ubesvart» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 16 og 23).

De tre variablene om typer frivillig arbeid er satt sammen av en rekke variabler. Disse variablene stammer fra oppfølgingsspørsmål etter at respondentene har svart på hvilke typer organisasjoner de har utført frivillig arbeid for i løpet av det siste året. «Hva slags arbeidsoppgaver innenfor [navn på område] har du utført?» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 16). Dersom de har svart nei på å ha gjort frivillig arbeid for en organisasjonstype, har de ikke fått oppfølgingsspørsmål for denne organisasjonstypen. Siden det er denne måten de ikke har besvart spørsmålet på, vil de som er «missing», altså ikke har svart på spørsmålet, bli regnet som å ha svart nei på om de har gjort en type aktivitet for frivillig organisasjon. Det skilles ikke på om de har gjort denne typen frivillig arbeid/handling for flere eller kun for én type organisasjon eller frivillighetssentral. Det skilles heller ikke på om dette har vært for en frivillig organisasjon eller for en frivillighetssentral.

Siden datasettet hadde 15 typer frivillige organisasjoner pluss frivillighetssentral, og 11 typer arbeid man kunne ha utført for disse (inkludert «Annet» og «Ikke sikker/ubesvart»), ble dette svært mange variabler. Fordi

dette blir et detaljnivå som ikke er ønskelig for disse analysene, har jeg valgt å slå sammen noen grupper av frivillig arbeid utført. Disse tre gruppene er «styre- og administrativt frivillig arbeid», «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» og «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid».

Disse variablene er sammensatt av 9 av 11 svar som omhandlet hvilke aktiviteter respondentene har gjort for hver av 15 organisasjonstyper dersom de har gjort frivillig arbeid for dem. I tillegg inneholder disse tre variablene svar på hvilke typer frivillig arbeid de har utført for frivillighetssentraler. Oversiktskart over hvordan hver av disse tre variablene er satt sammen, finnes i vedleggene.

Inndelingen inneholder ni ulike typer aktiviteter samt to variabler med «Annet» og «Ikke sikker/ubesvart». Variablene «Annet» og «Ikke sikker/ubesvart» er utelatt fra grupperingen av variablene. De resterende ni undergruppene av aktiviteter er delt i tre typer aktiviteter. Disse er 1: «styre- og administrativt frivillig arbeid», 2: «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» og 3: «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte».

Den første av de sammensatte variablene som omhandler typen handling de frivillige har gjort i sitt frivillige arbeid for organisasjonene, er «*styre- og administrativt frivillig arbeid*». Denne variabelen består av fire variabler. Dette er variabler som igjen består av 16 variabler hver. Disse fire typene frivillig arbeid som inngår i denne variabelen, er om de har gjort «Styrearbeid», «Administrasjon/kontorarbeid», «Arbeid med organisasjonens nettside eller konto på sosiale medier», «Administrere nettside eller grupper og sider på sosiale medier» og «Annet informasjonsarbeid, kampanjer, politisk arbeid» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 16 og 23). Disse variablene er gruppert sammen fordi de ligner i den forstand at det er denne typen frivillig arbeid som har med styringen, administreringen og planleggingen i organisasjoner å gjøre. Det er på en måte denne gruppen som i størst grad gjør «papirarbeidet» til organisasjonen eller frivillighetssentralen. Denne typen frivillig arbeid kan gjerne gjøres fra et kontor eller en datamaskin. Dette er de som bestemmer hva som skal gjøres i en organisasjon fra dag til dag, som holder styr på bøker og arbeid, som informerer medlemmer og andre på sosiale medier, og som jobber med kampanjer og informasjonsarbeid for organisasjonen. Den endelige variabelen her er dikotom. Dersom respondentene har svart ja på én eller flere av disse, blir svaret ja, dersom respondenten ikke har svart ja på noen av disse, blir svaret nei. Det skilles ikke på om respondentene har svart på én eller flere av handlingstypene, eller for én eller flere organisasjonstyper eller frivillighetssentral. En oversikt over oppbygningen av denne variabelen er tilgjengelig som vedlegg 7.

Variabelen «*frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte*» er en sammenkobling av de som har gjort «Transport», «Instruksjon og trening» eller «Hjelp eller omsorgsarbeid rettet mot enkeltpersoner eller grupper» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning: 16 og 23). Variabelen har fått

navnet «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» fordi det som sammenfatter disse formene for frivillig arbeid, er at man fysisk må møte opp for å utføre dem. Man kan ikke gjøre trening og instruksjon fra datamaskinen eller kontoret sitt. Dette er de som møter opp, holder treningen, kjører til og fra, dirigerer koret eller gjør lignende arbeid. Dette er også de som hjelper til på eldresentrene, gjør innkjøp for det eldre paret i nabohuset, er besøksvenn eller flyktingguide. Denne variabelen, som variabelen over, er kodet slik at de som har svart ja på én eller flere av disse frivillighetsaktivitetene, får svaret ja, mens de som har svart nei på samtlige eller som ikke har gjort frivillig arbeid for noen av organisasjonstypene eller frivillighetssentraler, får nei. En oversikt over denne variabelen er tilgjengelig i vedleggene under vedlegg 8.

Den siste av variablene som sier noe om hvilken type frivillig arbeid man har gjort for en organisasjon eller frivillighetssentral, er «*innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid*». Som variablene ovenfor er også denne variabelen dikotom. Variabelen samler variablene «Innsamlinger» og «Dugnader» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning: 16 og 23). Også denne variabelen er kodet på den måten at de som har svart ja på én eller begge av disse handlingstypene, får svaret ja, mens om de ikke har fått spørsmålet, blant annet ved å svare nei til å ha gjort frivillig arbeid for hver av organisasjonstypene, eller har svart nei på å ha gjort denne typen frivillighet, får nei. I vedlegg 9 er det en oversikt over sammensetningen av denne variabelen.

4.3.2 Uavhengige variabler

De variablene som følger, er de variablene som skal benyttes i analysens steg 3. Dette er de uavhengige variablene som benyttes i den multinomiske logistiske regresjonen. Den avhengige variabelen i dette steget er basert på den latente klasseanalysen og er derfor ikke klar før etter trinn 2. De variablene vi skal gå gjennom nå, er sosiale kjennetegn som vil bli benyttet i den multinomiske logistiske regresjonen som er trinn 3 i analysen. Det er på bakgrunn av disse variablene jeg vil sammenligne de ulike klassene fra trinn 1, latent klasseanalyse.

Variabelen *alder* oppgir hvilken alder respondentene var i 2014. Denne er en omkodning av spørsmål om fødselsår. Da det er mer hensiktsmessig for analysen, benyttes det en kategorisk aldersvariabel fremfor en kontinuerlig aldersvariabel. Variabelen er delt inn i fire alderskategorier. Disse er 16–24 år, 25–49 år, 50–66 år, og 67 år og over.

Variabelen *barn* er dikotom og sier noe om respondentene har hjemmeboende barn som er opptil 19 år, eller om de ikke har det. Variabelen bygger på spørsmålet «Hvor mange hjemmeboende barn har du» i tre alderskategorier (0–5 år, 6–15 år og 16–19 år) (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 11). Dette spørsmålet ble kun gitt til respondenter som oppga at det var

mer enn én person i husholdningen sin. Dersom de oppga at det kun var én person i sin husholdning, fikk de ikke spørsmål om antall hjemmeboende barn. Variabelen er kodet om slik at personer med én person i husholdningen, og personer som ikke har noen hjemmeboende barn i noen av alderskategoriene, får verdien 0, og personer med ett eller flere hjemmeboende barn får verdien 1.

Undersøkelsen benytter en binær kjønnsdeling. Kjønn er en dummyvariabel som er kodet 1 for menn og 0 for kvinner. Tolkningen av variabelen kjønn blir dermed sannsynligheten for eller sjansen for å være mann.

Variabelen *utdanning* bygger på spørsmål om hva som er respondentenes «høyeste fullførte utdanning» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 29). Variabelen denne bygger på, hadde opprinnelig seks utdanningsnivåer i tillegg til «Ikke sikker/ubesvart» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 29). «Yrkesskole» og «Videregående skole» er slått sammen til én verdi, «videregående skole/yrkesskole», og personer med fire–fem års og personer med seks eller flere års høyere utdanning er slått sammen til variabelen «lang høyere utdanning» (Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning 2014: 29). De ulike utdanningsnivåene er grunnskole, videregående/yrkesskole, kort høyere utdanning eller lang høyere utdanning. Personer som har svart «Ikke sikker/ubesvart», er kodet til «missing».

Inntekt var opprinnelig målt i kroner og øre av husstandens samlede inntekt. Denne er omkodet til kvintil husholdningsinntekt. Kvintileringen av inntekten er gjort før personer som ikke har gjort frivillig arbeid ble fjernet. Dette er fordi respondentene forholder seg til helheten av samfunnet og ikke bare andre frivillige. Årsaken til at vi ser på dette som en femdeling av samlet husholdningsinntekt, er at deres relative plassering i forhold til hverandre i denne sammenhengen er av større interesse enn inntekt målt i kroner og øre.

4.4 Deskriptiv statistikk

Tabell 1: Beskrivende statistikk latent klasseanalyse

BESKRIVENDE STATISTIKK: LKA	
TIDSAVGRENSET FRIVILLIG ARBEID	
JA	33.53
NEI	66.47
MEDLEM I MINST 1 ORGANISASJON DE GJØR FRIVILLIG ARBEID FOR	
JA	78.37
NEI	21.63
FRIVILLIG ARBEID INNENFOR STYRE OG ADMINISTRASJON	
JA	45.31
NEI	54.69
FRIVILLIG ARBEID SOM KREVER FYSISK OPPMØTE	
JA	33.33
NEI	66.67
FRIVILLIG ARBEID INNENFOR INNSAMLING OG DUGNAD	
JA	41.81
NEI	58.19
TIDSBRUK	
0 TIMER I MÅNEDEN	31.31
T.O.M. 10 TIMER I MÅNEDEN	39.93
OVER 10 TIMER I MÅNEDEN	28.76

Tabell 2: Beskrivende statistikk på frivillig arbeid og sosiale kjennetegn

BESKRIVENDE STATISTIKK SOSIALE KJENNETEGN	PROSENT
KJØNN	
MANN	50.63
KVINNE	49.37
HJEMMEBOENDE BARN?	
NEI	58,77
JA	41.23
KVINTIL INNTEKT	
LAVESTE 20 PROSENTIL	13.7
21.-40. PROSENTIL	20.6
41.-60. PROSENTIL	21.37
61.-80. PROSENTIL	18.95
81.-100. PROSENTIL	25.38
UTDANNING	
GRUNNSKOLE	5.74
VIDEREGÅENDE/YRKESKOLE	32.33
KORT HØYERE UTDANNING	25.22
LANG HØYERE UTDANNING	36.71
ALDER	
16-24 ÅR	10.12
25-49 ÅR	45.28
50-66 ÅR	28.85
OVER 67 ÅR	15.75

Analyse

I dette kapittelet vil resultatene fra analysene i undersøkelsen presenteres. Analysen har tre steg. Både steg 1 og steg 2 inngår i den latente klasseanalysen. I det første steget fant vi ut hvor mange klasser av frivillige arbeidere som finnes, basert på frivillighetstype. I steg 2 fant vi ut hva som var spesielt ved hver av klassene, og hva som skiller klassene fra hverandre. Steg 3 er en multinomisk logistisk regresjon som er basert på funn fra den latente klasseanalysen og sosiale kjennetegn ved de frivillige.

5.1 Steg 1: Antall klasser

Steg 1 i analysen var å finne ut hvor mange klasser av frivillige som finnes, basert på variabler som representerer frivillighetstype. Analysene ble kjørt i statistikkprogrammet STATA med samme variabler, men ulikt antall klasser. Dette ble gjort med én til seks klasser. Etter å ha kjørt modellen med ulikt antall klasser ble klassene sammenlignet på grunnlag av både parsimoni og fortolkbarhet. Dette vil si at man både ser på om det gir substansiell mening å ha med et visst antall mange klasser, og også om modellen blir mer komplisert uten å tilby ekstra forklaringskraft.

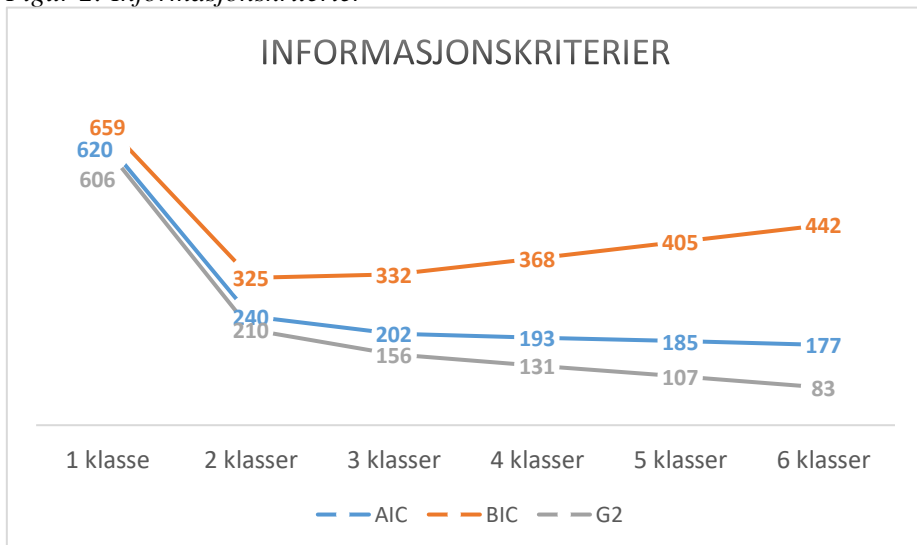
I denne første delen av steg 1 ble den latente klasseanalysen gjort i STATA med variablene medlemskap i én eller flere av organisasjonene man gjør frivillig arbeid for, hvor mye tid man brukte på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, om respondentene har gjort tidsavgrenset frivillig arbeid, om de har gjort «styre- og administrativt frivillig arbeid», «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» eller «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». På grunn av egenskaper ved datasettet har det også blitt lagt inn vektning på alder og utdanning. Dette er gjort for å utjevne for skjevheter i forhold til befolkningen. Den latente klasseanalysen ble gjort seks ganger med én til seks klasser. Deretter ble resultatene fra disse sammenlignet med tanke på fortolkbarhet, og dessuten ble informasjonskriteriene AIC og BIC sammenlignet mellom de latente klassemodellene. Figur 2 viser en oversikt

over informasjonskriteriene. Dette ble gjort for å finne ut hvor mange klasser det er substansielt meningsfylt å skulle fortolke. Det kommer et punkt hvor det å legge til en ny klasse ikke byr på ytterligere forståelse om ulike typer frivillige, men heller gjør skillene mellom klassene mer diffuse. Derfor er det viktig å både følge med på informasjonskriteriene og samtidig se på hvor mange klasser det gir mening å fortolke. Både AIC og BIC og fortolkbarhet har fått spille inn i hvor mange klasser den latente klasseanalysen kommer frem til. Det ble også passet på at ingen av modellene produserte negative frihetsgrader.

AIC og BIC sier forskjellige ting i denne analysen. Mens BIC «straffer» modeller med over tre klasser, fortsetter AIC å synke helt opp til seks klasser. Fortolkbarhet skal også spille en rolle i avgjørelsen av hvor mange klasser en analyse skal ha. Siden AIC og BIC ikke er samstemte, har fortolkbarhet fått en større rolle i avgjørelsen av hvor mange latente klasser det er hensiktsmessig å fortsette med.

Substansielt gir det mening å ha fem klasser med i analysen. Da den sjette klassen ble introdusert, ga den substansielle fortolkningen av klassene mindre mening, og skillet mellom klassene blir mindre klart. Derfor var det fem klasser analysen fortsatte med. Dette er fordi modellen med fire klasser later til å ha gått glipp av en klasse, mens modellen med seks klasser har en liten klasse som er vanskelig å skille fra de andre klassene igjen. Derfor ble det valgt å fortsette med fem klasser.

Figur 2: Informasjonskriterier

Figuren viser verdiene på AIC, BIC, G^2 og antall klasser i den latente klasseanalysen.

I trinn 1 fant vi ut at det var meningsfylt å ha med fem klasser videre til analysens steg 2 og 3. Steg 2 tar for seg substansiell fortolkning av klassene. I denne delen gjennomgås hver av klassene for å se hva som kjennetegner hver av dem, og for å se etter likheter og forskjeller mellom klassene.

5.2 Steg 2: Beskrivelse av de latente klassene

I steg 1 fant vi at det var mest hensiktsmessig å fortsette analysene med fem klasser. I analysens trinn 2 gjøres det en mer dyptgående substansiell fortolkning av disse fem klassene. Her får klassene navn, og det vil bli sett på forskjeller og likheter mellom klassene. Den substansielle fortolkningen av klassene er gjort på grunnlag av hvor sannsynlig det er at medlemmene i hver klasse har ulike svar på hver av variablene. Hvordan de ulike variablene varierer med klassene, blir også gått gjennom i analysens steg 2.

5.2.1 «Av-og-på-frivillige»

Den første klassen kan beskrives som «av-og-på-frivillige». Denne klassen kjennetegnes ved at de scorer svært høyt på tidsavgrenset frivillig arbeid. Det er også denne klassen som har høyest sannsynlighet for å ha gjort 0 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, og den klassen som scorer lavest når det gjelder medlemskap. Medlemmene i denne klassen har 90 prosent sannsynlighet for å ha gjort frivillig arbeid som er tidsavgrenset i løpet av det siste året. De har 40 prosent sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner de har gjort frivillig arbeid for. De har 12 prosent sannsynlighet for å ha gjort «styre- og administrativt frivillig arbeid» for en organisasjon i løpet av det siste året. De scorer nest lavest på å gjøre «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» for en organisasjon eller frivillighetssentral, med 14 prosent. Omtrent halvparten av denne klassen, eller 49 prosent, har gjort «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Tidsmessig er sannsynligheten for å ha brukt 0 timer på frivillig arbeid i løpet av siste måned 81 prosent, sannsynligheten for å ha gjort opptil 10 timer frivillig arbeid i løpet av siste måned 16 prosent, mens sannsynligheten for å ha gjort over 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden 4 prosent. Dette gjør «av-og-på-frivillige» til den klassen som bruker minst tid på frivillig arbeid. Det er faktisk høyere sannsynlighet for at medlemmene i denne klassen ikke har gjort frivillig arbeid i løpet av den siste måneden enn at de har det. 7,7 prosent av de frivillige i utvalget tilhører klassen «av-og-på-frivillige».

5.2.2 «Dugnadsfrivillige»

Den neste klassen av frivillige er «dugnadsfrivillige». Denne klassen kjennetegnes av at de scorer absolutt høyest på «innsamlings- og dugnadsrettet

frivillig arbeid». Klassen «dugnadsfrivillige» er også den klassen som scorer lavest når det gjelder tidsavgrenset frivillig arbeid. Medlemmer av denne klassen har kun fire prosent sannsynlighet for å ha drevet med tidsavgrenset frivillig arbeid i løpet av det siste året. De scorer midt i sjiktet når det gjelder medlemskap. Medlemmer av klassen «dugnadsfrivillige» har 66 prosent sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner som de har utført frivillig arbeid for. Det er relativt lav sannsynlighet for at medlemmer av klassen «dugnadsfrivillige» skal drive med «styre- og administrativt frivillig arbeid». Det er kun 12,4 prosent sannsynlighet for dette. «Dugnadsfrivillige» har 20,4 prosent sannsynlighet for å drive med «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte». Denne klassen scorer høyest av alle når det gjelder «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Medlemmene i klassen «dugnadsfrivillige» har 68 prosent sannsynlighet for å ha drevet med «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» i løpet av det siste året. Det er dette som har gitt klassen sitt navn. Tidsbruken i denne klassen er nest lavest av de fem klassene. Medlemmene av denne klassen har 67 prosent sannsynlighet for å ha gjort 0 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, 30 prosent sannsynlighet for å ha gjort opptil 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden og 3 prosent sannsynlighet for å ha gjort over 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Denne klassen utgjør 23 prosent av de frivillige i utvalget.

5.2.3 «Aktive frivillige»

Den tredje klassen kan beskrives som «aktive frivillige». Dette er den klart største klassen. Klassen «aktive frivillige» har fått sitt navn på grunn av sin høye score på tidsbruk. Disse frivillige generelt scorer dessuten høyt på flere variabler og har hele 94 prosent sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner de har utført frivillig arbeid for. Dette er absolutt høyest av alle klassene. Klassen «aktive frivillige» har 44 prosent sannsynlighet for å ha drevet med tidsavgrenset frivillighet. Det er 60 prosent sannsynlighet for at medlemmer av klassen «aktive frivillige» har drevet med «styre- og administrativt frivillig arbeid». Omtrent halvparten av denne klassen driver med «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte», og omtrent like mange har drevet med «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». «Aktive frivillige» scorer høyest når det gjelder tidsbruk. Medlemmene av denne klassen har 10 prosent sannsynlighet for å ha gjort 0 timer frivillig arbeid, 39 prosent sannsynlighet for å ha gjort til og med 10 timer frivillig arbeid, og hele 51 prosent sannsynlighet for å ha utført over 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. 44,5 prosent av de frivillige i utvalget tilhører «aktive frivillige».

5.2.4 «Bakgrunnsfrivillige»

Denne klassen skiller seg ut på at respondentene scorer høyt på å ha sittet i styre eller gjort frivillig arbeid innenfor kategorien «styre- og administrativt frivillig

arbeid», men scorer relativt lavt på andre aktivitetstyper. Medlemmene av denne klassen har nest høyest sannsynlighet for å være medlem av den eller de organisasjonene de utfører frivillig arbeid for, med hele 88 prosent. Det er 22 prosent sannsynlighet for at medlemmene av klassen «bakgrunnsfrivillige» har gjort tidsavgrenset frivillig arbeid i løpet av det siste året. Denne klassen scorer høyest innenfor «styre- og administrativt frivillig arbeid» med 64 prosent. På motsatt siden har medlemmene av denne klassen lavest sannsynlighet for å ha gjort «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» med kun 0,6 prosent. Denne klassen scorer nest lavest på «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» med 6 prosent. Når det gjelder tidsbruk, har de som er i denne klassen, 30 prosent sannsynlighet for å ha gjort 0 timer frivillig arbeid, 53 prosent sannsynlighet for å ha gjort mer enn 0 og til og med 10 timer frivillig arbeid, og 17 prosent sannsynlighet for å ha utført over 10 timer frivillig arbeid i løpet av det siste året. 15 prosent av de frivillige i utvalget tilhører denne klassen.

5.2.5 «Deltakende frivillige»

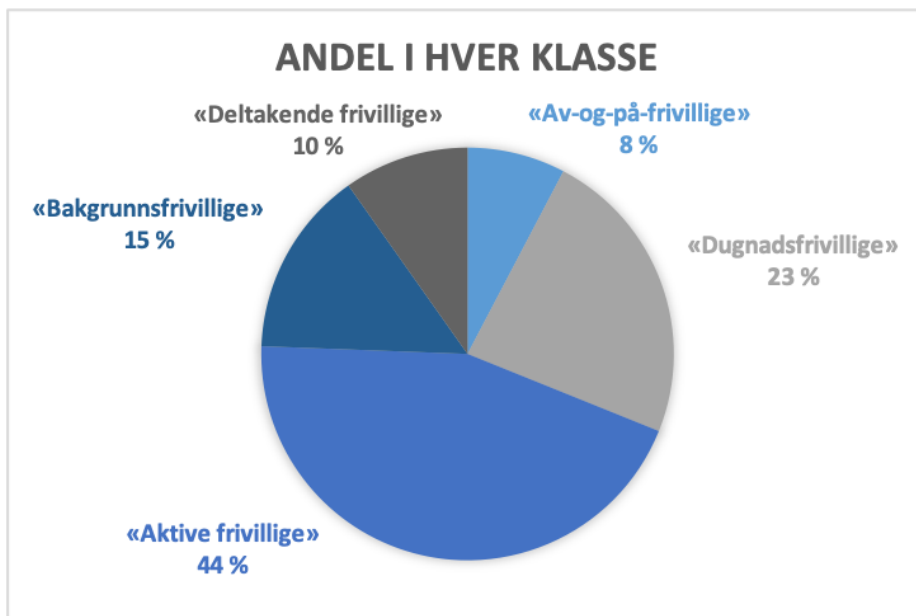
Den siste klassen i denne latete klasseanalysen er «deltakende frivillige». Denne klassen har ikke høyest score på noen variabler, men de har lavest sannsynlighet for å ha drevet med «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». De har nest høyest sannsynlighet for å ha drevet med «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte», og det er herfra denne klassen har fått navnet sitt. De som er i denne klassen, har nest lavest sannsynlighet for å ha gjort tidsavgrenset frivillig arbeid. Det er 44 prosent sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for hvis de er med i denne klassen. «Deltakende frivillige» har lavest sannsynlighet for å ha drevet med frivillig arbeid i kategorien «styre- og administrativt frivillig arbeid» med en score på 5 prosent. Det er 47 prosent sannsynlighet for at medlemmene i denne klassen driver med «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte». 1,7 prosent av «deltakende frivillige» gjør frivillig arbeid i kategorien «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Tidsmessig skiller ikke denne klassen seg så voldsomt ut. De som er medlem i denne klassen, har 44,5 prosent sannsynlighet for å ha gjort 0 timer, 36,5 prosent sannsynlighet for å ha gjort til og med 10 timer frivillig arbeid og 19 prosent sannsynlighet for å ha gjort over 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. 10 prosent av de frivillige i utvalget tilhører denne klassen.

Tabell 3: Latent klasseanalyse

	«Av-og-på-frivillige»	«Dugnads-frivillige»	«Aktive frivillige»	«Bakgrunns-frivillige»	«Deltakende frivillige»
Tidsavgrenset	0,899	0,039	0,441	0,217	0,159
Medlem	0,396	0,659	0,939	0,88	0,439
Styre- og administrativt frivillig arbeid	0,121	0,124	0,602	0,64	0,048
Frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte	0,14	0,204	0,501	0,006	0,473
Innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid	0,49	0,679	0,5	0,059	0,017
0t/mnd	0,806	0,671	0,096	0,301	0,445
t.o.m 10t/mnd	0,158	0,295	0,392	0,533	0,365
Over 10t/mnd	0,036	0,034	0,512	0,167	0,19

Tabellen viser resultatene fra den latente klasseanalysen.

Figur 3: Fordeling av utvalg i latente klasser

Figuren viser en oversikt over hvor mange prosent av de frivillige som er i hver av klassene.

5.2.6 Tolkning av variablene

Til nå har vi sett på hvordan de fem klassene defineres av variablene som representerer frivillighetstype ved faktorene tidsbruk, type frivillig arbeid og tilknytning. Vi skal nå se på hvordan hver av variablene fordeler seg på de ulike klassene.

Når det gjelder kortsiktig eller *tidsavgrenset frivillig arbeid*, er det klassen «av-og-på-frivillige» som absolutt har høyest score med nesten 90 prosent sannsynlighet for å ha gjort denne typen frivillig arbeid dersom de tilhører klassen «av-og-på-frivillige». På motsatt ende av skalaen har vi «dugnadsfrivillige» hvor kun fire prosent av de frivillige har gjort denne typen frivillig arbeid.

Medlemskap: Ut fra beskrivende statistikk forventes det at det er generelt høye tall på variabelen medlemskap. Dette er fordi hele 78 prosent av de frivillige i utvalget svarte at de var medlem i minst én organisasjon de utførte frivillig arbeid for. Dermed er det mange medlemmer som skal fordeles ut over de ulike klassene. Derfor må det også kunne sies at scoren på medlemskap hos klassen «av-og-på-frivillige» på 40 prosent medlemskap er svært lavt sammenlignet med gjennomsnittet på 78 prosent. Klassen «deltakende frivillige» har ikke spesielt mye høyere score med 44 prosent som er medlemmer. En annen ting som må nevnes på medlemsvariabelen, er at hele 94 prosent av de «aktive frivillige» har svart ja på medlemsvariabelen. Dette er en svært stor andel og er da et kjennetegn nesten samtlige i denne klassen har til felles.

«*Styre- og administrativt frivillig arbeid*» er fordelt slik at det har relativt lave scorer hos tre av klassene, «av og på-frivillige», «dugnadsfrivillige», og «deltakende frivillige» mens det har scorer på over 60 prosent hos både klassen «aktive frivillige» og klassen «bakgrunnsfrivillige». Hovedvekten av de som har gjort denne typen frivillighet, har fordelt seg i disse to klassene: «aktive frivillige» og «bakgrunnsfrivillige».

Ser vi på variabelen som forteller oss om «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte», ser vi at dette er en av de variablene som har høyest score hos klassen «aktive frivillige» med 0,5, og klassen «deltakende frivillige» kommer på en andreplass med 0,47. De resterende klassene har mye lavere sannsynlighet for å ha gjort denne typen frivillig arbeid. Her er det spesiell grunn til å trekke ut klassen «bakgrunnsfrivillige» hvor medlemmene av denne klassen kun har 0,6 prosent sannsynlighet for å ha gjort denne typen frivillig arbeid. Dette er svært lavt.

Variabelen «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» fordeler seg på følgende måte: Tre klasser har en score på 49 prosent eller høyere, mens de to resterende klassene har score på under 6 prosent. Disse to klassene er «bakgrunnsfrivillige» og «deltakende frivillige».

Ser vi på tidsvariabelen, er det interessant hvordan den har blitt fordelt mellom klassene, eller hvordan den har bidratt til å dele inn klassene, er vel

mer riktig å si. Det er høyest sannsynlighet for å ha gjort null timer frivillig arbeid i klassen «av-og-på-frivillige», noe som bidrar til forståelsen av denne klassen som noen som er med litt her og der, men ikke konstant. Disse har jo gjort frivillig arbeid i løpet av det siste året, men ikke i løpet av den siste måneden. «Dugnadsfrivillige» har nest høyest sannsynlighet for ikke å ha gjort frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Disse har en score på 0,67. På motsatt siden av skalaen har vi klassen «aktive frivillige» hvor bare rundt 9,6 prosent av denne klassen har gjort 0 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden.

Neste tidsvariabel, «opptil ti timer i måneden», er den variabelen som på mange måter er en «medium» i tidsvariabelen relativt jevnt fordelt blant klassene. Dette er den variabelen som har jevnest fordeling av alle variablene i den latente klasseanalysen. Her er det «bakgrunnsfrivillige» som har høyest og «av-og-på-frivillige» som har lavest sannsynlighet for å ha svart dette alternativet.

Den siste variabelen i den latente klasseanalysen er de som har gjort over ti timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. To av klassene, «bakgrunnsfrivillige» og «deltakende frivillige», har under 20 prosent sannsynlighet for å ha brukt over 10 timer på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, og to av klassene har under 4 prosent sannsynlighet for å ha gjort det samme. Det later til å være en opphopning av de som gjør over 10 timer frivillig arbeid i måneden i klassen «aktive frivillige». Medlemmer av klassen «aktive frivillige» har 51,2 prosent sannsynlighet for å ha svart at de har gjort over 10 timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Det er tidsbruken som gjør at klassen «aktive frivillige» har fått sitt navn. Det er også fordi de har så høy sannsynlighet for å ha gjort så mange av typene frivillig arbeid. De fleste av de som har gjort over ti timer frivillig arbeid i løpet av siste måned, er med i klassen «aktive frivillige».

5.2.7 Funn i steg 1 og 2

I analysens steg 1 og 2 har vi funnet fem klasser eller typer av frivillig arbeidere. Vi ser at variabelen tidsbruk er ulik mellom klassene, men det er bare én klasse som skiller seg vesentlig fra de andre når det gjelder antall timer gjort. Dette er klassen «aktive frivillige». Medlemmer av klassen «aktive frivillige» har både under ti prosent sannsynlighet for å ha gjort null timer frivillig arbeid, og over femti prosent for å ha gjort over ti timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden.

Faktoren tilknytning skiller også klassene fra hverandre. Ut fra den deskriptive statistikken så vi at det generelle nivået på å ha medlemskap i organisasjoner man gjør frivillig arbeid for, er 78,3 prosent. Dette er i seg selv høyt. Det er derfor lett å tenke at det ikke vil være like stor grad av variasjon mellom klassene for denne variabelen. Likevel utgjør dette noe variasjon. «Av-og-på-frivillige» har en relativt lav prosentandel av medlemskap med

sine 39,6 prosent. Hele 94 prosent av de «aktive frivillige» er medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for.

Den andre delen av denne tilknytningsfaktoren handler om å ha gjort tidsavgrenset frivillig arbeid. Det ble kanskje lagt noen forventninger til at tidsavgrenset frivillig arbeid og medlemskap skulle være variabler som definerte ulike grupper. Overraskende nok kan vi se at klassen «aktive frivillige» har nest høyest sannsynlighet for å ha drevet med både tidsavgrenset frivillig arbeid og høyest sannsynlighet for å være medlem i organisasjoner man er frivillig i. I den andre enden av denne skalaen ser vi at «deltakende frivillige» både har nest lavest score på medlemskap og tidsavgrenset frivillig arbeid. Vi finner også klassen «av-og-på-frivillige» som ligger mer i takt med det som ble forventet av analysene, og har både høyest sannsynlighet for å ha drevet med tidsavgrenset frivillig arbeid og lavest sannsynlighet for medlemskap.

Variablene som representerer ulike typer frivillig arbeid med tanke på hvilke handlinger respondentene har gjort, har også fått innvirkning på inndelingene i de ulike klassene.

En interessant observasjon av klassen «aktive frivillige» er at de scorer så høyt innenfor alle tre typene handlinger som kan gjøres. Klassen «aktive frivillige» skiller seg ut på både tidsvariabelen og på at de har så høy sannsynlighet for å være medlem, gjøre tidsavgrenset frivillig arbeid, i tillegg til de tre handlingstypene. I dette tilfellet kan det forstås som at de som gjør mye som gjør mest. Det kan trekkes linjer til at de som bruker mye tid på frivillig arbeid, også har mer «frivillig-tid» til å bruke på flere typer frivillig arbeid. Det er nærliggende å tro at medlemmene i denne klassen har drevet med mer enn én type frivillig handling hver.

Resultatet av den latente klasseanalysen er todelt. Den ene delen er selve klassene og de substansielle fortolkningene av disse. Den andre delen av resultatet fra den latente klasseanalysen er at det kan lages en variabel på grunnlag av klassene. Dette gjøres også i denne analysen. Denne variabelen handler om sannsynligheten for å være en del av hver klasse. Variabelen har da fem verdier, én for hver klasse. Denne variabelen (*klasesannsynlighetsvariabelen*) som bygger på den latente klasseanalysen, er en viktig del av steg 3, multinomisk logistisk regresjon. Dette er den avhengige variabelen i den multinomiske logistiske regresjonen som er neste del av analysen.

5.3 Multinomisk logistisk regresjon

Den multinomiske logistiske regresjonen gjøres med variabelen som bygger på den latente klasseanalysen (*klasesannsynlighetsvariabelen*) fra analysens to første steg. Dette er den avhengige variabelen i den multinomiske logistiske regresjonen. De uavhengige variablene er de sosiale kjennetegnene som er beskrevet i kapittelet om dataene i undersøkelsen. Disse er kjønn, inntekt,

alder, utdanning og om respondentene har hjemmeboende barn eller ikke. På bakgrunn av disse sosiale kjennetegnene blir de fem klassene sammenlignet.

Dette steget i analysen er en multinomisk logistisk regresjon. Denne metoden skiller seg fra «vanlige» regresjonsmetoder som OLS-regresjoner eller lineære regresjoner i at den kan ha en avhengig variabel på nominalnivå. Multinomisk logistisk regresjon er den mest passende metoden for å finne ut hvem som er i hver av dem fem klassene, fordi den avhengige variabelen er kategorisk og ikke kan rangeres. Den skiller seg fra vanlig logistisk regresjon i det at den avhengige variabelen ikke er kodet 0/1 som en vanlig dummyvariabel, men heller er en kategorisk variabel med fem kategorier (én for hver klasse) som det ikke gir mening å rangere, og som ikke har lik avstand mellom seg. Variabelen får eksempelvis verdien 1 for personer som tilhører klassen «av-og-på-frivillige», verdien 2 for personer som tilhører klassen «dugnadsfrivillige», og så videre. Disse verdiene er bare merkelapper og representerer ingen form for rangerbarhet. Disse tallverdiene vil heller ikke være synlig i analysene, da de er erstattet med klassenes gitte navn.

I steg 1 og 2 så vi på antall klasser og hva de består av. Vi så her på hvilke observerte variabler som utgjorde hver av klassene. I dette steget, steg 3, ser vi på hvilke måter medlemmene av de ulike gruppene skiller seg fra hverandre på. Det er gjennom denne multinomiske logistiske regresjonene vi skal besvare problemstilling 2: «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?»

Multinomisk logistisk regresjon krever en referansegruppe eller et «*base outcome*». Dette er den gruppen som alle de andre gruppene skal sammenlignes med. Variablene sammenlignes både med det andre alternativet i denne variabelen og med en referansekategori. Klassen «aktive frivillige» er referansegruppen her. Den multinomiske logistiske regresjonen vil derfor ikke ha direkte resultater for denne klassen, men alle klassene vil sammenlignes med denne. Klassen «aktive frivillige» vil dermed bli negativt definert.

Den multinomiske logistiske regresjonen ble kjørt i statistikkprogrammet STATA. Vi skal nå se på resultatene fra denne. Her skal vi se på hvilke sosiale kjennetegn som er ulike for klassene, og hva som likt. Dette sier noe om forskjeller og likheter på sosiale kjennetegn mellom medlemmene av de fem klassene.

Signifikansnivå

Signifikansnivået i denne tabellen er oppgitt med stjerner. Ved å gjøre løpende moderne t-tester basert på p-verdiene kan significansnivåene leses direkte ut fra tabellen. Én stjerne * tilsvarer et significansnivå med en alfa på 10, to stjerner ** tilsvarer et significansnivå på 95 prosent, og tre stjerner *** tilsvarer et significansnivå på 99 prosent. Det er mest vanlig å benytte seg av et significansnivå på 95 prosent. Det er også dette significansnivået som blir satt i denne undersøkelsen. De som har tre stjerner ***, er mer signifikante

enn det de med to stjerner ** er, og derfor innenfor disse kriteriene. De med én stjerne * når ikke helt opp til kriteriet for 95 prosent signifikansnivå.

Tabell 4: Multinomisk logistisk regresjon med stjerner for p-nivå

Verdier oppgitt i RRR

	«AV-OG-PÅ-FRIVILLIGE»	«DUGNADS-FRIVILLIGE»	«AKTIVE FRIVILLIGE»	«BAKGRUNNS-FRIVILLIGE»	«DELTAKENDE FRIVILLIGE»
KJØNN	0,68	0,61***	—	0,96	0,65*
BARN	0,97	0,85	—	0,59**	0,75
INNTEKT					
0.–20. PROSENTIL	1,38	0,98	—	1,32	0,42
21.–40. PROSENTIL	—	—	—	—	—
41.–60. PROSENTIL	0,58	1,04	—	0,64	1,03
61.–80. PROSENTIL	1,48	1,99**	—	1,18	1,04
81.–100. PROSENTIL	1,33	0,82	—	0,8	0,79
UTDANNING					
GRUNNSKOLE	0,91	1,15	—	0,64	0,38*
VIDEREGÅENDE /YRKESKOLE	—	—	—	—	—
KORT HØYERE UTDANNING	0,81	0,58***	—	0,92	0,77
LANG HØYERE UTDANNING	0,8	0,56***	—	0,8	0,53**
ALDER					
16–24	0,38	1,57	—	0,61	0,67
25–49	—	—	—	—	—
50–66	0,68	1,05	—	1,43	0,82
67+	0,24**	0,55*	—	1,14	0,76
KONSTANTLEDD	0,2***	0,67	—	0,4***	0,3***

SIGNIFIKANSNIVÅ ALFA * = 10 % ** = 5 % *** = 1 %

Den samme tabellen med logit-koeffisienter er tilgjengelig som vedlegg 12.

5.3.1 «Av-og-på-frivillige»

Fra den latente klasseanalysen husker vi at denne klassen var den klassen som skiller seg ut ved at respondentene i lavest grad av alle klassene er medlem i noen av organisasjonene de har gjort frivillig arbeid for. Det var også disse som i størst grad har gjort tidsavgrenset frivillig arbeid. Denne klassen og alle de andre klassene skal sammenlignes med klassen «aktive frivillige». Det er denne klassen som scorer aller høyest på det å være medlem i én eller flere organisasjoner man har gjort frivillig arbeid for, og høyest på tidsbruk. Det som ligner ved disse klassene innholdsmessig, er at de er høyest og nest høyest på tidsavgrenset frivillighet, og de scorer nærmest likt på «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Vi skal se på resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonen.

Ut fra den multinomiske logistiske regresjonen kan vi kun se én signifikant forskjell mellom de «aktive frivillige» og «av-og-på-frivillige». Dette er variabelen som sier noe om sannsynligheten for å være i aldersgruppen 67 år eller eldre, sammenlignet med referansekategoriene 25–49 år. Vi kan med en sikkerhet på 95 prosent eller si at de som er i den eldste alderskategorien, kun har 0,25 ganger så høy risiko for å ende i klassen «av-og-på-frivillige» fremfor «aktive frivillige», sammenlignet med de som er i aldersgruppen 25–49 år. Siden den relative risikoen er under 1, betyr dette at det er lavere sannsynlighet for å være i klassen «av-og-på-frivillige» enn klassen «aktive frivillige» for personer i alderskategorien 67 år eller eldre, sammenlignet med referansekategoriene 25–49 år.

Ingen av de resterende alderskategoriene har signifikante koeffisienter. Koeffisientene for aldersnivåene er 0,38 for «16–24» og 0,68 for «50–66». Dette vil si at det å være i alderskategorien «16–24» eller «50–66» sammenlignet med referansekategoriene «25–49» ikke utgjør noen forskjell for om man tilhører klassen «av-og-på-frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige».

Interessant nok er det ingen andre signifikante forskjeller mellom disse to gruppene. Det at det ikke er noen flere signifikante forskjeller mellom gruppene, betyr ikke at gruppene nødvendigvis er like, det betyr bare at de ikke signifikant ulike. Av de ikke-signifikante forskjellene mellom klassene ser vi at kjønn har en score på 0,68, som indikerer at det er færre menn i klassen «av-og-på-frivillige» enn i klassen «aktive frivillige». Dette er som nevnt ikke signifikant.

Koeffisienten for det å ha barn mot det å ikke ha barn er 0,97. Siden RRR forholder seg til 1, er dette en svært liten forskjell. Siden ikke denne koeffisienten er statistisk signifikant, kan man ikke si at det å ha barn eller ikke utgjør noen forskjell i om man tilhører klassen «av-og-på-frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige».

Det er ingen signifikante forskjeller mellom klassene «av-og-på-frivillige» og «aktive frivillige» når det gjelder inntekt. Koeffisientene for de ulike

inntektsvariablene er 1,38 for «0.–20. prosentil», 0,58 for «41.–60. prosentil», 1,48 for «61.–80. prosentil», og 1,33 for «81.–100. prosentil». Alle disse koeffisientene har for høye p-verdier til å utgjøre statistisk signifikante forskjeller i inntekt mellom medlemmene av klassene «av-og-på-frivillige» og «aktive frivillige».

Koeffisientene for utdanningsnivå sammenlignet med referansekategoriene videregående/yrkesskole er 0,91 for dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå, 0,81 for dem med kort høyere utdanning og 0,8 for dem med lang høyere utdanning. Ingen av disse koeffisientene er statistisk signifikante. Det betyr at forskjellen mellom å ha videregående/yrkesskole og andre utdanningsnivåer ikke har noe å si for om man tilhører klassen «av-og-på-frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige».

5.3.2 «Dugnadsfrivillige»

Den neste klassen jeg skal se på, er «dugnadsfrivillige». Det er denne klassen som scorer høyest på å ha gjort «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Denne klassen er også den klassen som har absolutt lavest sannsynlighet for å gjøre tidsavgrenset frivillig arbeid. Tidsbruksmessig er det mer sannsynlig at medlemmer av denne klassen ikke har brukt noe tid på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden enn at de har gjort noe. Dette er i sterk kontrast til referansegruppen «aktive frivillige» som stiller i den andre enden av spekteret med hensyn til tidsbruk.

Det er hele fem signifikante forskjeller mellom disse klassene. Det gjør dette til den klassen som har flest faktorer som skiller den fra referansegruppen. Disse fem variablene er kjønn, inntekt i 61.–80. prosentil, de to øverste utdanningsnivåene og det å være 67 år eller eldre.

Vi starter med kjønn. Hvis vi ser på variabelen kjønn, vet vi at denne egentlig er sannsynligheten for å være mann, da kvinne er kodet 0 og mann er kodet 1. Kvinner er altså referansekategoriene her. Siden RRR som oddsratio forholder seg til 1, vil et tall under 1 si at det er mindre sannsynlighet for å være mann enn kvinne. Mer spesifikt kan vi med 99 prosent sannsynlighet si at det er 0,61 ganger så stor sjanse for menn som kvinner å være i denne klassen. Med andre ord er det mindre sannsynlig for menn enn kvinner å være i denne klassen fremfor referanseklassen «aktive frivillige».

Det er ingen signifikant forskjell i det å ha barn eller ikke mellom klassene «aktive frivillige» og «dugnadsfrivillige».

Innen inntekt er det en koeffisient som er statistisk signifikant med en alfa på 5. Dette betyr at vi kan si med 95 prosent sikkerhet at de som er innenfor inntektsgruppen 61.–80. prosentil, har 1,99 ganger så høy sannsynlighet for å være i klassen «dugnadsfrivillige» fremfor klassen «aktive frivillige» sammenlignet med de i referansegruppen inntektskategori 21.–40. prosentil. Dette forteller oss at denne klassen, «dugnadsfrivillige», har flere av dem i gruppen som ligger nest øverst inntektsmessig enn det klassen «aktive

frivillige» har. Det er ingen signifikante forskjeller mellom klassene og referansekategorien «21.–40. prosentil» på de øvrige inntektskategoriene, «0.–20. prosentil», «41.–60. prosentil», og «81.–100. prosentil».

De neste to variablene vi skal se på, handler om utdanning. Den første er kortere høyere utdanning. Dette vil si de som har ett–tre års utdanning ved universitet eller høyskole sammenlignet med dem som har videregående/yrkesskole som sin høyeste utdanning. Koeffisienten her er på 0,58. Dette vil si at de som har kortere høyere utdanning, har kun 0,58 så stor sjanse for å havne i klassen «dugnadsfrivillige» fremfor klassen «aktive frivillige» sammenlignet med dem som har videregående/yrkesskole som sitt høyeste utdanningsnivå. Dette kan vi si med 99 prosent sikkerhet.

Blant dem med lengre høyere utdanning ser vi tilnærmet samme effekt som hos dem med kortere høyere utdanning. Dette er de med fire eller flere års høyere utdanning. Koeffisienten her er på 0,56. Dette betyr at de med lang høyere utdanning har kun 0,56 så stor sjanse for å havne i klassen «dugnadsfrivillige» fremfor klassen «aktive frivillige», sammenlignet med dem med videregående eller yrkesskole som sitt høyeste utdanningsnivå. Dette kan vi si med et sikkerhetsnivå på 99 prosent. Ut fra dette kan vi si at det er færre med høyere utdanning i klassen «dugnadsfrivillige» enn i klassen «aktive frivillige». Det er ingen signifikante forskjeller mellom klassene «dugnadsfrivillige» og «aktive frivillige» i kategorien «grunnskole» sammenlignet med referansekategorien «videregående/yrkesskole».

Den siste koeffisienten som har stjerne bak seg, er aldersgruppen 67 år eller eldre. Denne er kun statistisk signifikant med en alfa på 10. Dette vil si at man kun kan gi det et sikkerhetsnivå på 90 prosent, noe som egentlig ikke når opp til det ønskede signifikansnivået i denne undersøkelsen. Koeffisienten her er 0,55, som vil si at i denne aldergruppen skiller disse klassene seg fra hverandre ved at det er kun 0,55 ganger så høy sannsynlighet for å havne i klassen «dugnadsfrivillige» fremfor klassen «aktive frivillige» dersom man er i den eldste alderskategorien sammenlignet med referansekategorien 25–49 år. Det er ingen signifikante forskjeller mellom alderskategoriene 16–24 år og 50–66 år blant personer i klassen «dugnadsfrivillige» og klassen «aktive frivillige».

5.3.3 «Bakgrunnsfrivillige»

Klassen «bakgrunnsfrivillige» var den klassen som hadde nest høyest score på det å være medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. Denne klassen hadde høyest score på «styre- og administrativt frivillig arbeid» mens de hadde svært lav score på de resterende handlingene «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte» og «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Til sammenligning med «aktive frivillige» har også de «bakgrunnsfrivillige» høy sannsynlighet for å ha drevet med «styre- og administrativt frivillig arbeid». I kontrast til de «aktive frivillige» har «bakgrunnsfrivillige» svært lav sannsynlighet for å drive med «frivillig arbeid

som krever fysisk oppmøte», eller «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Når man ser på tidsbruk, ligger «bakgrunnsfrivillige» rundt middels til høy, mens de «aktive frivillige» har høyere sannsynlighet for å ha drevet med over ti timer frivillig arbeid sist måned.

Det er kun én signifikant forskjell mellom disse to klassene. Denne variabelen er om de har barn eller ikke. Koeffisienten her er 0,59 og har et signifikansnivå på 95 prosent. Dette vil si at vi med 95 prosent sikkerhet eller sannsynlighet kan si at det er 0,59 ganger så høy sannsynlighet for noen med barn enn noen uten barn å være medlem av klassen «bakgrunnsfrivillige» fremfor klassen «aktive frivillige». Dette kan også tolkes som at de med barn har større sjanse for å være i klassen «aktive frivillige» fremfor klassen «bakgrunnsfrivillige».

Kjønn har en koeffisient på 0,96. Denne koeffisienten er ikke statistisk signifikant. Derfor kan vi ikke si at det er en signifikant forskjell i kjønn mellom «bakgrunnsfrivillige» og «aktive frivillige». Ingen av variablene som representerer inntekt, er statistisk signifikant ulike fra referansekategoriene 21.–40. prosentil mellom «bakgrunnsfrivillige» og «aktive frivillige». Det er heller ingen statistisk signifikante forskjeller mellom klassene når det gjelder utdanning og referansekategoriene videregående/yrkesskole. Selv om ingen av disse er statistisk signifikante, er det interessant at alle disse koeffisientene har en verdi under 1. Alderskategoriene «16–24», «50–66» og «67+» skiller seg ikke signifikant fra referansekategoriene «25–49» mellom «bakgrunnsfrivillige» og «aktive frivillige».

5.3.4 «Deltakende frivillige»

Den siste klassen er «deltakende frivillige». Denne klassen skiller seg fra ut fra de andre klassene ved at den har færrest ekstremverdier i den latente klasseanalysen. Denne klassen er i liten grad involvert i tidsavgrenset frivillig arbeid, «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» eller «styre- og administrativt frivillig arbeid».

Kjønn har en koeffisient på 0,65, men med et sikkerhetsnivå på kun 90 prosent. Normalt telles ikke dette som signifikant. For å være spesifikk er p-verdien her 0,073, noe som ligger over p-verdien for å ha signifikansnivået 95 prosent som er nedre grense, men ligger et godt stykke under p-verdien for å ha 90 prosent sikkerhetsnivå. Den ligger midt mellom disse og bør derfor nevnes selv om den ikke består den moderne t-testen. Koeffisienten på kjønn er 0,65. Siden kvinner er kodet 0 og menn er kodet 1, indikerer dette at det er færre kvinner i denne klassen enn i referanseklassen. Likevel er ikke denne koeffisienten statistisk signifikant på et nivå vi kan godta, og kan dermed ikke regnes som en statistisk signifikant forskjell mellom klassene.

Koeffisientene for inntekt er 0,42 for variabelen «0.–20. prosentil», 1,03 for variabelen «41.–60. prosentil», 1,04 for variabelen «61.–80. prosentil», og 0,79 for inntektsvariabelen «81.–100. prosentil». Ingen av disse koeffisientene er

statistisk signifikante. Dette betyr at inntekt ikke har noen betydning for om man tilhører klassen «deltakende frivillige» eller «aktive frivillige».

Variabelen som sier noe om de frivillige har barn eller ikke, har en koeffisient på 0,75 RRR. Denne koeffisienten har en for høy p-verdi til å være statistisk signifikant. Dette betyr at det ikke er en statistisk signifikant forskjell i om man tilhører klassen «deltakende frivillige» og «aktive frivillige» om man har barn eller ikke.

Lang høyere utdanning har en koeffisient på 0,53 og et sikkerhetsnivå på 95 prosent. Dette vil si at de med lang høyere utdanning har 0,53 så stor sannsynlighet for å havne i klassen «deltakende frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige» enn de med videregående skole eller yrkesskole. Dette forteller oss noe om at blant de med lang høyere utdanning så er sjansen større for å være i klassen «aktive frivillige» enn i klassen «deltakende frivillige», sammenlignet med dem med videregående/yrkesskole som sin høyeste utdanning.

Ingen av de andre koeffisientene for utdanningsnivå er statistisk signifikante. Grunnskole har en koeffisient på 0,38 RRR sammenlignet med referansekategorien. Denne koeffisienten har et sikkerhetsnivå på 90 prosent og er dermed ikke statistisk signifikant. Kortere høyere utdanning har en RRR på 0,77 sammenlignet med referansekategorien. Dette tilsier at det er mindre sannsynlighet for å være i klassen «deltakende frivillige» dersom man har disse to utdanningsnivåene sammenlignet med referansenivået videregående/yrkesskole, sammenlignet med referanseklassen «aktive frivillige». Resultatene for disse utdanningsnivåene er ikke signifikante, og vi kan derfor ikke ha noen form for sikkerhet om at dette er sant.

Aldersvariablene har koeffisientene 0,67 for alderskategorien «16–24», 0,82 for kategorien «50–66», og 0,76 for de over 67 år. Det at alle disse koeffisientene er under 1 RRR, indikerer at personer i referansekategorien «25–49» har lavere sannsynlighet for å havne i klassen «deltakende frivillige» enn i referanseklassen «Aktive frivillige». Da ingen av disse koeffisientene er statistisk signifikante, har vi ingen sikkerhet bak dette.

En ting som må nevnes i arbeidet med den multinomiske logistiske regresjonen, handler om variablene inntekt og utdanning. Ofte har inntekt og utdanning påvirkning på hverandre. Dette er fordi høy utdanning knyttes til høyere lønnsnivå. Derfor har jeg gjort robustsjekker for dette og kommet frem til at det i denne sammenhengen ikke er slik at effektene av variablene kansellerer hverandre. Disse robustsjekkene er lagt ved i vedlegg 10 og 11.

5.3.5 Oppsummering av klassene

I dette kapitlet har vi funnet frem til fem typer eller klasser av frivillige arbeidere. Disse er «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige», «aktive frivillige», «bakgrunnsfrivillige» og «deltakende frivillige».

Klassen «av-og-på-frivillige» er den klassen som har desidert høyest sannsynlighet for å ha gjort tidsavgrenset frivillig arbeid, sammenlignet med de andre klassene. Denne klassen er den klassen som anses å bruke minst tid i måneden på frivillig arbeid. Dette er også den klassen hvor færrest er medlemmer av én eller flere frivillige organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. Sammenlignet med referanseklassen «aktive frivillige» er det kun én signifikant forskjell. Det er 0,24 ganger så stor risiko for å tilhøre klassen «av-og-på-frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige» dersom man tilhører alderskategorien 67 år og eldre enn referansegruppen 25–49 år. Det er ingen andre signifikante forskjeller mellom disse klassene med tanke på de sosiale kjennetegnene vi måler i denne analysen. Det eneste vi dermed kan si med 95 prosent sikkerhet, er at det er færre i aldersgruppen 67+ enn referansegruppen 25–49 år i klassen «av-og-på-frivillige» enn det er i referanseklassen «aktive frivillige».

Klassen «dugnadsfrivillige» skiller seg ut ved at det er denne klassen som har høyest sannsynlighet for å drive med «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid». Dugnadsfrivillige bruker lite tid på frivillig arbeid, og det er mer sannsynlig at de ikke har gjort noe frivillig arbeid i løpet av den siste måneden enn at de har gjort noe. Medlemmer av denne klassen har 66 prosent sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillige arbeid for. Det er høyere sannsynlighet for kvinner å være i klassen «dugnadsfrivillige» enn menn, sammenlignet med «aktive frivillige». Det er også nesten dobbelt så høy sannsynlighet for å være «dugnadsfrivillig» som «aktive frivillige» dersom man tilhører inntektskategorien 61.–80. prosentil, sammenlignet med 21.–40. prosentil. Det er også færre av dem med høyere utdanning på begge nivåer i klassen «dugnadsfrivillige» sammenlignet med dem med videregående/yrkesskole som høyeste utdanningsnivå og «aktive frivillige».

«Aktive frivillige» er den største av de fem klassene. Klassen skiller seg ut ved at det er de som bruker mest tid på frivillig arbeid. De «aktive frivillige» er en klasse med spesielt høy score innenfor de fleste former for frivillig arbeid. De har nest høyest sannsynlighet for å ha gjort «styre- og administrativt frivillig arbeid» og «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid», og høyest sannsynlighet for å gjøre frivillig arbeid, sammenlignet med de andre klassene. Kun seks prosent av denne klassen er ikke medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. De aktive frivillige har flere menn enn «dugnadsfrivillige», og færre i inntektskategorien 61.–80. prosentil enn «dugnadsfrivillige». Det er flere med kortere høyere utdanning enn «dugnadsfrivillige», flere med lang høyere utdanning enn både «dugnadsfrivillige» og «deltakende frivillige», og flere med barn enn «bakgrunnsfrivillige», og flere i alderskategorien 67+ enn «av-og-på-frivillige».

«Bakgrunnsfrivillige» skiller seg klart ut ved at det er disse som har høyest sannsynlighet for å gjøre frivillig arbeid i kategorien «styre- og administrativt frivillig arbeid». Det er 88 prosent sannsynlighet for at medlemmer av denne klassen er medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. Når det gjelder tidsbruk, bruker de fleste i denne klassen mellom 0 og 10 timer i måneden på frivillig arbeid. Bakgrunnsfrivillige har mindre sannsynlighet for å ha barn enn «aktive frivillige». Det er ingen andre signifikante faktorer som skiller denne klassen fra referanseklassen «aktive frivillige».

«Deltakende frivillige» har nest lavest sannsynlighet for å være medlem og å ha drevet med tidsavgrenset frivillig arbeid. Dette er klassen som generelt scorer lavt på tidsbruk, medlemskap, og de fleste i denne klassen bruker lite eller ingen tid på frivillig arbeid i måneden. De «deltakende frivillige» gjør i all hovedsak kun én type frivillig handling, dette er «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte». Nesten ingen av de «deltakende frivillige» driver med «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid» eller «styre- og administrativt frivillig arbeid». I likhet med «bakgrunnsfrivillige» er det ikke spesielt mange faktorer som skiller denne klassen «deltakende frivillige» fra referanseklassen «aktive frivillige». Det er kun én statistisk signifikant forskjell, og det er forskjellen mellom å ha lang høyere utdanning sammenlignet med «videregående skole eller yrkesskole» mellom klassen «deltakende frivillige» og «aktive frivillige».

Diskusjon

I dette kapittelet vil analysene fra kapittel 5 bli diskutert opp mot teoretiske perspektiver og tidligere forskning. Funnene fra analysen vil bli diskutert med utgangspunkt i undersøkelsens problemstillinger som er: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» og «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?». Analysene har også besvart undersøkelsens tre hypoteser. Problemstillingene og funn fra analysene vil bli diskutert opp mot forventningene til analysene samt tidligere forskning og teori. Kapittelet avrunder undersøkelsen med konklusjon og tanker for videre forskning.

6.1 Finnes det mer enn to typer frivillig arbeidere?

Undersøkelsen har to problemstillinger. Problemstilling 1, «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» ble besvart ved hjelp av en latent klasseanalyse. Den latente klasseanalysen er basert på variabler som representerte tre faktorer som beskriver hvilken frivillighetstype man kan beskrives som. Variablene som representerer de tre faktorene tilknytning, tidsbruk og type frivillig arbeid, er de observerte variablene som er et resultat av den latente variabelen «frivillighetstype». Utvelgelsen av disse variablene ble gjort på grunnlag av teori og tidligere forskning. Ved hjelp av latente klasseanalyse ble det funnet fem typer frivillige arbeidere. Disse er klassene «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige», «bakgrunnsfrivillige», «aktive Frivillige» og «deltakende frivillige». Funnet av disse fem klassene eller typene av frivillige arbeidere gir støtte til undersøkelsens første hypotese (H1): «Det finnes mer enn to typer frivillige». Dette var i tråd med forventningene til at de frivillige skulle skille seg fra hverandre på flere dimensjoner knyttet til deres frivillige arbeid.

Denne undersøkelsen fant fem klasser eller typer frivillig arbeidere. Dette er det samme antallet klasser som Hustinx fant i sin latente klasseanalyse av frivillige i det flamske Røde Kors (Hustinx 2005). I likhet med Hustinx' klasseanalyse ble det her benyttet variabler knyttet til egenskaper ved de frivillige arbeiderne og deres frivillige arbeid. Noen av variablene som ble brukt

i denne undersøkelsen, ligner dem som Hustinx brukte. En av disse er hvor mye tid de frivillige bruker på frivillig arbeid i måneden. Andre variabler ligner, som type frivillig arbeid de frivillige har gjort. Her er det benyttet ulike typer frivillig arbeid. Dette er til dels fordi Hustinx i sine klasseanalyser er mer spesifikt interessert i én enkelt organisasjon, mens denne undersøkelsen ser etter typer frivillige i hele den norske populasjonen. Variablene som ble benyttet i denne latente klasseanalysen, ble forbundet med de tre faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid. Hustinx' latente klasseanalyse av frivillige i det flamske Røde Kors benytter flere variabler og faktorer knyttet til de frivillige arbeiderne og deres atferd (Hustinx 2005).

Det at det finnes fem typer frivillige arbeidere i både Hustinx' latente klasseanalyse (2005) og i denne undersøkelsen, viser at dersom man tar hensyn til flere faktorer ved de frivillige enn idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet, finner vi fem typer eller klasser av frivillige. Både den latente klasseanalysen til Hustinx og denne undersøkelsen finner at dersom man benytter flere faktorer knyttet til de frivillige og deres atferd, vil man finne flere typer frivillige arbeidere enn kun to.

Det kan diskuteres om noen av disse typene frivillige arbeidere som ble funnet i denne undersøkelsen, er mer kollektive og refleksive enn andre typer frivillige. For eksempel kan det diskuteres om klassen «av-og-på-frivillige» er mer refleksiv enn klassen «bakgrunnsfrivillige». Dette er på grunnlag av at «av-og-på-frivillige» i mye høyere grad driver med tidsavgrenset frivillighet enn «bakgrunnsfrivillige», og at «bakgrunnsfrivillige» i høyere grad enn «av-og-på-frivillige» er medlem av én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for. Det kan i tillegg diskuteres om ikke disse frivillighetstypene også varierer med andre variabler som ikke inngår i idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet.

I teorikapittelet så vi hvordan normteori tilførte en dimensjon til frivillige som ikke kan sies å gå inn i verken kollektiv eller refleksiv frivillighet. Verken kollektiv eller refleksiv frivillighet er mer eller mindre normativ enn den andre. Selv om kollektiv frivillighet gjøres for gruppen, later det ikke til at dette er ensbetydende med at det er den formen for gruppepress som normative handlinger innebærer. Med utgangspunkt i at det også kunne være et normativt aspekt ved frivillig arbeid, ble det naturlig å stille spørsmålet om det kunne være andre faktorer som får frem flere sider av frivillige arbeidere. Ett av funnene i denne undersøkelsen er at man finner flere typer frivillige arbeidere dersom man bruker flere dimensjoner eller faktorer som baserer seg på frivillighetstype. Disse faktorene som representerer frivillighetstype, er tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid man gjør. Vi kan derfor anta at dersom man ser på flere dimensjoner på et teoretisk nivå, vil man kunne finne flere idealtyper av frivillige i en slags typologi med flere dimensjoner.

En kan også stille spørsmål ved kollektiv og refleksiv frivillighet med utgangspunkt i bytteteori. Bytteteori tillater ikke altruistiske ønsker (Aakvaag

2008: 100). Dette er problematisk med tanke på kollektiv frivillighet, som tar utgangspunkt i å tjene et fellesskap. Dette gjorde det vanskelig å tenke seg at det var reelt med en slik rendyrket kollektivistisk frivillig arbeider. På motsatt side fungerer refleksiv frivillighet utmerket med bytteteori, fordi man i refleksiv frivillighet tar utgangspunkt i sin egen biografi og kan bytte erfaringer og goder som for eksempel gratis inngang på festival opp mot sin frivillige innsats.

Den andre delen av teorien om rasjonelle handlinger, som handler om ønsker, oppfatninger og valg og ble gjennomgått i teorikapittelet, var rasjonell handlingsteori. Denne tillater både altruistiske og egoistiske ønsker, noe som ikke gjør at den utfordrer todelingen i kollektiv og refleksiv frivillighet i like stor grad (Aakvaag 2008: 103). I rasjonell handlingsteori deler man opp i rasjonelle og irrasjonelle handlinger. Både kollektiv og refleksiv frivillighet kan tenkes å være både rasjonell og irrasjonell. Rasjonalitetstankegangen gjør i likhet med normteori at vi kan stille spørsmål ved om det ikke finnes flere typer frivillige dersom man drar nytte av flere faktorer ved det å gjøre frivillig arbeid. Rasjonalitet og irrasjonalitet kan også ses på som en dimensjon i tillegg til normativ, refleksiv og kollektiv frivillighet.

Med utgangspunkt i Beck og Beck-Gernsheims samtididiagnose om individualiseringen av samfunnet kan man også stille spørsmål ved Hustinx og Lammertyns todeling. Kollektiv frivillighet ble sammenlignet med det pre-individualiserte samfunnet, og refleksiv frivillighet ble sammenlignet med det individualiserte samfunnet. Hustinx og Lammertyn gjør på sin side det klart at det ikke er noe paradigmeskifte, hvor den refleksive tar over for den kollektive frivilligheten (Hustinx og Lammertyn 2003: 171). Disse to teoriene har ulike syn på utviklingen. Basert på dette kan det tenkes at det kun i dag finnes refleksive frivillige, da de kollektive kanskje «døde ut» med det kollektivistiske samfunnet. Samtidig er det også mulig at vi kan finne flere typer kollektive og refleksive frivillige, når man introduserer flere dimensjoner. Klassene kan ha ulik grad av kollektive og refleksive egenskaper, men også skille seg fra hverandre på flere dimensjoner. Hvis man tar utgangspunkt i normativitet som en av disse dimensjonene, kan man se for seg en refleksiv frivillig som er normativ og en som er normbrytende. På samme måte vil andre dimensjoner også kunne bidra med flere former for refleksive eller kollektive frivillige.

Norm, rasjonalitet og individualisme har bidratt til spørsmålet om det finnes flere enn to typer frivillig arbeid. De fem frivillighetstypene som ble funnet i denne undersøkelsen, er basert på mer praktiske variabler knyttet til den frivillige. Disse variablene er faktorer som representerer frivillighetstype. Disse faktorene bidrar også til å skille klassene fra hverandre.

6.2 Variabler som skiller klassene fra hverandre

Analysens første steg viste at det er fem typer frivillige arbeidere basert på frivillighetstype. I analysens andre steg ble undersøkelsens andre hypotese

besvart, (H2): «Disse klassene skiller seg fra hverandre i tidsbruk, tilhørighet og type frivillig arbeid de gjør.» Her ble det funnet at klassene varierer i ulik grad innen faktorene tidsbruk, tilhørighet og type frivillig arbeid de har gjort. En tolkning av informasjonskriteriene AIC og BIC ga ulike svar på hvor mange klasser som var optimalt. Derfor fikk fortolkbarhet spille den største rollen i avgjørelsen av antallet klasser. Her bør det nevnes at dersom det ikke hadde vært noen variasjon i de faktorene som ble lagt inn som variabler i den latente klasseanalysen, så hadde det ikke vært noe poeng i å ha klasser. Det hadde ikke vært noe poeng i å ha mer enn én klasse frivillige, dersom de ikke skulle skille seg fra hverandre. Dermed har nettopp det at klassene varierer, betydning for antall klasser av frivillig. Samtidig er det ikke gitt at alle variablene varierer mellom klassene. Det er heller ingen ting som på forhånd gir noen slags indikasjon på hvordan disse klassene varierer.

Funnene fra den andre delen av den latente klasseanalysen gir støtte til undersøkelsens andre hypotese, (H2): «Disse klassene skiller seg fra hverandre i tidsbruk, tilhørighet og type frivillig arbeid de gjør.» Samtlige av variablene som er med i den latente klasseanalysen, bidrar til variasjon i frivillighetstyper. Disse bidrar til å skape eller skille ut klassene «aktive frivillige», «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige», «bakgrunnsfrivillige» og «deltakende frivillige». Klassen «aktive frivillige» er den klassen som gjør mest av flest typer frivillig arbeid. «Aktive frivillige» er de som er mest aktive, har høyest andel medlemmer, har høy sannsynlighet for å ha gjort hver av de tre typene frivillig arbeid, i tillegg til tidsavgrenset frivillighet. «Av-og-på-frivillige» er klassen som i høyest grad gjør tidsavgrenset frivillighet, og i minst grad er medlemmer. Denne klassen bruker også minst tid på frivillig arbeid. «Dugnadsfrivillige» er klassen med dem som gjør innsamlinger eller dugnader, men som ikke bruker spesielt mye tid på frivillig arbeid. «Dugnadsfrivillige» er klassen som gjør minst tidsavgrenset frivillig arbeid, har høyest andel som gjør innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid, og har nest høyest sannsynlighet for å ikke har brukt noen timer på frivillighet i løpet av den siste måneden. «Bakgrunnsfrivillige» er den klassen som har høyest sannsynlighet for å drive med styre- og administrativt frivillig arbeid. Klassen «bakgrunnsfrivillige» er de som gjør det som skjer «bak scenen» i en organisasjon. De gjør kontorarbeidet, informasjonsarbeidet og styrearbeid. Denne klassen bruker nest mest tid på frivillig arbeid og har nest høyest sannsynlighet for å være medlem. «Dugnadsfrivillige» er de som i all hovedsak gjør frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte, og som i lavest grad gjør noen av de andre aktivitetene. De har nest lavest sannsynlighet for å være medlem og å gjøre tidsavgrenset frivillig arbeid.

Metoden latent klasseanalyse er sensitiv for hvilke variabler man legger inn. Basert på tidligere forskning er det mulig å gjøre seg noen tanker om hvordan disse klassene ville se ut, men til sist er det mønster av svar fra respondentene som avgjør hvilke klasser man finner.

Klassene varierer i tidsbruk. Fire av klassene viste lav sannsynlighet for å ha gjort over ti timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. Den klassen som skiller seg mest ut på tidsvariabelen, og som har spesielt høy sannsynlighet for å ha brukt over ti timer på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, er «aktive frivillige». Den klassen som skiller seg ut ved å ha spesielt høy sannsynlighet for å ikke ha brukt noe tid på frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, er «av-og-på-frivillige». Folkestad mfl. klassifiserer dem som bruker mer enn ti timer på frivillig arbeid i måneden, som kjernefrivillige (Folkestad mfl 2018: 49). Over halvparten av medlemmene i klassen «aktive frivillige» har gjort mer enn ti timer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden. De «aktive frivillige» faller dermed inn i kategorien «kjernefrivillige». 44 prosent av de frivillige tilhører klassen «aktive frivillige», og siden litt over halvparten av disse gjør over ti timer frivillig arbeid i måneden, kunne man ha kalt klassen «aktive frivillige» for kjernefrivillige. Samtidig er det aktivt valgt å ikke benytte kjernefrivillige som betegnelse på denne klassen av flere grunner. Den ene er at det kun er halvparten av klassen som er kjernefrivillige. Det ville også blitt kunstig å snakke om den største klassen som kjernen. «aktive frivillige» skiller seg for øvrig ikke bare ut på denne ene variabelen, de er også svært aktive innenfor flere typer frivillige arbeid. Derfor har de fått betegnelsen «aktive frivillige».

En viktig faktor i hvilken frivillighetstype man er, er tilknytningen man har til dem man gjør frivillig arbeid for. Tilknytning ble i denne undersøkelsen målt gjennom tidsavgrenset frivillighet og medlemskap i organisasjon man gjør frivillig arbeid for. I analysekapittelet fant vi at tilknytning til organisasjon man har gjort frivillig arbeid for, er en viktig faktor i utskillelsen av klasser av frivillige. Klassen «av-og-på-frivillige» som vi alt har sett at skiller seg ut ved å bruke lite tid på frivillig arbeid, skiller seg også ut på faktoren tilknytning. «Av-og-på-frivillige» har både høyest sannsynlighet for å ha drevet med tidsavgrenset frivillig arbeid, og lavest sannsynlighet for å være medlem i én eller flere organisasjoner de har gjort frivillig arbeid for. Både det å gjøre tidsavgrenset frivillig arbeid, og det å ikke ville knytte seg til en organisasjon over tid, kan knyttes til refleksiv frivillighet. Muligheten for å «shoppe» ulike frivillighetsoppgaver er størst i tidsavgrenset frivillighet. Det å ikke ha et ønske om å være bundet til en organisasjon over lengre tid er et kjennetegn ved refleksiv frivillighet (Hustinx og Lammertyn 2003). Den høye scoren innen tidsavgrenset frivillighet og lave scoren innenfor medlemskap hos klassen «av-og-på-frivillige» er klare indikatorer på klassens refleksivitet. Det er ikke bare tidsavgrenset frivillighet og medlemskap som skiller «av-og-på-frivillige» fra de andre klassene. RRR-scoren på de resterende variablene er også unike kjennetegn ved denne klassen.

Som motvekt til refleksiviteten til klassen «av-og på-frivillige» kunne det forventes å finne en kollektiv klasse. Klassen «aktive frivillige» som tidligere ble sett som motstykket til «av-og-på- frivillige» innen tidsbruk, kan ses på som

motstykket til «av-og-på-frivillige» på variabelen medlemskap. 94 prosent av klassen er medlem i én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for, noe som er absolutt høyest av alle fem klassene. Det som er noe overraskende med denne klassen, er at den også har nest høyest andel som har gjort tidsavgrenset frivillighet. Dette funnet, i tillegg til respondentenes generelle høye sannsynlighet for å ha gjort alle tre typene frivillig arbeid, gjør at det kanskje heller burde snakkes om Matteusprinsippet enn kollektive frivillige. Matteusprinsippet handler egentlig om fordelingen av goder, og at de som har mye av én gode, også gjerne har mye av en annen (Schiefløe 2011: 246–247). Klassene «dugnadsfrivillige» og «bakgrunnsfrivillige» har begge klart høyere sannsynlighet for å være medlem av én eller flere organisasjoner de gjør frivillig arbeid for, enn å gjøre tidsavgrenset frivillighet. «Dugnadsfrivillige» er den klassen som har absolutt lavest andel som har gjort tidsavgrenset frivillighet.

Undersøkelsen fant at fire av fem klasser har høyere sannsynlighet for å være medlem enn å drive med tidsavgrenset frivillighet. I seg selv er ikke dette nok til å falsifisere eller avkrefte noe om refleksiv frivillighet. Det er heller ikke et direkte mål på kollektivitet eller refleksivitet. Likevel kan dette bidra til å så tvil rundt tanken om at individualiseringen av samfunnet har ført til kun refleksive frivillige, da så mange av klassene viser tegn til kollektivitet. Dette kan i stedet kanskje bidra til tanken om at det kan finnes flere refleksive og kollektive typer av frivillige.

Frivillighetsklassene skiller seg fra hverandre i faktoren typen frivillig arbeid de har gjort. Klassene «aktive frivillige» og «bakgrunnsfrivillige» er de to klassene som har høyest sannsynlighet for å ha gjort frivillige arbeid i kategorien «styre- og administrativt frivillig arbeid». Vi har også sett at klassen «deltakende frivillige» har absolutt lavest sannsynlighet for å drive med denne typen frivillig arbeid. «Aktive frivillige» og «deltakende frivillige» er de to klassene eller frivillighetstypene som i høyest grad gjør «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte». På motsatt siden av skalaen er det tilnærmet ingen fra klassen «bakgrunnsfrivillige» som gjør «frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte». Ser vi på variabelen «innsamlings- og dugnadsrettet frivillig arbeid», kan vi se at nesten alle de som har gjort denne typen frivillig arbeid, er samlet i klassene «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige» og «aktive frivillige».

Ingen av disse tre typene frivillig arbeid kan sies å være direkte kollektiv eller refleksiv. Det er kanskje vanskeligere å se for seg at styre- og administrativt frivillig arbeid skal kunne kombineres med refleksiv frivillighet. Likevel er det ikke utenkelig at noen skal kunne «droppe inn» og gjøre et kortere engasjement innenfor informasjonsarbeid. På samme måte er det kanskje lettere å se for seg at dugnad og innsamling er knyttet til et bestemt tidsrom, og dermed passer godt med kollektiv frivillighet fordi det ikke

nødvendigvis krever at man forplikter seg til et langsiktig engasjement. Samtidig er det også mulig å ha et langsiktig frivillig arbeid innen innsamling, spesielt blant personer som arrangerer innsamlingsaksjoner. Frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte, er fullt mulig å kombinere med både kollektiv og refleksiv frivillighet. Eksempelvis krever både det å være frivillig på festival og det å være fotballtrener for barnas fotballag frivillige handlinger som krever at man fysisk møter opp, men de krever helt ulike former for forpliktelse og innstilling fra de frivillige.

I store trekk kan man trekke linjer mellom den latente klasseanalysen i denne undersøkelsen og Hustinx' (2005) latente klasseanalyse av frivillige i det flamske Røde Kors. Begge klasseanalysene fant fem typer frivillige, til tross for at de ikke bygger på samme variabler. Likevel er begge de latente klasseanalysene gjort på grunnlag av variabler knyttet til de frivillige arbeiderne og deres frivillige arbeid.

Både Hustinx' latente klasseanalyse og denne undersøkelsens latente klasseanalyse har klasser som skiller seg ut både i typen aktiviteter de gjør, og hvor aktive de er som frivillige. Med tanke på faktoren tidsbruk har begge klasser som skiller seg ut i den nedre delen av skalaen. I den nedre enden finner vi klassen «av-og-på-frivillige» som ble funnet i denne undersøkelsen, og Hustinx' episodiske frivillige (Hustinx og Lammertyn 2003). Begge disse klassene bruker minst tid på frivillig arbeid i måneden. Både hos Hustinx og i denne latente klasseanalysen ser vi at hvilke handlinger de frivillige gjør, spiller en rolle for hvilke klasser av frivillige man finner.

Samlet sett har vi her sett at de tre faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid er viktige for inndelingen av klasser av frivillige. Noen variabler er mer polariserende og utgjør mer tydelige trekk ved enkeltgrupper enn andre. Ved å besvare hypotese 1 og 2 om antall klasser av frivillige og faktorer som skiller disse frivillighetstypene eller klassene fra hverandre, har vi også besvart problemstilling 1: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» Vi fant klassene «aktive frivillige», «av-og-på-frivillige», «bakgrunnsfrivillige», «dugnadsfrivillige» og «deltakende frivillige». Disse klassene varierer i tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid de har utført. Noen av klassene har trekk som kan forstås som refleksive og kollektive. Andre variabler som verken kan regnes som kollektive eller frivillige, bidrar også til differensieringen mellom klassene.

6.3 Forskjeller i sosiale kjennetegn mellom klassene

Undersøkelsens andre problemstilling ble besvart ved hjelp av en multinomisk logistisk regresjon, hvor den største klassen «aktive frivillige» ble brukt som referansegruppe. For undersøkelsens andre problemstilling «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?» ble (H3): «Medlemmene i klassene skiller seg fra hverandre på kjønn, foreldreskap, alder, utdanning og inntekt» formulert. Disse kjennetegnene ved de frivillige sier noe om deres sosioøkonomiske status og plass i samfunnet.

Samtlige av de sosiale kjennetegnene hadde signifikante utslag på én eller flere klasser, og samtlige klasser hadde ett eller flere sosiale kjennetegn som skilte dem fra referanseklassen. Likevel var det overraskende få signifikante koeffisienter som skilte klassene fra hverandre.

Forventningene til analysene var at det skulle være forskjeller mellom gruppene med tanke på sosiale kjennetegn. Disse forventningene var basert på tidligere forskning på hvem som er og ikke er frivillige. Denne forskningen fant at ulike sosiale kjennetegn som kjønn, alder, inntekt og utdanning hadde en sammenheng med om man gjorde frivillig arbeid eller ikke (Folkestad mfl. 2015; Folkestad mfl. 2018). Det ble også funnet forskjeller mellom foreldre og ikke-foreldre (Folkestad mfl.2015). Det ble også funnet kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn i hvilke organisasjoner de gjør frivillig arbeid for (Folkestad 2015: 39). Denne undersøkelsen tar kun for seg frivillige arbeidere, og alle de som ikke har arbeidet frivillig i løpet av det siste året, ble «luket» ut av datasettet før analysene startet. Det analysene i denne undersøkelsen sier noe om, er forskjeller innad blant frivillige. Det er dermed ingen direkte overførbarhet mellom forventningene og hva som ble målt. Vi kan ikke avkrefte eller bekrefte tidligere forskning på frivillig arbeid generelt basert på forskjeller innad i frivillig arbeid.

De fem klassene «aktive frivillige», «av-og-på-frivillige», «bakgrunnsfrivillige», «dugnadsfrivillige» og «deltakende frivillige» ble først funnet i denne undersøkelsen. Derfor finnes det ingen tidligere forskning på sosiale forskjeller mellom disse fem klassene. Derfor ble forventningene til forskjeller mellom klassene basert på forskningen om frivillig arbeid generelt. Selv med mangel på direkte sammenlignbarhet ble det forventet sosiale forskjeller mellom klassene.

Undersøkelsens analyser viser at klassene skiller seg fra hverandre på kjønn, barn, inntekt, utdanning og alder. Ikke alle kategoriene av alle variablene har noen statistisk signifikante koeffisienter som skiller dem fra sine referanse kategorier og referanseklassen. Noen klasser skiller seg mer fra referanseklassen enn andre. Klassen «dugnadsfrivillige» er den klassen som i høyest grad skiller seg fra «aktive frivillige» med hensyn til sosiale kjennetegn. Selv om det er færre forskjeller i sosiale kjennetegn mellom klassene enn forventet, er det likevel syv signifikante koeffisienter som skiller klassene fra hverandre på sosiale kjennetegn.

Kjønn har en innvirkning på om man gjør frivillig arbeid eller ikke (Folkestad mfl. 2015: 39). I kapittel 3.7.4 så vi at det er klare kjønnsforskjeller mellom dem som gjør og dem som ikke gjør frivillig arbeid. Herunder så vi spesielt på at store deler av disse kjønnsforskjellene forsvinner dersom man ser bort fra frivillig arbeid gjort for en idrettsorganisasjon (Folkestad mfl. 2015: 39). Denne kjønnsforskjellen danner grunnlaget for spørsmålet om det kan være kjønnsforskjeller mellom klasser av frivillige.

I denne undersøkelsen fant vi at det kun var én klasse som skiller seg signifikant ut med hensyn til kjønn. De frivillige har høyere sjanse for å tilhøre klassen «dugnadsfrivillige» enn «aktive frivillige» dersom de er kvinner. Dette viser oss at det er en kjønnsforskjell mellom to av klassene. Kjønnsforskjellen mellom klassene forteller oss at kvinner i høyere grad enn menn driver med dugnadsfrivillighet. Det forteller oss også at det er flere menn enn kvinner i klassen «aktive frivillige» som er mer aktive enn samtlige av de andre klassene. Det kan være flere årsaker til at det er kjønnsforskjeller mellom disse klassene. Det kan for eksempel ha en sammenheng med kvinner og menns oppgaver i hjemmet. «Aktive frivillige» er en frivillighetsklasse som bruker langt mer tid på frivillig arbeid enn «dugnadsfrivillige». Vi kan se for oss en familiesituasjon hvor kvinnen tar på seg flere oppgaver i hjemmet, mens mannen tar på seg frivillige verv utenfor hjemmet. Her kan det tenkes at «fotballpappaer» gjør utslag. Det at det ikke er noen signifikante kjønnsforskjeller mellom de resterende klassene, kan bety at det å være kvinne eller mann ikke har så mye å si for hvilken frivillighetstype man er enn først antatt. Det at kjønn ikke har så mye å si for hvilken klasse man tilhører, kan også knyttes til at det kan være andre variabler som har mer å si for klassetilhørighet. Slik som vi så at svært mange menn driver med frivillig arbeid for en idrettsorganisasjon, kan det tenkes at en av de tingene som har mer å si for klassene enn kjønn, er typen organisasjon man gjør frivillig arbeid for. Det kan også tenkes at det er helt andre variabler som har mer å si for klassetilhørighet enn kjønn.

Akkurat som med kjønn er det kun én klasse som skiller seg signifikant fra referanseklassen «aktive frivillige» når det gjelder det å ha barn opptil 19 år i husholdningen. Dette er «bakgrunnsfrivillige». Det er mindre sjanse for å være i klassen «bakgrunnsfrivillige» dersom man har barn, sammenlignet med klassen «aktive frivillige» og dem uten barn. Det var ingen indikatorer som tilsvarte at personer med barn tilhørte en spesiell type frivillig arbeider. Likevel så vi at det var stor sjanse for å drive med frivillig arbeid dersom man hadde barn (Folkestad mfl. 46). Derfor ble det sett på som en interessant variabel å undersøke i forbindelse med frivillighetstyper. Selv om vi ikke hadde noen indikatorer fra tidligere forskning på at det skulle være en forskjell i frivillighetstyper blant personer med og uten barn, kunne det likevel tenke seg at foreldrene skilte seg fra de andre på en eller annen måte. Foreldrefrivilligheten er som nevnt en relativt stor gruppe. Det er også lett å tenke seg til en frivillighetstype som består av foreldre som gjør frivillig arbeid

motivert av at deres barn skal ha tilgang til fritidsaktiviteter. Vi fant ingen foreldregruppe, men heller en klasse som skiller seg ut ved å ikke ha hjemmeboende som er til og med 19 år gamle. Dette kan tyde på at det er en jevnere fordeling av foreldre mellom frivillighetstyper enn antatt. Samtidig er det kanskje ikke så merkelig at foreldre ikke skiller seg spesielt ut. Der det kunne ha blitt forklart med at foreldre ville kunne gjort en spesifikk type frivillighet for sine barn, har vi ikke mulighet til å føre dette argumentet siden fire av klassene inneholder foreldre, og en femte klasse «bakgrunnsfrivillige» i mindre grad er foreldre. Koeffisienten på 0,61 RRR tilsier heller ingen ting om at det ikke er noen foreldre i klassen, bare at det er færre personer med barn i husholdningen enn i referanseklassen. Koeffisienten hadde hatt lavere RRR (lik 0) dersom det ikke var noen foreldre i klassen. Dette sier oss at det å være foreldre ikke spiller så stor rolle for de fleste klassene av frivillige. Dette funnet kan tenkes forklart ved at det ikke er en spesiell type personer som blir foreldre. Svært mange mennesker i alle samfunnets lag og posisjoner får barn. Det å ha barn er jo ikke en spesiell ting som bare noen grupper gjør. Derfor er det kanskje ikke så overraskende at det å ha barn ikke har så store utslag på hvilke klasser man tilhører. Det forteller oss også at «bakgrunnsfrivillige» har litt færre folk med barn enn «aktive frivillige».

Økonomisk kapital ble i analysene målt ved kvintil husholdningsinntekt. Analysene viser at kun én av 16 mulige inntektskoeffisienter var statistisk ulik fra referansekategori og referanseklassen «aktive frivillige». Den ene signifikante koeffisienten viste at personer med inntekt i 61.–80. prosentil sammenlignet med 21.–40. prosentil hadde nesten dobbelt så stor sjanse for å være i klassen dugnadsfrivillige som i klassen aktive frivillige. I gjennomgangen av teori og tidligere forskning så vi på inntekt som et mål på økonomisk kapital. Forskjeller mellom inntekt mellom ulike typer frivillige kunne ha blitt forklart med at kapitalsammensetning og mengde har en sammenheng med en persons habitus eller væremåte. Denne forklaringen kan fremdeles brukes til å forklare denne ene signifikante forskjellen i økonomisk kapital. Samtidig ville det også vært naturlig om det var flere forskjeller mellom klassene i økonomisk kapital dersom habitus og plassering i det sosiale rommet var avgjørende for klassetilhørighet. Tidligere forskning viste også at personer med høy inntekt i større grad gjorde frivillig arbeid enn personer med lav inntekt (Folkestad mfl. 2018: 55). Dette lå også til grunn for forventningen om at det skulle ha vært større forskjeller mellom innteksgruppene.

På samme måte som inntekt er et mål for økonomisk kapital, er utdanning et mål for kulturell kapital. Tidligere forskning viser at personer med høyere utdanning i høyere grad er frivillige enn personer uten høyere utdanning (Folkestad mfl. 2018: 54).

Utdanning er det sosiale kjennetegnet som har flest utslag på å skille klassene fra hverandre. Det er mindre sannsynlighet for å være «dugnadsfrivillig» dersom man har kort eller lang høyere utdanning

sammenlignet med dem med videregående skole eller yrkesskole som høyeste utdanningsnivå og med referanseklassen «aktive frivillige». Det er også lavere sannsynlighet for å være i klassen «deltakende frivillige» dersom man har lang høyere utdanning, sammenlignet med å være i klassen «aktive frivillige».

Snur vi på det, ser vi at klassen «aktive frivillige» skiller seg ut ved å ha større sjanse for å tilhøre denne klassen fremfor «dugnadsfrivillige,» dersom man har enten kort eller lang høyere utdanning. Det er også større sjanse for å tilhøre «aktive frivillige» fremfor «deltakende frivillige» dersom man har lengre høy utdanning, sammenlignet med videregående eller yrkesskole som høyeste utdanningsnivå.

Her har vi sett at utdanning ikke har så mye å si for hvilken klasse man tilhører. Utdanning har kun en effekt for enkelte klasser, og kun for de to høyeste utdanningsnivåene, sammenlignet med dem som har videregående-/yrkesskole som høyeste utdanningsnivå. Klassen «aktive frivillige» gjør mer frivillig arbeid enn de fleste andre klassene. Tidligere forskning viste at utdanning har noe å si for det å gjøre frivillig arbeid. Vi kan på sett og vis trekke en linje mellom det at personer med høy utdanning gjør mer frivillig arbeid enn dem uten høy utdanning, og at personer med høyere utdanning har større sjanse for å havne i klassen «aktive frivillige» sammenlignet med både dugnadsfrivillige og deltakende frivillige.

Siden det ofte er en sammenheng mellom inntekt og utdanning, gir det mening at det er samme klasse «dugnadsfrivillige» som både skiller seg ut mest på utdanning og på inntekt. Dette gir støtte til at plassering i det sosiale rom har noe å si for akkurat denne klassen, men det har mindre å si for andre klasser.

En årsak til at de med høyere utdanning har høyere sannsynlighet for å tilhøre klassen «aktive frivillige» fremfor «deltakende frivillige» og «dugnadsfrivillige», kan knyttes til hva slags arbeid de med høyere utdanning har. Folkestad mfl. forklarte ulikheten i andelen av dem med høyere utdanning som gjorde frivillig arbeid, med at de har mer fleksibilitet i sin arbeidshverdag og mer tid til å gjøre frivillige arbeid (Folkestad mfl. 2018: 10). Dette kan også forklare hvorfor den mest aktive klassen skiller seg ut blant dem med høy utdanning. En årsak til at det ikke er større forskjeller i utdanningsnivå mellom klassene, kan være at det er andre variabler eller faktorer som har mer å si enn utdanningsnivå. Personlig preferanse, egnethet og hvilke organisasjoner de gjør frivillig arbeid for, kan være noen av disse.

Av tolv mulige er det kun én statistisk signifikant forskjell innenfor alder. Denne forskjellen er at det er lavere sannsynlighet for å tilhøre klassen «av-og-på-frivillige» enn «aktive frivillige» sammenlignet med referansekategoriens aldersgruppen 25–49 dersom man tilhører alderskategoriens 67+. Klassen av-og-på-frivillige kan forstås som den mest reflekseive klassen av frivillige. Dette er fordi klassen gjør mye tidsavgrenset frivillig arbeid og har lav sannsynlighet for medlemskap. Hvis vi tar et tilbakeblikk på Beck og Beck-Gernsheims samtidsdiagnose, går utviklingen fra det kollektivistiske til et individualisert

samfunn. Knytter vi linjer til Hustinx og Lammertyns inndeling i kollektiv og refleksiv frivillighet, har vi også sett at den refleksive frivilligheten er i fremgang. Det kan derfor til en viss grad tenkes til at nye og unge frivillige er mer representert i en klasse som ligner refleksive frivillige.

Funnet her er at de i alderskategorien 67+ har 0,24 ganger så stor sjanse for å tilhøre klassen «av-og-på-frivillige» fremfor klassen «aktive frivillige». Dette er til en viss grad i tråd med tanken om at de eldre driver med kollektiv frivillighet, eller kanskje heller at de eldre ikke driver med refleksiv frivillighet. Folkestad mfl. koblet livsfase med frivillig arbeid og fant at aldersgruppen 35–49 år i høyest grad gjorde frivillig arbeid (Folkestad mfl. 2015: 13, 37). Med de variablene som er med i denne undersøkelsen, ville dette blitt aldersgruppen 25–49. Dette er alderen hvor mange gjerne slår seg til ro og får barn. Siden denne aldersgruppen er referansekategori, ser vi at denne alderskategorien skiller seg fra den eldste aldersgruppen når det gjelder å tilhøre klassen «av-og-til-frivillige» fremfor «aktive frivillige». Hvis dette hadde vært et resultat av hvilken livsfase man tilhørte, hadde man også sett utslag på det å ha barn hos den samme gruppen, noe man ikke gjør. På samme måte som det å ha barn ikke er noe bare én spesiell gruppe gjør, er heller ikke det å eldes eller å tilhøre en spesiell aldersgruppe noe bare noen gjør. Dette kan være en forklaring på at alder ikke har så mye å si for hvilken type frivillig man kan klassifiseres som.

En ting som er viktig å få frem i denne undersøkelsen, er at de ulike frivillighetsklassene, -typene eller -gruppene som de omtales som, ikke er faktiske grupper. Dette er en latent inndeling og ikke grupper man fysisk samler og møter. Det er ikke noe sosialt aspekt ved å tilhøre en type frivillig fremfor en annen, nettopp fordi det ikke er noen klubb for «bakgrunnsfrivillige» eller «aktive frivillige». Alle frivillighetstypene er spredt rundt i ulike organisasjoner og organisasjonsformer. Det er ikke umulig at det vil kunne finnes opphopninger av ulike frivillighetstyper i ulike miljøer.

Alt i alt har vi sett at samtlige sosiale kjennetegn har bidratt til å skille ut minst én av klassene fra referanseklassen «aktive frivillige». Det er variasjon i sosiale kjennetegn mellom alle klassene, men det er ikke så store forskjeller som man kanskje kunne se for seg ut fra forskjeller i tidligere forskning på om man er frivillig eller ikke.

6.4 Konklusjon

Denne undersøkelsen har vist at det finnes mer enn to typer frivillige arbeidere. Med utgangspunkt i de tre faktorene tidsbruk, tilknytning og type frivillig arbeid som er basert på frivillighetstype, kan de frivillige arbeiderne beskrives som «av-og-på-frivillige», «dugnadsfrivillige», «bakgrunnsfrivillige», «aktive frivillige» og «deltakende frivillige». Dette besvarer undersøkelsens første problemstilling: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?»

Undersøkelsens andre problemstilling, «Hvilke sosiale kjennetegn skiller medlemmene av de ulike gruppene fra hverandre?» ble besvart ved at samtlige av de sosiale kjennetegnene som ble tatt med i analysen – kjønn, inntekt, alder, foreldreskap og utdanning – bidro til variasjon mellom klassene. Alle de fem klassene som ble funnet i analysen, skiller seg ut på minst ett av de sosiale kjennetegnene. Det var færre forskjeller mellom klassene enn forventet. Likevel kan vi si at kjønn, inntekt, alder, utdanning og det å ha barn skiller klassene eller gruppene fra hverandre.

I undersøkelsen ble det stilt spørsmål ved om det er nok, eller for enkelt, med en todeling av frivillige. Dette spørsmålet ble stilt i en diskusjon om det var nok med idealtypene kollektiv og refleksiv frivillighet. Et annet spørsmål er om det er for mye med en femdeling av frivillige? Er det noe poeng i å ha en mer finmasket inndeling av frivillige arbeidere?

På én side er Hustinx og Lammertyns inndeling av kollektive og refleksive frivillige enkel å forholde seg til. Inndelingen tar for seg mange aspekter ved det å gjøre frivillig arbeid (2003). Likevel har vi funnet flere grunner til at dette kan være en for enkel inndeling, da det er mange aspekter ved det å være frivillig som inndelingen ikke tar for seg. Herunder hvor aktive de frivillige er, og hva slags oppgaver de gjør. På den andre siden kan det tenkes at det er for komplisert med denne mer finmaskede inndelingen av frivillige arbeidere. Rent praktisk er det mer komplisert å forholde seg til fem typer frivillige som varierer med tre faktorer.

Undersøkelsen finner at dersom man tar med flere faktorer enn kollektivitet og refleksivitet, finner man flere typer frivillige arbeidere, eller fem i dette tilfellet. Hadde det blitt benyttet andre variabler for å operasjonalisere frivillighetstype i undersøkelsen, er det fullt mulig at resultatene hadde vært et annet antall klasser, med andre egenskaper enn dem som ble funnet her.

En ting som må presiseres her, er at den latente klasseanalysen er svært avhengig av hva man legger inn i den, i form av variabler. Metoden har sine svakheter i det at man kan legge inn hvilke variabler som helst, som ikke nødvendigvis har en teoretisk sammenheng eller som representerer den latente variabelen. Man kan dermed ende opp med noen heller tilfeldige klasser. Likevel er dette en metode som passer denne undersøkelsen og dens problemstillinger. I forkant av analysen ble det gjort et teoretisk arbeid som la grunnlaget for hva som burde og kunne være mål på frivillighetstype.

Det er nettopp dette teoretiske forarbeidet som skiller denne analysen fra en med andre variabler. Variablene som er lagt inn som operasjonaliseringer av frivillighetstype, er nøye gjennomtenkt. Dette er også variabler som knyttes til den enkelte frivillige arbeider. Variablene som ble benyttet i denne undersøkelsens latente klasseanalyse, kan som nevnt sammenlignes med Hustinx' variabler fra hennes latente klasseanalyse fra det flamske Røde Kors. Noen av disse variablene fungerte godt i en norsk kontekst, men enkelte variabler ble for «smale» og knyttet kun mot én organisasjon. Derfor ble det

benyttet variabler knyttet mot en mer generell frivillig arbeider, uavhengig av hvilken type organisasjon han eller hun gjør frivillig arbeid for.

Tilbake til spørsmålet om det ikke kan være for mye med en femdeling av frivillige. Svaret er ja, det er kompliserende å ha fem typer frivillige fremfor to. Samtidig bidrar dette til en bredere forståelse av hvilke frivillighetstyper vi har i praksis. Derfor vil det være nyttig å benytte denne femdelingen av frivillige arbeidere.

Disse fem klassene fra denne latente klasseanalysen er i motsetning til Hustinx og Lammertyns kollektive og refleksive frivillige ikke idealtyper. Dette er mer håndfaste grupper. Selv om gruppene ikke finnes i den forstand at medlemmene av gruppene vet hva slags gruppe de tilhører, så finnes de i den virkelige verden. En mer finmasket inndeling av frivillige kan bidra til økt kunnskap og forståelse for frivillighetsfeltet.

Denne mer finmaskede inndelingen av frivillige arbeidere vil kunne ha betydning for frivillige organisasjoner og andre aktører som benytter seg av frivillig arbeid. Ut fra hva vi nå vet om de ulike frivillighetstypene, kan man tilrettelegge tilbud for de ulike frivillighetstypene. I stedet for tanken om frivillige eller ikke frivillige kan man tilrettelegge tilbud og programmer for hver av de ulike frivillighetstypene. Mer kunnskap om de frivillige kan benyttes både i rekrutteringen av de frivillige, i utformingen av programmer til de frivillige og til å holde på dem. I arbeidet med å gjøre frivillig arbeid mer attraktivt og tilpasset til frivillige arbeidere kan vi si at det er mer nyttig med en inndeling i fem enn to idealtyper. Idealtypene har fremdeles verdi, men de har en annen nytteverdi enn disse fem klassene.

Selv om vi nå har funnet, beskrevet og sammenlignet fem klasser av frivillige, er det fremdeles mye som kan undersøkes med tanke på disse fem klassene. Undersøkelsen benytter multinomisk logistisk regresjon, for å finne ut forskjeller mellom klassene. En idé til videre forskning vil være å gjøre OLS-regresjoner for hver av de fem klassene for å få et klarere bilde av akkurat hvem som er med i hver av de fem klassene. I denne OLS-regresjonen kunne man også ha hatt med variabler som representerer organisasjonstyper og frivillighetssentral, for å undersøke hvilke organisasjonstyper de ulike frivillighetstypene gjør frivillig arbeid innenfor.

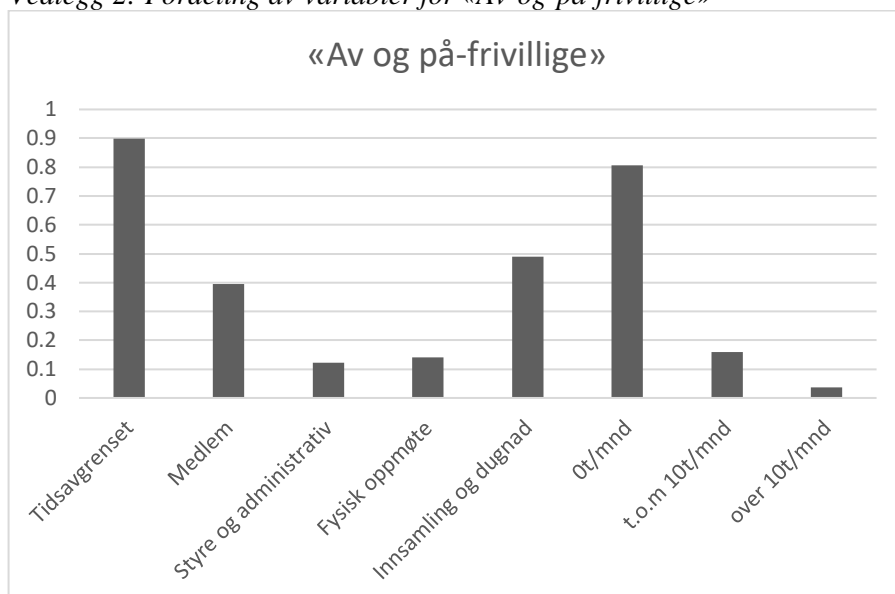
Siden klassene er bygget på aggregerte data, vil det også være interessant å se om disse klassene er stabile over tid, selv om dette ikke er paneldata. Undersøkelsen som datasettet som er benyttet i denne undersøkelsen bygger på, er gjort i flere omganger. Det vil være interessant å se på hvordan utviklingen av frivillighetsklassene er, og om det er noen tendenser til at klassene blir mer refleksive. Det vil også være interessant å gjøre lignende undersøkelser på andre befolkninger.

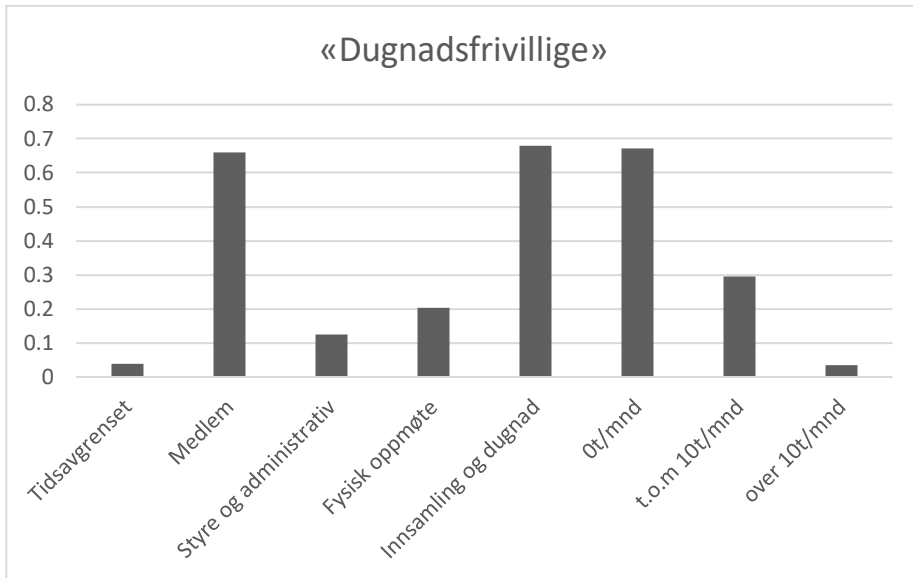
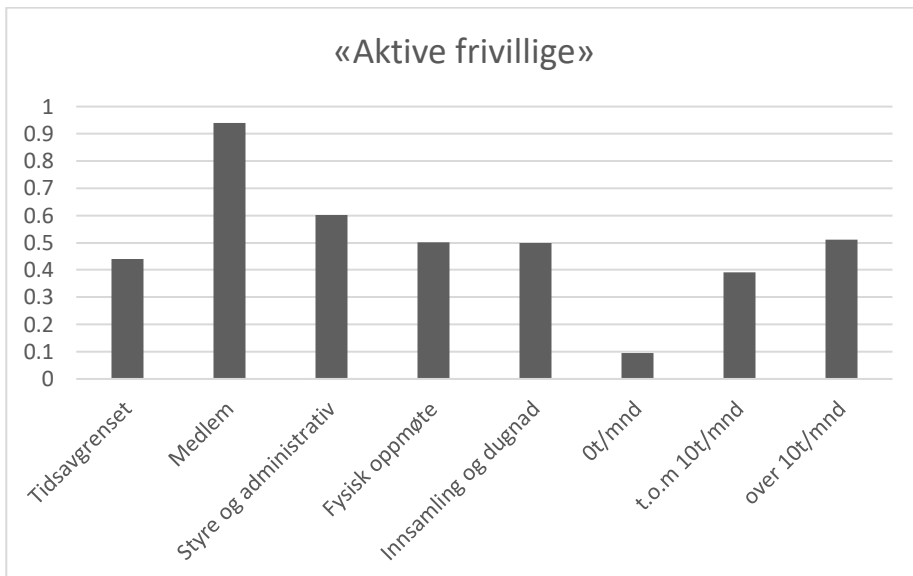
Vedlegg

Vedlegg 1: AIC, BIC, G^2 og antall klasser i den latente klasseanalysen.

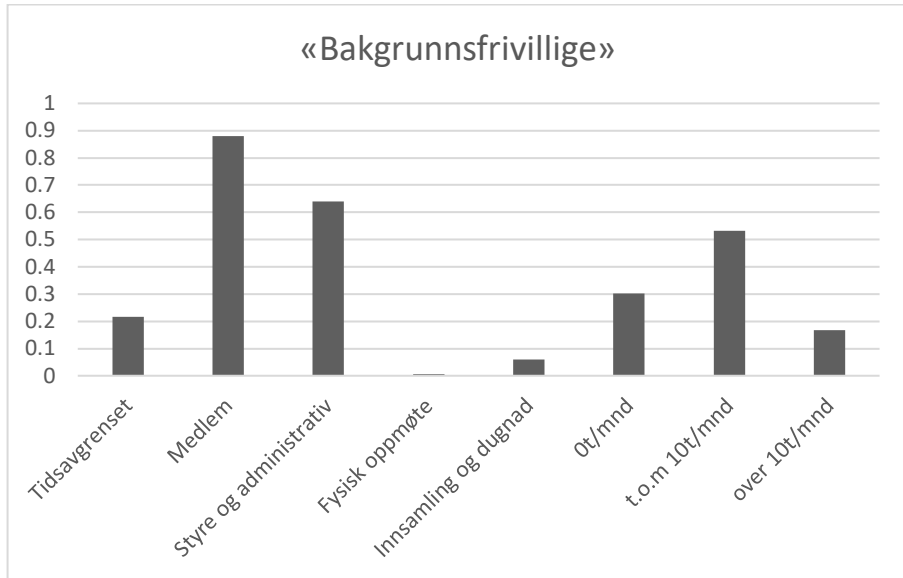
	AIC	BIC	G^2
1 klasse	620	659	606
2 klasser	240	325	210
3 klasser	202	332	156
4 klasser	193	368	131
5 klasser	185	405	107
6 klasser	177	442	83

Vedlegg 2: Fordeling av variabler for «Av-og-på-frivillige»

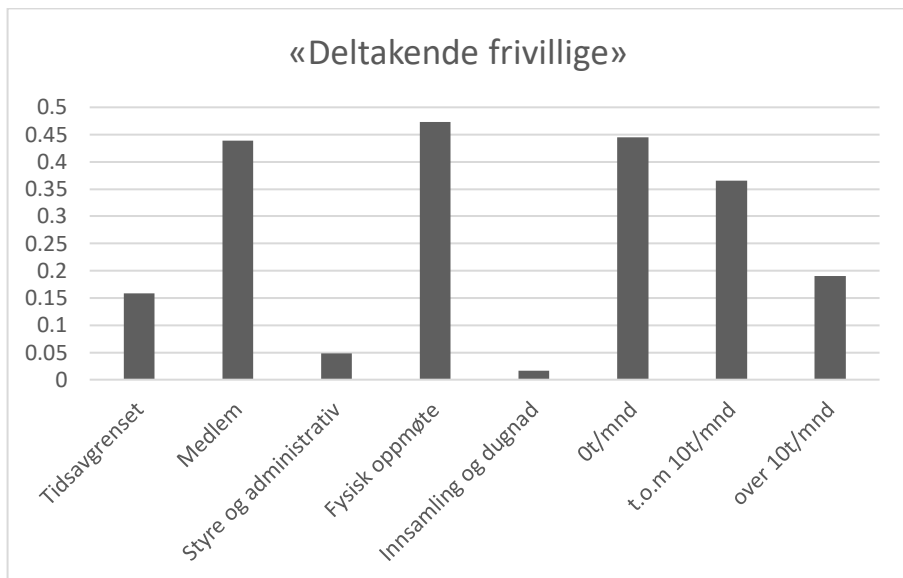

Vedlegg 3: Fordeling av variabler for «Dugnadsfrivillige»*Vedlegg 4: Fordeling av variabler for «Aktive frivillige»*

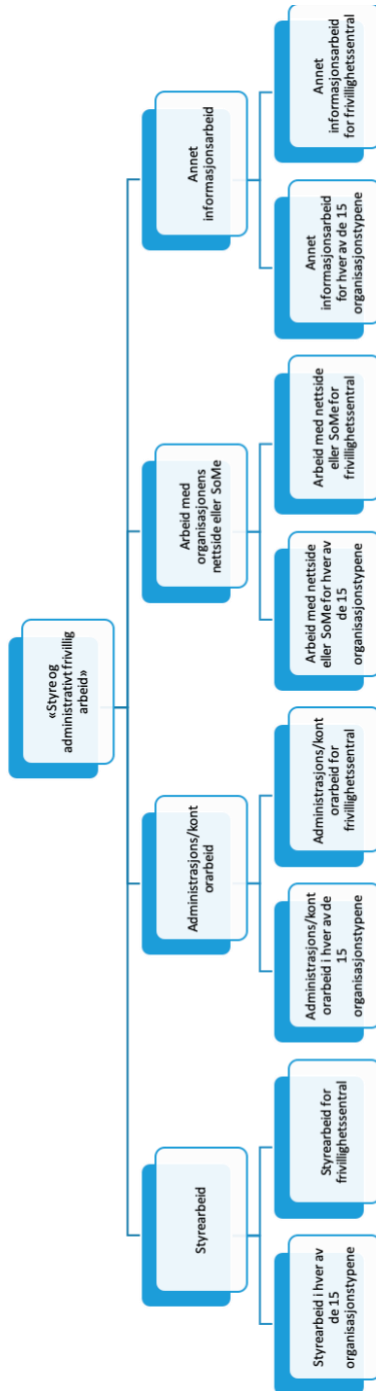
Vedlegg 5: Fordeling av variabler for «Bakgrunnsfrivillige»

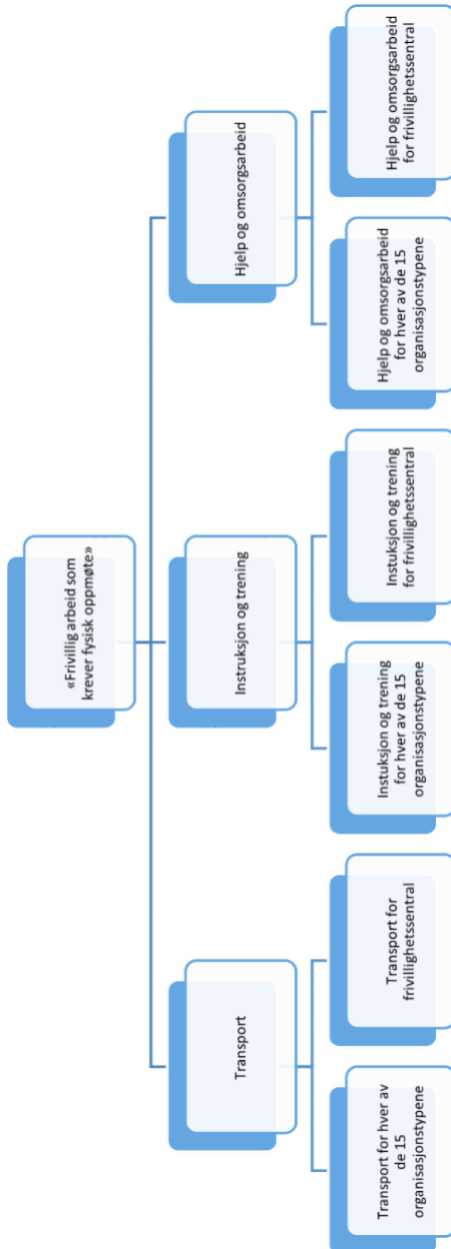

Vedlegg 6: Fordeling av variabler «Deltakende frivillige»

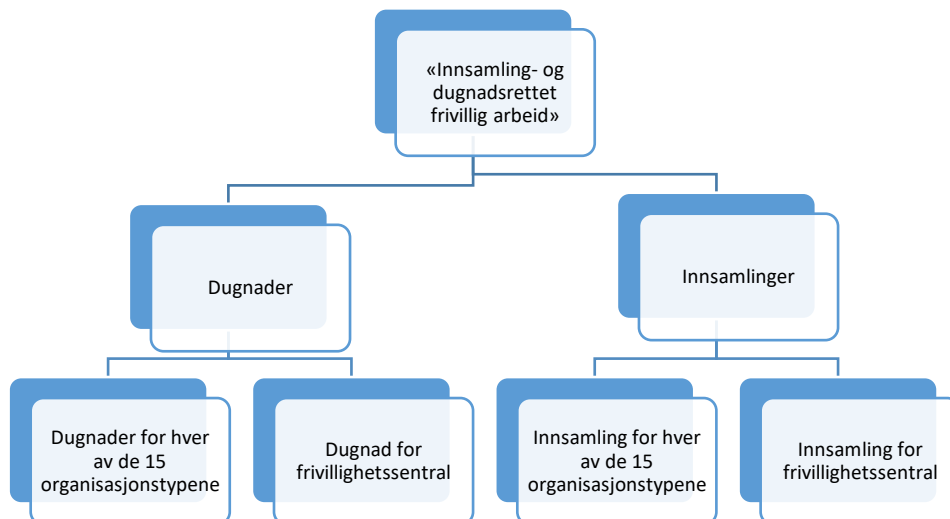

Vedlegg 7: Oppbygningen av «Styre og administrativt frivillig arbeid»

Vedlegg 8: Oppbygning av «Frivillig arbeid som krever fysisk oppmøte»

Vedlegg 9: Oppbygning av «Innsamling- og dugnadsrettet frivillig arbeid»

Vedlegg 10: Multinomisk logistisk regresjon: Robustsjekk uten inntekt

	«AV OG PÅ-FRIVILLIGE»	«DUGNADS-FRIVILLIGE»	«AKTIVE FRIVILLIGE»	«BAKGRUNNS-FRIVILLIGE»	«DELTAKENDE FRIVILLIGE»
KJØNN	0,65*	0,67**	—	0,97	0,62**
BARN	0,91	0,81	—	0,5***	0,69
UTDANNING					
GRUNNSKOLE	1,62	1,38	—	0,84	0,58
VGS/YRKESSKOLE	—	—	—	—	—
KORT HØYERE UTDANNING	0,98	0,62***	—	0,95	0,78
LANG HØYERE UTDANNING	1	0,59***	—	0,84	0,57**
ALDER					
16-24	1,86	1,16	—	0,86	0,77
25-49	—	—	—	—	—
50-66	0,6	0,91	—	1,21	0,77
67+	0,51	0,5	—	1,03	0,84
KONSTANTLEDD	0,19***	0,78	—	0,36***	0,3***

SIGNIFIKANSNIVÅ ALFA * =10% ** =5% *** =1%

Vedlegg 11: Multinomisk logistisk regresjon: Robustsjekk uten utdanning

	«AV OG PÅ- FRIVILLIGE»	«DUGNADS- FRIVILLIGE»	«AKTIVE FRIVILLIGE»	«BAKGRUNNS- FRIVILLIGE»	«DELTAKENDE FRIVILLIGE»
KJØNN	0,72	0,68**	—	0,97	0,67*
BARN	0,98	0,93	—	0,58**	0,71
INNTEKT					
0.-20. PROSENTIL	1,29	0,98	—	1,26	1,4
21.-40. PROSENTIL	—	—	—	—	—
41.-60. PROSENTIL	0,54	0,98	—	0,66	1,11
61.-80. PROSENTIL	1,36	1,75*	—	1,16	1,07
81.-100. PROSENTIL	1,17	0,66	—	0,77	0,71
ALDER					
16-24	0,4	1,94*	—	0,62	0,67
25-49	—	—	—	—	—
50-66	0,72	1,16	—	1,39	0,84
67+	0,25**	0,63	—	1,15	0,74
KONSTANTLEDD	0,18***	0,52**	—	0,36***	0,22***

SIGNIFIKANSNIVÅ ALFA * = 10% ** = 5% *** = 1%

Vedlegg 12: Multinomisk logistisk regresjon med logit-koeffisienter

	«AV OG PÅ- FRIVILLIGE»	«DUGNADS- FRIVILLIGE»	«AKTIVE FRIVILLIGE»	«BAKGRUNNS- FRIVILLIGE»	«DELTAKENDE FRIVILLIGE»
KJØNN	-0,39	-0,5***	—	-0,04	-0,43*
BARN	-0,03	-0,16	—	-0,53**	-0,29
INNTEKT					
0.-20. PROSENTIL	0,32	-0,02	—	0,27	0,35
21.-40. PROSENTIL	—	—	—	—	—
41.-60. PROSENTIL	-0,54	0,04	—	-0,44	0,03
61.-80. PROSENTIL	0,39	0,69**	—	0,17	0,04
81.-100. PROSENTIL	0,28	-0,2	—	-0,23	-0,24
UTDANNING					
GRUNNSKOLE	-0,09	0,14	—	-0,44	-0,97
VGS/YRKESSKOLE	—	—	—	—	—
KORT HØYERE UTDANNING	-0,22	-0,54***	—	-0,09	-0,26
LANG HØYERE UTDANNING	-0,23	-0,58***	—	-0,23	-0,63**
ALDER					
16-24	-0,98	0,45	—	-0,49	-0,41
25-49	—	—	—	—	—
50-66	-0,38	0,05	—	0,36	-0,19
67+	-1,42**	-0,6*	—	0,13	-0,28
KONSTANTLEDD	-1,62***	-0,41	—	-0,92***	-1,2***

SIGNIFIKANSNIVÅ ALFA *=10% **=5% ***=1%

Litteratur

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag
- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998–2014: Dokumentasjonsrapport*, Rapport 2015:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2442820>.
- Arnesen, D., Sivesind, K.H. & Gulbrandsen, T. (2016a). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*, Rapport 2016:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2442823>.
- Arnesen, D., Sivesind, K.H. & Gulbrandsen, T. (2016b). *Hovedfunn: Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra 03.10.2018 fra https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/hovedfunn/a4_folder_hovedfunn_vr_2015_5_ny_v4.pdf.
- Arnesen, D. (2018). *Mellom organisering, politikk og forvaltning: En studie av nasjonale paraplyorganisasjoner i Norge*. Rapport 2018:01. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2500936>.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2001). *Individualization, Institutionalized individualism and its Social and Political Consequences*. London: SAGE Publications Ltd.
- Braut, G. S. (2017, 11. august), relativ risiko. Hentet 24.05.2018 fra https://snl.no/relativ_risiko.
- Collins, L. M. & Lanza, S.T. (2010). *Latent Class and Latent Transition Analysis: With Applications in the Social, Behavioral, and Health Sciences*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Elster, J. (1989). *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Folkestad, B., Christensen, D. A., Strømsnes, K. & Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998–2014: Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?*. Rapport 2015:4. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2445372>.
- Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Eimhjellen, I. (2018). *Endringer i frivillig innsats. Norge i et skandinavisk perspektiv*. Rapport 2017:10. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2479236>.
- Frivillig.no (u.d.). Frivillig.no. Hentet 02.08.18 fra <https://frivillig.no/>.
- Gordon, R. A. (2015). *Regression Analysis for the Social Sciences*. (2. utg.). New York: Ruthledge
- Hegre, H. (2011, 23. september), Logistisk regresjon: binomisk, multinomisk og rangert. Hentet 27.10.2018 fra http://folk.uio.no/haegre/Papers/Kompendium_v2011.pdf.
- Henriksen, L. S. & Svedberg, L. (2010). Volunteering and Social Activism: Moving beyond the Traditional Divide. *Journal of Civil Society*, Vol. 6. No. 2. 95–98. <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506365>.
- Hustinx, L. & Lammertyn, F. (2003). Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Vol 14. No.2. 167–187. <https://doi.org/10.1023/A:1023948027200>.
- Hustinx, L. (2005). Weakening Organizational Ties? A Classification of Styles of Volunteering in the Flemish Red Cross. *Social Service Review*. Vol. 79. No. 4. 624–652. DOI: 10.1086/454388. <https://www.jstor.org/stable/10.1086/454388>.
- Hustinx, L. (2010a), Institutionally Individualized Volunteering: Towards a Late Modern Re-Construction». *Journal of Civil Society*, Vol. 6:2 165–179. DOI: [10.1080/17448689.2010.506381](https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506381).
- Hustinx, L. (2010b), I Quit, Therefore I am? Volunteer Turnover and the Politics of Self-Actualization. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* Volume 39:2. 236–255.
- Hustinx, L., Shachar, I. Y., Handy, F. & Smith, D. H. (2016). Changing Nature of Formal Service Program Volunteering. I: D. H. Smith, R. A. Stebbins & Jurgen Grotz (red.), *The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations*. (s.349–365). London: Palgrave Macmillan <https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9>.
- International Labour Organization (2011). Manual on the measurement of volunteer work. Hentet 01.10.2018 fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf.

- Kitterød, R. H. & Lappegård, T. (2012). A Typology of Work-Family Arrangements Among Dual-Earner Couples in Norway. *Family Relations* Vol. 61 No. 4 671–685. <https://www.jstor.org/stable/23324473>.
- Maas, C. J. M., & Hox, J. J. (2005). Sufficient Sample Sizes for Multilevel Modeling. *Methodology*; Vol. 1 No. 3 86–92. DOI 10.1027/1614-1881.1.3.86.
- Norske Kvinners Sanitetsforening (u.d.). Våre Saker. Hentet 02.10.18 fra https://www.sanitetskvinnene.no/sanitetskvinnene/vare_saker/
- Respons Analyse og Institutt for samfunnsforskning (2014). Frivillig innsats. Dokumentasjonsrapport: Gjennomføring av datainnsamling 2014.
- Ruppanner, L., Bernhardt E. & Brandén, M. (2017). Division of housework and his and her view of housework fairness: A typology of Swedish couples. *Demographic Research*. Vol 36. Article 16. 501–524. DOI: 10.4054/DemRes.2017.36.16.
- Saglie, J., & Seggaard, S. B. (2013). *Grenseløs frivillig foreldreinnsats: En dokumentasjonsrapport*. Rapport 2013:3. Bergen/Oslo 2013: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2442817>.
- Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og Samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*. (2. utg.) Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Stata.com (u.d.). mlogit—Multinomial (polytomous) logistic regression. Hentet 29.10.2018 fra <https://www.stata.com/manuals13/rmlogit.pdf>.
- Statistisk sentralbyrå (2017). Frivillig innsats tilsvarende 74 milliarder. Hentet 12.10.2017 fra <http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/frivillig-innsats-tilsvarende-74-milliarder>.
- Statistics solutions (u.d.). Relative Risk. Hentet 24.05.2018 fra <http://www.statisticssolutions.com/relative-risk/>.
- Sætrang, S. (2016). «Ikke bare en Facebook-gruppe»: *En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge*. Rapport 2016:9. Bergen/Oslo. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2442825>.
- Wollebæk, D., Selle, P. & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats: sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Wollebæk, D., Sætrang S. & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats – Motivasjon og kontekst*. Rapport 2015:1 Bergen/Oslo. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet 20.05.2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2442819>.
- Østerberg, D. (2012). *Sosiologiske nøkkelbegreper – og deres opprinnelse*. (7. utg.) Oslo: Cappelen Damm AS

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2019:2

<i>Forfatter/Author</i> Mari Tollåli
<i>Tittel/Title</i> Fem typer frivillige arbeidere
<i>Sammendrag</i> Denne rapporten tar for seg typer frivillige arbeidere i det norske samfunnet. Undersøkelsen starter med å se på frivillig arbeid og frivillige arbeidere opp mot tidligere forskning og teori. Basert på dette blir de to problemstillingene 1: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» og 2: «Hva kjennetegner medlemmene i de ulike gruppene?» formulert. Problemstillingene besvares gjennom tre steg. I steg 1 og 2 gjennomføres det en latent klasseanalyse med de tre faktorene: tidsbruk, type arbeid utført og tilknytning til de eller den de gjør frivillig arbeid for som observerte variabler. Steg 3 er en multinomisk logistisk regresjonsanalyse som bygger på funn fra de to første stegene, og sosiale kjennetegn. I undersøkelsen finner vi de fem klassene «aktive frivillige», «dugnadsfrivillige», «av-og-på-frivillige», «deltakende frivillige» og «bakgrunnsfrivillige». Alle klassene skiller seg fra hverandre med tanke på sosiale kjennetegn, men i noe mindre grad enn forventet. Disse funnene diskuteres opp mot tidligere forskning og teori.
<i>Emneord:</i> Frivillighet, frivillige arbeidere, klassifisering, latent klasseanalyse, multinomisk logistisk regresjon, typer frivillige arbeidere.
<i>Abstract</i> This report looks at types of volunteer workers in Norwegian society. This study starts with looking at volunteer work and volunteer workers against previous research and theory. Based on this, we asked the two research questions 1: "What groups of volunteer workers can we find, based on volunteer types?" and 2: "What characterizes the members of the different groups?". Three steps answers these research questions. Steps 1 and 2 is a latent class analysis with the three factors: time spent, types of work done, and the connection to those they do volunteer work for as the observed variables. Step 3 is a multinomic logistic regression based on findings from the first two steps. In this study, we find five classes of volunteer workers "active volunteers", "fundraising volunteers", "on-and-off-volunteers", "participating volunteers", and "background volunteers". All of the classes differ in terms of social characteristics, but to a lesser extent than expected. We discuss and compare these findings to previous research and theory.
<i>Index terms:</i> Volunteering, volunteer workers, classification, latent class analysis, multinomic logistic regression analysis, types of volunteer workers.

Denne rapporten tar for seg typer frivillige arbeidere i det norske samfunnet. Undersøkelsen starter med å se på frivillig arbeid og frivillige arbeidere opp mot tidligere forskning og teori. Basert på dette blir de to problemstillingene 1: «Hvilke grupper av frivillige arbeidere kan vi finne basert på frivillighetstype?» og 2: «Hva kjennetegner medlemmene i de ulike gruppene?» formulert. Problemstillingene besvares gjennom tre steg. I steg 1 og 2 gjennomføres det en latent klasseanalyse med de tre faktorene: tidsbruk, type arbeid utført og tilknytning til de eller den de gjør frivillig arbeid for som observerte variabler. Steg 3 er en multinomisk logistisk regresjonsanalyse som bygger på funn fra de to første stegene, og sosiale kjennetegn. I undersøkelsen finner vi de fem klassene «aktive frivillige», «dugnadsfrivillige», «av-og-på-frivillige», «deltakende frivillige» og «bakgrunnsfrivillige». Alle klassene skiller seg fra hverandre med tanke på sosiale kjennetegn, men i noe mindre grad enn forventet. Disse funnene diskuteres opp mot tidligere forskning og teori.

ISBN (print): 978-82-7763-637-5
ISBN (online): 978-82-7763-638-2

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no